

TÉRSÉGI AKTÍV TURISZTIKAI STRATÉGIA

DÉL-ZALA

TARTALOM

I.	Bevezetés	4
II.	Helyzetfeltárás	5
II.1.	Lehatárolás	5
II.2.	Természetföldrajzi helyzet és területhasználat	6
II.3.	Védett területek.....	11
II.4.	Kulturális és épített örökség	12
II.5.	Elérhetőség.....	15
II.6.	Szolgáltatások.....	16
II.7.	Értékelés az egyes túratípusokra való alkalmasság szempontjából.....	19
II.7.1.	Kerékpáros természetjárás.....	20
II.7.2.	Vízi turizmus	23
II.7.3.	Gyalogos természetjárás.....	26
II.7.4.	Lovas turizmus	29
II.8.	Szervezeti háttér	30
III.	Helyzetértékelés	33
III.1.	SWOT	33
III.2.	Térség profilja.....	36
III.3.	Konklúzió, célcsoportok, versenyképesség várható alakulása	37
IV.	Térségi Aktív Turisztikai Jövőkép és Célrendszer.....	40
IV.1.	Jövőkép	40
IV.2.	Célrendszer	41
IV.2.1.	Átfogó cél.....	41
IV.2.2.	Stratégiai célok	42
IV.2.3.	Horizontális célok.....	43
V.	Intézkedések.....	45
V.1.	Országos vonzerő.....	46
V.2.	Minőségi infrastruktúra	48
V.3.	Sokoldalú szolgáltatások	52
V.4.	Széleskörű elérés	57
V.5.	Térségi szintű koordináció	59
VI.	Megvalósításban résztvevők várható köre.....	62
I.	Melléklet – Akcióterületek, Projektjavaslatok	64
I.1.	Kiemelt projektek	66

Abrajegyzék

1. Ábra A térség lehatárolása	5
2. Ábra Dél-Zala domborzata.....	7
3. Ábra A térségre jellemző területhasználat	9
4. Ábra A térség Natura 2000 érintettségű területei	11
5. Ábra Dél-Zala mesterséges attrakciói.....	14
6. Ábra Zalai borvidék települései	18
7. Ábra Zalai borászatok, pincészetek	19
8. Ábra Dél-Zala túraútvonalai	27
9. Ábra Célszisztéma	44
10. Ábra Kis-Balaton kör javasolt útvonala (95 km)	49
11. Ábra Murafölde kör javasolt nyomvonala, 222 km	50
12. Ábra Javasolt fejlesztési helyszínek	51
13. Ábra Javasolt kerékpáros központok.....	53
14. Ábra Projektlista	65
15. Ábra Murafölde kerékpáros kör 1. fázis, 100 km (gerincút)	70
16. Ábra Kis-Balaton kerékpáros kör, 95 km	70
17. Ábra Murafölde kör, 222 km (távlati terv)	71
18. Ábra Fejlesztési helyszínek	72
19. Ábra Megvalósítási helyszínek	76

I. BEVEZETÉS

A Nemzeti Aktív Turisztikai Stratégiában megfogalmazott térségi gondolkodáshoz kapcsolódva, az aktív turizmus fejlesztése szempontjából fontos térségekben térségi fejlesztési programok készülnek. A Dél-Zala térség aktív turisztikai fejlesztési program részeként valósult meg a Dél-Zala Térségi Aktív Turisztikai Stratégia című dokumentum, mely 2034-ig terjedő időtávban határozza meg a Dél-Zala térségének aktív turisztikai fejlesztési irányait, de nem minősül a 38/2012. (III. 12.) Korm. rendelet szerinti stratégiai tervdokumentumnak. A dokumentum 2023-ban került véglegesítésre annak érdekében, hogy a Kormány részére a stratégia elfogadásáról előterjesztés készüljön. A dokumentum célja, hogy kijelölje azokat a fejlesztési irányokat, melyek segítségével a Dél-Zala erőteljesebben megjelenhet az ország aktív turisztikai térképén. A tervezés eredményeként a cél és intézkedési rendszeren túl konkrét fejlesztési javaslatok, projekttervek is kidolgozásra kerültek. A dokumentum időtávja magában foglalja a jelenlegi és a következő Európai Unió támogatási ciklust is, így a dokumentum a következő ciklus forrástervezését is segítheti.

Dél-Zala dombvidéki természetközeli tája, két jól azonosítható turisztikai célpont, a Balaton és a szlovéniai Murafölde között. A könnyen átjárható domborzat, a Mura, a Kerka és a változatos attrakciók az aktív turizmus szempontjából fontos térséggé teszik. A Zalai-dombság erdei, az itt található eldugott források és a völgyekben rejtőző tavak olyan természetközeli helyek, amelyek egy-egy túrára felfűzve egyedi élményeket kínálnak. A táj változatossága és szépsége lehetőséget ad a gyalogtúrákra, kerékpározásra, a vadvízű folyónak számító Mura pedig akár a vadvízi evezésre is alkalmas.

Dél-Zalában a helyi borászatok szívesen megosztják a szőlőtermesztés és a borászat hagyományait, és lehetőséget nyújtanak a helyi borok kóstolására és megvásárlására. A boronaházak egyedi épített értékek, de a vidéken elszórtan találhatók haranglábak is, melyek jellegzetesek a magyar falvakban. Ezek a történelmi, népi építészeti emlékek a múlt idők hangulatát idézik, és egyedülálló látványosságot jelentenek a látogatók számára. A gondozott kistelepülések és a helyi közösségek vendégszeretete hozzájárulnak a vidék varázsához, és lehetőséget nyújtanak arra, hogy közelebbről megismerjük a helyi kultúrát és életmódot. Dél-Zalában található Nagykanizsa történelmi belvárosa is mely szintén értékelhető, mint turisztikai attrakció. Az óváros utcái, történelmi épületei és hangulatos teraszai bemutatják a város gazdag történelmi örökségét.

Dél-Zala Térségi Aktív Turisztikai Stratégiája ezeket a természeti és kulturális értékeket kívánja kihasználni az aktív turizmus fejlesztéséhez, megfelelő termékek csomagajánlatok létrehozásához. A stratégia célja, hogy vonzó és fenntartható turisztikai kínálatot alakítson ki az aktív turizmus iránt érdeklődők számára. Ennek érdekében a helyi közösségek és érintettek aktív részvételére épít, és számos fejlesztési intézkedést foglal magában, melyek központjában a túraútvonalak kialakítása, a természeti területek megóvása és a helyi kulturális örökség megőrzése erőteljesen megjelenik.

Dél-Zala természetközeli tájai izgalmas lehetőséget kínálnak az aktív turistáknak. A régió kincsei, mint a természeti tájak, borászatok, történelmi emlékek és helyi közösségek gazdag kultúrája, mind hozzájárulnak egy felejthetetlen utazási élményhez, amelyet a turisták hosszú ideig megőriznek emlékeikben.

II. HELYZETFELTÁRÁS

II.1. Lehatárolás

A tervezés során a térség lehatárolásának alapját a települések közigazgatási határai adták. Ez elsősorban a stratégiára épülő projektek, fejlesztések önkormányzati érintettsége miatt volt fontos. A lehatárolás gerincét a térség két fő belépési pontja Nagykanizsa és Lenti között húzódó erdősült, dombvidéki terület adja kiegészülve a Kis-Balaton és a Mura menti településekkel. A lehatárolt terület domborzati szempontból, építészeti stílusában, hagyományaiban, vagy akár a beszélt tájszólásban is egy térségként kezelhető, de mégis két különálló egyedi értékeket képviselő táj. Murafölde szőlődombokkal és boronaházakkal szegélyezett erdős dombság, amely a szelíd aktív turizmus számára potenciális terepet jelent, míg a Kis-Balaton a víz köré koncentrálnak elsősorban ökoturisztikai szempontból fontos terület.

1. Ábra A térség lehatárolása

A lehatárolásakor fontos szempont volt a természeti értékekhez és a Balatonhoz való kapcsolódás annak érdekében, hogy az ott rendelkezésre álló aktív turisztikai

termékekhez (Balaton kerékpáros kör) a későbbiekben tudjanak kapcsolódni a Dél-Zalába tervezett termékek is.

A térség lehatárolását nehezítette, hogy a Kis-Balaton vidéke és Murafölde gazdasági, társadalmi szempontból eltérő fejlettségűek. A határmenti területek és a kistelepülések hosszú ideje periférián vannak. A vidéki térségekben a gazdaság struktúrája nem elég erős, munkalehetőséget keresve a munkavállalók inkább Nagykanizsára mennek. Nagykanizsa a gazdasági központ, ahol a lakosság nagy része az iparban vagy a terciér szektorban tevékenykedik. A kistelepüléseken élők a helyben elérhető munkalehetőségek hiánya miatt ingázásra vagy külföldi munkavállalásra kényszerülnek, emiatt jellemző az elvándorlás, a népesség csökkenése és öregedése.

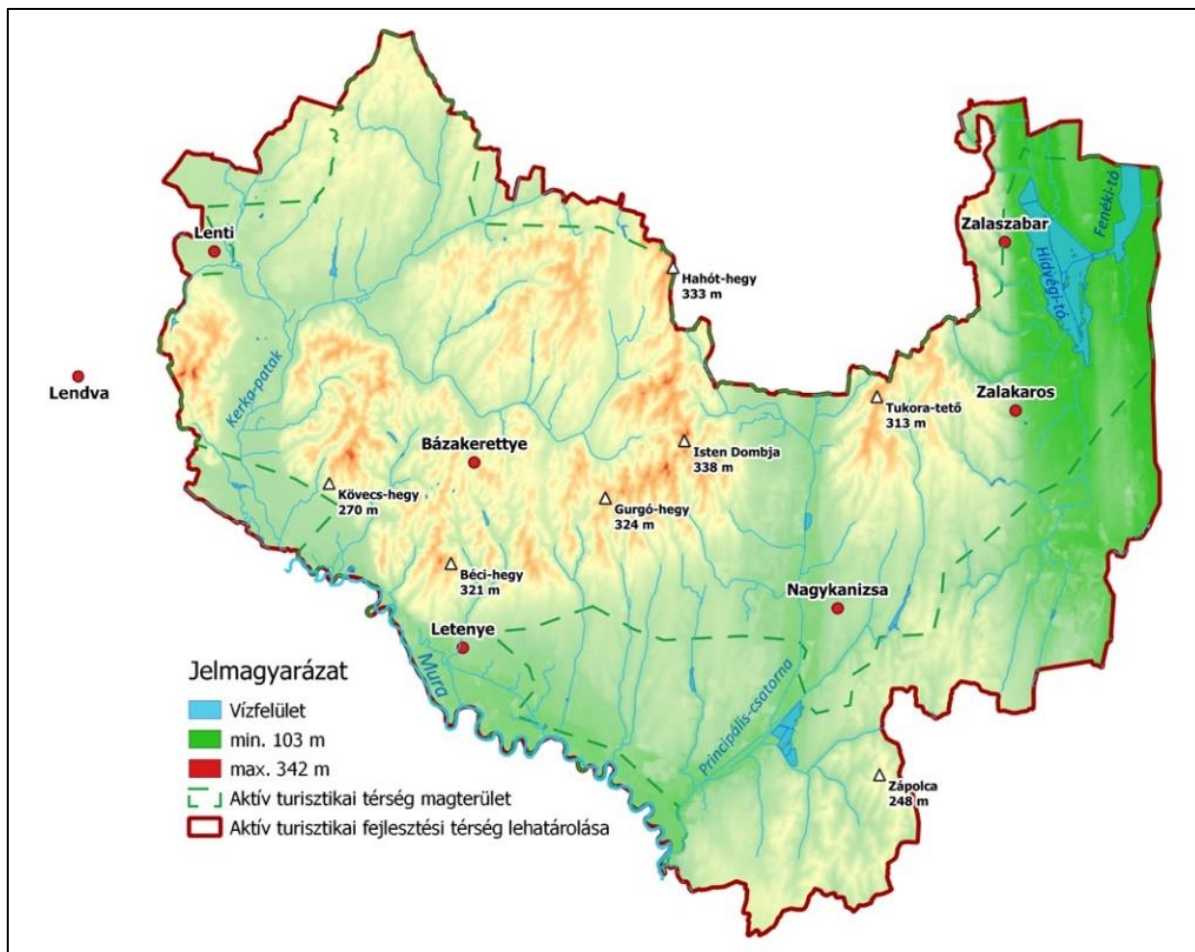
A falvakban a lakóépületek jelentős része lakatlan, leromlott állapotú a falukép erőteljesen romlik, ami a turisztikai vonzerőre is negatívan hat. A kevésbé értékes földek (szőlőhegyek) sok esetben műveletlenné váltak, épületeik pusztulásnak indultak. A földkoncentráció miatt a térség jelentős részében a falvak elszakadtak évezredes erőforrásuktól, a termőföldtől. Kevés a célterületen turisztikai attrakcióként is megjeleníthető önálló parasztgazdaság, valódi falusi turisztikai szolgáltató.

Turisztikai vállalkozások a Kis-Balatonon, Nagykanizsán és részben Lenti térségében működnek, ezek nemzetközi szinten is megfelelő szolgáltatókat tudnak nyújtani. Megemlíthető még kisebb jelentőséggel Bázakerettye és Letenye. A legfőbb különbség, hogy a kis-balatoni egy több évtizede építkező turisztikai terület, míg Murafölde egy alapvetően még ismeretlen felfedezésre váró altérség, amely még nem aknázza ki a benne rejlő lehetőségeket. Az idegenforgalomra épülő vállalkozások száma csekély. Legtöbb esetben a szolgáltatók a turizmust csupán kiegészítő tevékenységként értelmezik. A térség kétarcúsága ellenére a két altérség egy évezrede szerves egységet képez, ami a lehatárolás során sokkal erősebb szempont volt, hisz a fejlettségi különbségeket eltérő területi célokkal és intézkedésekkel lehet kezelni.

II.2. Természetföldrajzi helyzet és területhasználat

A vonzó táji adottságoknak az alapját a nagy kiterjedésű erdőségek, a mozaikos területhasználat elemei a szőlőhegyek, a változatos és általában szelíd dombhátak jelentik. A vidék zöld jellege még a nyári aszályok idején is megmarad, köszönhetően a klimatikus adottságoknak, az erdők mikroklímára gyakorolt hatásának.

Geomorfológiai értelemben 10, egyedi jelleget hordozó kistájra bontható. Ezek felszíni formakincse, tagoltsága és ebből adódóan a gazdálkodás, a területhasználat jellemzői elkülönülnek egymástól. A térséget az Észak-Dél szerkezeti vonalak mentén létrejövő felszínformák uralják. Kivétel a Letenyei-dombság, mely geomorfológiai szempontból sokkal komplexebb struktúra. A leginkább kiemelt felszíni formák a dombsági területek déli részén (Egerszeg-Letenyei-dombság, Zalaapáti-hát stb.) találhatóak. A Mura balparti-sík és a Principális völgy néhol már-már tökéletes síkság. A Kis-Balaton, Hetés és Göcsej nagy része szelíd dombsági táj.

2. Ábra Dél-Zala domborzata

A lehatárolt térség alapvetően két részre osztható: a Nyugat-magyarországi peremvidékre és a Dunántúli-dombságra. Ez utóbbi a célterület keleti peremét érinti csupán, de így is két középtájra tagolódik (Belső-Somogy és Balaton-medence).

Belső-Somogyon belül **Nyugat-Belső-Somogy**, (melyhez Pat és Zalakomár települések térsége tartoznak) a Kis-Balatontól a Drávaig futó 15-20 km széles és 50-75 km hosszú hordalékkúp-síkság, melyet sok helyen futóhomokformák tagolnak. Átlagmagassága 160-170 méter.

A **Kis-Balaton-medence** korábban a Balatonnal összeköttetésben állt, és a Zala folyó természetes szűrőjeként működött. A XX. század közepén igyekeztek lecsapolni és szántóterületeket kialakítani a helyén, azonban végül e terv nem került megvalósításra. A kistáj a Balaton süllyedékének délnyugati része, melyet a tótól egy kiemelkedés választ el, amit csupán a Zala folyó tör át.

Az említett két kistájtól nyugatra már a Nyugat-magyarországi peremvidékhez tartozó Zalai-dombság terül el. Zalavár környékén található a **Zalavári-hát**. Ez a kistáj tulajdonképpen egy észak-déli irányú lösszel borított kiemelkedés a Zala folyó és a Hévízi-völgy között, mely csak kis részben érinti a tervezési terület lehatárolását, így kevésbé releváns.

Ettől nyugatra az **Alsó-Zala-völgy** található, ami a vizsgált területet csak Esztergályhorváti és Zalavár közigazgatási területének egy részén érinti. Ez a kistáj a Zala folyó romboló és építő munkája révén kialakult, 2-4 km széles folyami hordalékkal feltöltődött völgy. Aszimmetriájára jellemző, hogy míg nyugati részét

meredek, 15-20°-os deráziós lejtők határolják, addig K-i oldalán 1-2 km széles, lankás lejtők jellemzik.

A Zala völgyét elhagyva nyugati irányban a **Zalaapáti-hát** dombvidéke kerül el. A dél felé kiszélesedő kistáj a terület kb. 11%-án már középhegységekre jellemző reliefeket produkál (azaz a 100 m/km²-t meghaladja). Az erősen és közepesen tagolt dombvidéki területek aránya is magas, mintegy 44 százalék. Felszíne erősen tagolt, völgyekkel sűrűn szabdalva. Ez különösen az északi részére igaz, mivel a kistáj sajátossága, hogy észak-déli irányban megbillent.

Tovább haladva nyugat felé a **Principális-völgy** található, melynek kialakulásában a szerkezeti mozgások és a folyóvizek is részt vettek. A völgy különböző mértékben süllyedt meg, ami miatt a Pacsai-süllyedék kereszteződésében egy ritka geomorfológiai formáció, úgynevezett völgyi vízválasztó alakult ki. A Nagykanizsa melletti és az az alatti szakasz 4-5 km széles lapállá szélesedik és a Muránál ér véget.

Innen nyugati irányban az **Egerszeg-Letenyei dombság** található. Északi részét észak-déli irányú dombhátak jellemzik, míg délnyugati része ennél összetettebb, tagoltabb. A Zalai-dombság egészét tekintve itt a legmagasabb az átlagos relief értéke (85 m/km²). A területet magasfokú erdősültség jellemzi (43,6%), ami részben a domborzat, részben pedig a már nedves éghajlatba hajló klíma következménye.

Tovább haladva nyugat felé a **Göcsej** vagy más néven a **Közép-zalai-dombság** következik. A Göcsej egy dombsági táj, melyet északon és keleten hordalékkúp maradványos vízválasztó határol. Átlagmagassága 240 méter, az átlagos relief pedig 53 m/km². A Göcsej felszínét döntően jégkorszaki üledék borítja.

Újabb lépéssel nyugatra a **Kerka-vidék (vagy Hetés)** kerül el. Felszínét az ős Mura és a Kerka jégkorszaki hordalékkúpja fedi, melyet a szerkezeti mozgások felszabdaltak. északi és déli része a legtagoltabb, itt 250-300 méter körüli féloldalasan kiemelt, kavicstakarós dombok találhatóak (pl. Tenke-hegy, Lenti-hegy). A vidék centrumát a Lenti-medence képezi.

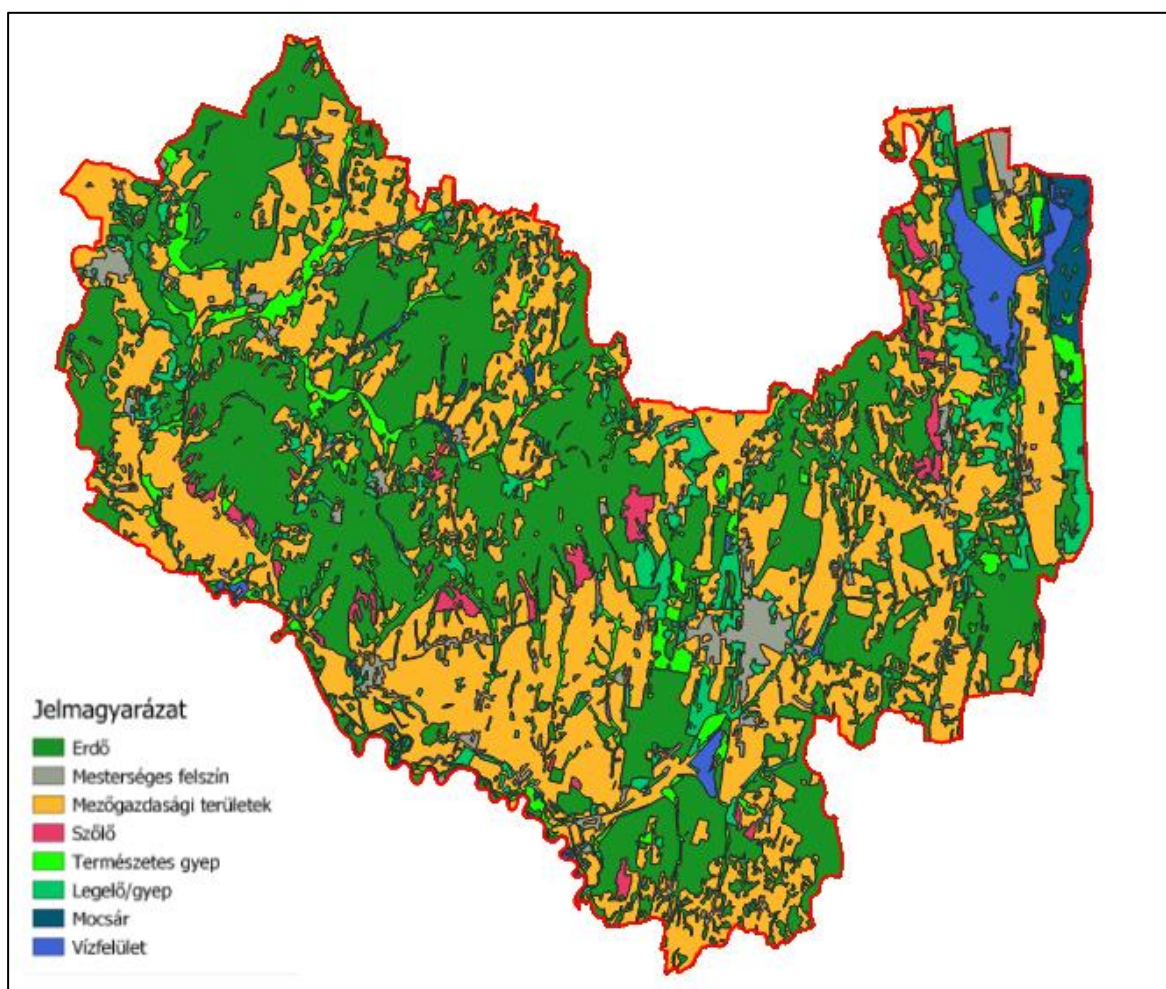
A vizsgált terület legdélebbi kistája a **Mura-balparti sík**, mely gyakorlatilag a Mura szerkezeti völgyének, balparti, hazai peremét jelenti. A Kerka torkolatától Molnáriig tartó kistajat északról a Letenyei-dombság meredeken leszakadó vonulatai szegélyezik Letenyéig, mely után a folyó által feltöltött sík kb. 5-10 km-nyire kiszélesedik.

A lehatárolás legnagyobb arányban erdőterület, melyet a szántóföldek követnek. Jelentős még a szőlőtermesztésbe bevont területek száma. A beépített területek nagysága a teljes területhez képest alacsony arányú, ezért is mondható el a térségről, hogy a természetközeli élmények biztosítására alkalmas táj.

Kistájakra lebontva a területhasználat az alábbiak szerint alakul: Nyugat-Belső-Somogy 38%-át szántók, 44%-át erdők borítják, A Kis-Balaton-medence jelentős része vízborítás alatt áll, nagy kiterjedésű nádasok, gyékényesek és sásosok, mocsár- és láperdők mellett mocsárrétek, kaszálórétek, valamint bokorfüzesek, fűz-nyár ligetek, égeresek és tölgyesek jellemzik. A Zalaapáti-hát területének közel 40%-át szántó, 37,8%-át pedig erdő borítja. A Principális-völgy jellegzetessége a rétek és legelők viszonylag magas aránya (28,1%) jellemző, erdősültsége csupán 20,8%-os. A Göcsej 47,8%-át erdők fedik, 34,5%-ban pedig szántóföldek. A Kerka-vidék, vagy Hetés területének 40,9%-án szántóföldeket, 40,2 %-án pedig erdők találhatóak.

Dél-Zala mezőgazdasági adottságai területileg eltérőek a domborzati adottságok miatt. Jó minőségű termőföldek a Mura-balparti síkon, a Lenti medencében, a Kerka és a Cserta mentén, a Válicka völgyében és a Kis-Balaton térségében találhatóak.

A KSH adatai alapján az egyes települések szántóterületeinek aranykorona (AK) értéke területileg jelentős eltér. Egyes falvak térségében a legmagasabb: pl. Molnári környékén 24-25 AK, Zalavár, Galambok térségében pedig 25-26 AK. Ezek a mutatószámok Zala megyén belül a legjobbak közé tartoznak. Ugyanakkor a célterület dombsági térszínein, vagyis a terület nagyobb részén a talajminőség átlagosan a 8 AK-t sem éri el. Ez az egyik magyarázata a magas erdősültségnek is, hiszen ezeken a gyenge minőségű területeken jóval drágább a termelés, az erdőknek azonban kiváló élőhelyet biztosítanak. A növénytermesztésben a vezető kultúrnövény egyértelműen a kukorica. Az utóbbi időben – a felvásárlási árak emelkedése miatt – egyes ipari növények, különösen a repce és a napraforgó előretörése figyelhető meg.

3. Ábra A térségre jellemző területhasználat

A rétek, kaszálók, legelők nagysága a XX. század végére drasztikusan lecsökkent, ami a hagyományos állattartás eltűnésével magyarázható. Ma már csak néhány nagyobb állattartó telep működik a térségben, a községek többségéből az állattenyésztés szinte teljesen eltűnt. A baromfitenyésztésnek azonban létrejöttek jelentős – országos szinten is jegyzett – központjai, pl. Becsehelyen.

A tradicionális tájhasználat alapköveihez tartozik még a szőlőtermesztés. A helyiek által szőlőhegyeknek nevezett dombok bár jelenleg erősen degradált állapotúak, de potenciális idegenforgalmi értékkel jelentkeznek. Sok esetben természetes kilátóhelyként funkcionálnak, számos védett növény és állatfaj otthonai, népi építészeti értékek lelőhelyei.

Minden problémája ellenére a mezőgazdaság jelentős tényező ma is a térségben. Idegenforgalmi szempontból azonban olyan alapot jelent, amely számos területen hasznosítható pl: a helyi termékek, a borturizmus, agroturizmus, gasztronómia.

A térség legfőbb természeti attrakciói itt nem a pontszerű képződményekre vezethetőek vissza, hanem az erdővel borított természetközeli dombvidéki tájra. Természetesen vannak itt is pontszerű értékek, mint például a Kőszikla-szurdok, a Mura holtágak, a Kistolmácsi-tó, vagy a Kis-Balaton, de ilyen jellegű egyedi geológiai vagy természeti képződmény az adottságokból fakadóan viszonylag kevés van. Ugyanakkor a turisták megszólításához szükség van jó célpontokra is, amelyet csak pontszerű attrakciókkal lehet elérni. Így a tájat kiaknázva annak bemutatására és kutatására hozták létre a Vétyemi ősbükköst, mely kiváló pontszerű célpontot ad az aktív túrázóknak is. A növények sokszínűségét bemutató Budafapusztai Arborétum szintén nem egy természetes képződmény, de kiválóan mutatja be a növények színes előfordulását, ami igazi attrakcióvá emeli a térségben. Bár ezek jó helyszínek alapvetően nagyon kevesek térségi szinten a vonzerő növelésére. Mindenképpen szükség van még pontszerű természeti értékeket bemutató helyszínekre az attraktivitás növelésére. A meglévő táji elemeket is be lehet mutatni élményt nyújtó módon. Ezeket a bemutatási módszereket kell a térségnek is megtalálnia, akár hazai, akár külföldi példákon keresztül.

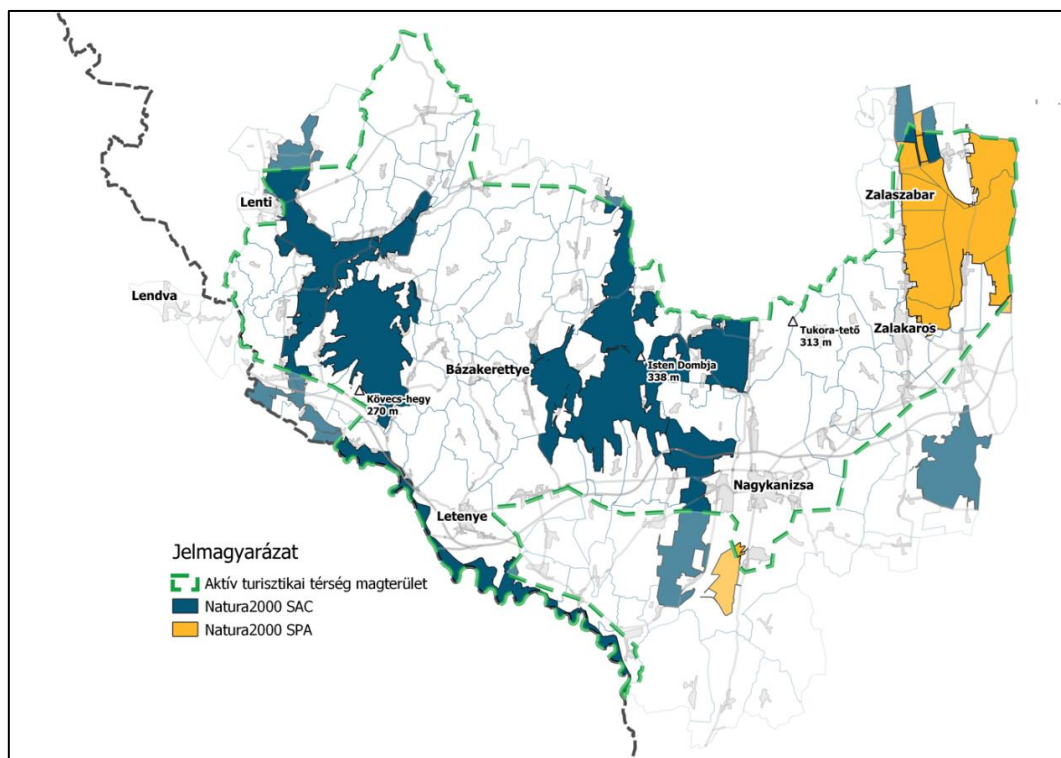
Muszáj megemlíteni két olyan tényezőt melyek összességében negatívan hatnak a térség környezetére és tájképére. Az egyik a kőolajkitermelés, mely az utóbbi évtizedekben leépülőben van és hagyományos központjai – Bázakerettye és Lovászi – elvesztették gazdasági jelentőségüket. A kitermelés ugyan okozott tájsebeket, de ezek nem olyan mértékűek, mint egy külszíni bánya esetében, sőt idővel a kőolajkutak a táj megszokott és emblematisz antropológiai elemeivé váltak. Idegenforgalmi szempontból az erdőkben rozsdásodó, sokszor olajjal szennyezett fúrások mindazonáltal mégis csökkenthetik a vonzerőt. A fő problémát a felhagyott bányatelkek jelentik, melyek rekultivációi elmaradtak. Amennyiben ezek megtörténnek akár attrakcióként is szolgálhatnak a későbbiekben, tematikus útvonalakat is lehet alkotni az összekötésükkel és bemutatásukkal.

Másik problémát az erdőgazdálkodás terén jelentkező nagy, egybefüggő területekre kiterjedő fakivágások jelentik. Ezeknek számos negatív hatása van a tájra, a mikroklima befolyásolásától, a biodiverzitás csökkentésén át, az eróziós folyamatok felgyorsításáig. Mivel a táj szépsége, nagyfokú erdőssége az egyik legmeghatározóbb vonzerő, ezért idegenforgalmi szempontból az erdők állapota stratégiai jelentőséggel bír. Az aktív- és ökoturizmus szempontjából az erdőkben vezető túrautak és kerékpárutak vonzerejüket veszítik, ha az erdők kivágásra kerülnek a túrautak mentén. Az erdőgazdálkodás más formáira van szükség, amelyben a gazdálkodó és a táj sem sérül.

II.3. Védett területek

A Kis-Balaton Magyarország egyik kiemelt vizes élőhelye, melyet magasfokú biodiverzitás jellemez. 1951 óta védett, 1979 óta pedig a nemzetközi jelentőségű vizes élőhelyek egyezménye (Ramsari Egyezmény) által jegyzett terület. 2004 óta az Európai Közösség természetvédelmi hálózatának, a Natura 2000-nek kiemelkedő jelentőségű egysége. A kb. 150 négyzetkilométeres vizes élőhely elsősorban madárvilágáról ismert, de számtalan egyéb védett állatfaj is megtalálható itt.

A Móríchelyi halastavak és a Mura szintén jelentős értéket képviselnek. A térség több kistáját magas fokú biodiverzitás jellemzi, aminek fennmaradását többek között a NATURA 2000-es védettség, a Muramenti Tájképző Körzet életre hívása, a Mura-Dráva-Duna Bioszférarezervátum státusz megszerzése, a Kis-Balaton nemzeti parki oltalom alá helyezése is garantál. A Kis-Balaton fokozottan védett területe csak a Nemzeti Park Igazgatóság által biztosított szakvezetővel, ökoturisztikai programok keretében látogatható. Ez egyben a túlturizmusnak is gátat állít.

4. Ábra A térség Natura 2000 érintettségű területei

Fontos még megemlíteni a vadállományra vonatkozó génmegőrzési célú védelmet is. A magyar, délnyugat-dunántúli gímszarvas állomány világhírű, mivel Zalában élnek a világ legnagyobb gímszarvasai. A szarvasok térhódítása elsősorban az erdőszűltség növekedésével hozható összefüggésbe. 1960-ban 3.800 db, 1980-ban 15.795 db, 2000-ben 28.912 db és végül 2001-ben 34.000 db került puszkavégre. A jelenlegi világranglista 50 helyéből 17-et magyar trófea foglal el.

A Nagykanizsa, Bánokszentgyörgy, Szentpéterfölde, Letenye, Lenti, Zalabaksa térségét felölelő területet a mezőgazdasági miniszter a zalai gímszarvas-állomány génmegőrzése céljából különleges rendeltetésű vadászterületté nyilvánította 1997-ben.

II.4. Kulturális és épített örökség

A térség az épített örökség tekintetében kevesebb vonzerővel rendelkezik. Ennek elsősorban történelmi okai vannak. A török hódoltság idején, amikor Kanizsa végvárrá lett, illetve miután 1600-ban elfoglalta azt a török, a vidék sok pusztításnak kitett, ütközőövezetté vált. Ez az átmeneti övezet szenvedett a legtöbbet ebben az időszakban, hiszen gyakorlatilag magyarok, törökök, osztrákok egyaránt sarcolták, adóztatták, pusztították. Ennek következtében a XIV-XV. századra kialakult, a hajdani gyepüből formálódott középkori településhálózat, amely elsősorban néhány mezővárosra és számtalan kis falura épült, jelentős mértékben felmorzsolódott. Számos település teljesen megsemmisült, mások ugyan részben vagy egészben megmaradtak, de népességük sokat csökkent és egyházi és világi épületeik megsemmisültek, elhanyagoltta váltak. A határon túli Muravidék települései gazdagabb középkori épített öröksége azzal magyarázható, hogy az itteni települések a Murára és Kerkára támaszkodó új végvárval védett oldalára estek.

A középkori településszerkezetet a kis falvak uralták, ahol az épületek döntően helyben fellelhető alapanyagból (fa, agyag, pelyva, zsúp stb.) készültek. Ezek egyike sem tudta átvészelni a XVI-XVII. Századot. Kőből, esetleg téglából néhány szakrális épület és erődítés épült csupán, de ezek többsége is elpusztult, vagy olyan szinten megrongálódott, hogy azokat később már nem állították helyre. Új-Zrínyivárt a törökök teljesen lerombolták, míg Kanizsa és Kányavár várának tégláit a helyi építkezések alkalmával használták fel a hódoltság után. A néhány kivételes épület, ami mégis túlélte ezt az időszakot, turisztikai szempontból önmagában nem rendelkezik elég vonzerővel ahhoz, hogy releváns attrakciót jelentsen.

A helyi épített örökség gerince elsősorban a XIX. századi polgárosodás korszakában, vagy az után keletkezett. Nagykanizsa történelmi városközpontjának épületei műemléki védettség alatt állnak és őrzik a történelmi örökséget. Az itt található épületek és hangulatos terek turisztikai szempontból, mint a térség fő belépési pontja értékesek. A belváros jól kerékpározható, így túrák kiindulópontjaként is megfelelő lehet, amennyiben a városból kivezető kerékpárutak is megfelelő minőségben rendelkezésre állnak.

Szécsisziget szintén műemléki épületeinek összességével és a kapcsolódó turisztikai szemléletű működtetéssel vált attrakcióvá. Érdemes itt kiemelni a római katolikus barokk templomot, melyben autentikus kiállítás található és a szintén barokk uradalmi vízimalmot, amelyben a Kerka Vízimalom Múzeum működik. Szécsisziget az egyik kiváló példa arra, hogy az autentikus, a helyi legendákat, értékeket bemutató idegenvezetés, milyen meghatározó tud lenni abban, hogy egy-egy érték valódi vonzerővé váljon. Az Andrássy-Szapáry kastély szintén attrakció lehetne, azonban elsősorban szálláshelyként működik. Sajnos így turisztikailag a szállásadáson kívül nem releváns, pedig ennél sokkal nagyobb potenciált rejt.

A XX. század is nyomot hagyott a térségben. A határmenti területeken számos, az 1950-es években létrehozott erődítés (bunker) található, mely a hajdani Déli Védelmi Vonal részét képezte. Bár ez a védműrendszer kb. 530 km hosszúságú mégis legjobban talán itt Dél-Zalában maradt meg. Az itt fellelhető lövészok, megfigyelőállomások, raktárak stb. szintén az épített örökség részét képezik. Ezekből egyedi turisztikai attrakció is létrehozható volna. Karintiában a Wurzenpass-hágón, a szlovén-olasz határon az Isonzó mentén, vagy a Dolomitokban létesült első világháborús bunkerek, csatahelyszínek bemutatására szolgáló túrautak adhatnak erre jó példát. A bunkerek és lövészok mellett Lovásziban és Bázakerettyén, a hidegháború idején a II. világháborús LÉGO pincékből kialakított nagy földalatti

óvóhelyek, melyek szintén a védvonal részét képezték külön-külön is attrakciók lehetnek. Előbbi felújítása és turisztikai attrakcióvá formálása megtörtént, utóbbi állapota ezt nem teszi jelenleg lehetővé. Páka határában egy szabadtéri bemutatóhely is kialakításra került 2005 környékén, de sajnos ezzel a helyi önkormányzat láthatóan nem tud mit kezdeni, így turisztikai szempontból szinte teljesen kihasználatlan a benne rejlő potenciál. Ilyen jellegű szabadtéri bunker még számtalan van végig a Mura menti településeken, melyek kiaknázására a települések közötti együttműködéssel, tematikus túrákkal és élményhelyszínekkel kerülhetne sor.

Az épített örökség kapcsán a turisztikai kínálatba beemelhetők a közeli, határon túli vonzerők is. A szlovéniai Alsólendva (Lendava), Murafölde történeti kulturális központja volt 1920-ig, ahol a Szent Katalin római katolikus templom, a Hadikápolna és a vár komoly épített örökségi értéket és vonzerőt képvisel. Szintén megemlítendő a közeli Ptuj, vagy a Muravidék olyan apróbb települései, mint Martjanci (Mártonhely), Selo (Nagytótlak), amelyek különleges középkori építészeti emlékekkel rendelkeznek. A szomszédos horvát területeken is hasonló a helyzet: itt Čakovec (Csáktornya), Štrigova (Stridóvár), Varaždin (Varasd) említhető meg, mint releváns turista célpont.

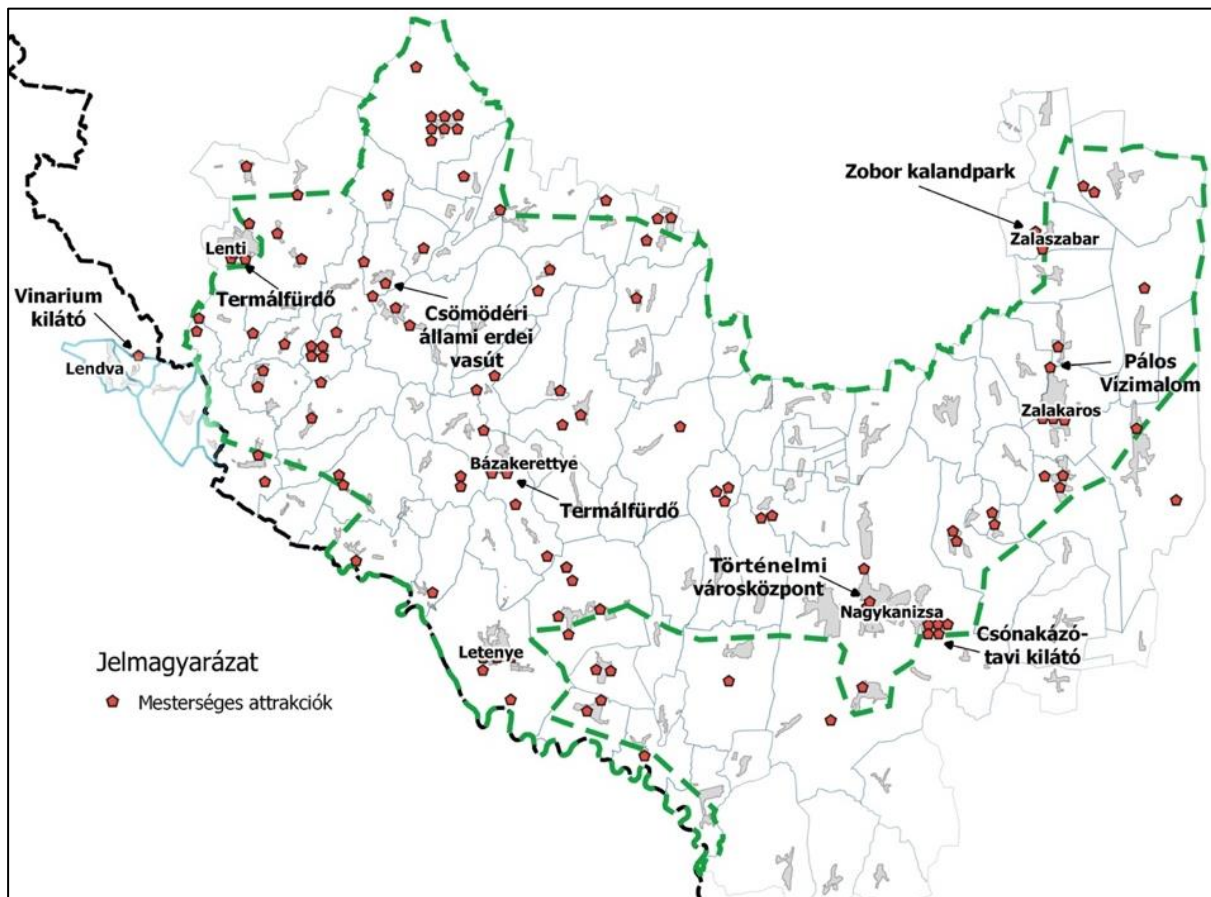
Homokkomárom 1702-től vált ismert zarándokhelyé, amikor egy fakápolna alapjainak ásásakor bukkantak rá a ma is látható Mária-képre, melyet feltehetően a törökök előtt rejtették el. A képet már nem sokkal oltárra kerülése után kegyképként tisztelték. A homokkomáromi Kisboldogasszony templom jelenleg a Dunántúl egyik legjelentősebb engesztelő központja. A kegyhelyet dr. Szendy József veszprémi érsek 1988-ban ajánlotta fel a Szűzanyának, így lett a Magyarok Nagyasszonyának engesztelő temploma.

A térség nyugati oldalán a Göcsejre és Hetésre, illetve ezek peremvidékeire jellemző fa haranglábakra is ki kell térni. Az Őrségben attrakcióként megjelenő haranglábak itt is megtalálhatóak. A megmaradt XVIII-XIX-XX. századi haranglábak különlegessége, hogy a kárpát-medencei fa harangtorony építészeti legarchaikusabb formáit őrzik, fejlődéstörténetük itt követhető leginkább nyomon. A probléma idegenforgalmi szempontból ezekkel azonban az, hogy a haranglábak térben rendkívül szórtan helyezkednek el, így csak pontszerű értékeket képviselnek, releváns vonzerőt önmagukban ezek sem jelentenek. Az aktív turizmus számára viszont megfelelő tematikus túrák szervezésére, kerékpáros összeköttetéssel.

A népi építészeti értékek nagyobb számban vannak jelen a térségben, elsősorban a szőlőhegyeken, de szintén csak a XIX. századtól. A falvakból az 1960-as évek végére eltűntek a tradicionális zsúpfedeles boronaházak, csupán néhány maradt meg tájházként pl. Döme-földén, Galambokon. A szőlőhegyeken azonban sok helyen máig állnak a hagyományos jellegzetes favázra épülő, vályog présházak. Döntő többsége leromlott állapotú vagy ha felújításra is került, az nem esztétikus módon valósult meg. Ezek megmentése kulcsfontosságú lenne az épített értékek megőrzése szempontjából és turisztikai szempontból is hasznosíthatóak lennének.

Dél-Zala épített értékei közé a falvak hagyományos egységes fehér és sárga színeket használó településképe is beletartozik. Ez a településképe az elöregedett, demográfiai recesszióban lévő településeken az üres elhagyott házak gondozatlan ingatlanok hatására negatív irányba változik, melyet tovább erősít a szocializmus falusi építészeti stílusa (Kádár kockák), valamint a rendszerváltást követő időszak „mediterrán” jellegű, tájidegen épületeinek megjelenése. Ezek együttes hatására a tradíciókat tovább károsodnak és lassan elvész a dél-zalai falvak egyedisége.

A Csömödéri Állami Erdei Vasút hálózat az egyik legnagyobb attrakciója a térségnek. A hálózat 110 km hosszan szeli át Muraföldét és ebből 33 kilométeren – Lenti és Kistolmács között – kirándulók számára is biztosított az utazás lehetősége. A többi részén elsősorban faipari célokat szolgál, jelentős mennyiségű faanyagot szállít a lenti és a csömödéri fafeldolgozó üzemekbe. A személyszállító szerelvények április végétől szeptember végéig közlekednek az említett szakaszon. Különvonatokat is indítanak, például gyermeknapkor, Márton-napon, vagy a Múzeumok éjszakáján, de egyedi megrendelésre is van lehetőség. A vasútvonalhoz számos kerékpáros és bakancsos turistaútvonal csatlakozik, így a kirándulók könnyen összeköthetik a kerékpáros vagy gyalogtúrájukat a hangulatos erdei vasutas utazással. A vasúton a kerékpárszállításra is van lehetőség. A vasút vonalai érintik a Göcseji fenyőrégiót, a Kerka völgyét, illetve a Göcseji bükköt. Lentiből kiindulva gyönyörködni lehet a zajdai erdőben, elérhető a Vétyemi Ősbükkös, valamint a Budafai Arborétum a Makk-kaland Játsszótérrel. Mintegy egy kilométeres pályabővítéssel 2021-től közvetlenül elérhetővé vált a Kistolmácsi-víztározó, a tóparti strand, az ott található forrás és a kiszolgáló büfék.

5. Ábra Dél-Zala mesterséges attrakciói

A Zalasabarban található Zobori élménypark szintén kiemelendő, mely hullámvassúttal és egyéb vidámparkokra jellemző extrém attrakciókkal várja a látogatókat. Zalakarost, Lentit és Bázakerettyét fürdői miatt kell megemlíteni.

Szentpéterföldén áll egy fából épült vadászház, mely a vadászturizmus szempontjából fontos megemlítenő helyszín. Az építmény az Esterházy család révén került a térségbe (eredetileg egy kiállítás pavilonja volt). Első vadászvendége

József főherceg volt, aki azzal, hogy egy sikeres szarvas vadászat után az épület egyik falára feljegyezte trófeáinak adatait, egy máig ápolt hagyományt indított el.

A térség számos kilátója közül legnevezetesebb a nagykanizsai csónakázó tónál található, mely egy korábbi olajfűrótorony újra hasznosításával lett kialakítva. Megemlítendő még a magyarszerdahelyi Szent Orbán kilátó, az újhegyi kilátó Pusztaszentlászlón, valamint a határ túloldalán a lendvai Vinarium kilátó. Emellett számos kisebb kilátó van a térségben pl. Bázakerettyén, Kistolmács mellett, Becsehelyen, Csörnyefölde mellett, Lipseszentadorján szélén. Ezek jellemzően hasonló kivitelezésűek külsőre szinte egyformák egyszerű fából készült kilátók.

II.5. Elérhetőség

A dél-zalai térség közúton minden irányból könnyen megközelíthető (M7, M70 autópálya) és a tervezett fejlesztéseknek köszönhetően (M74 gyorsforgalmi út, M9 gyorsforgalmi út) az elérhetőség várhatóan tovább fog javulni. A vasúti megközelíthetőség Nagykanizsa és Murakeresztúr irányából szintén lehetséges, a kerékpárszállításra alkalmas kocsik számának bővítése azonban a tervezett fejlesztések miatt várható keresletnövekedés miatt mérlegelendő. A helyi közlekedés országos viszonylatban jónak mondható, azonban a turisztikai igényeket nem támogatja, igaz nem is feladata.

Dél-Zala közlekedési struktúrájában az ország egészéhez hasonlóan a közúti közlekedés dominanciája figyelhető meg. A térségbe érkező turisták döntő többsége a viszonylag jó közösségi közlekedés ellenére a rugalmasság és a gyorsaság miatt személygépkocsival érkezik.

A térség időbeli elérhetősége a nagy turisztikai kibocsátóközpontok irányából (elsősorban Budapest) lecsökkent. Míg az autópálya megépülése előtt Budapestről a forgalom függvényében kb. 3-4 órás úttal volt elérhető a térségközpont Nagykanizsa, addig ma ez már 2-2,5 óra alatt is lehetséges. Zágráb 1 óra 30 perc, Maribor 1 óra 23 perc, Ljubljana 2 óra 39 perc, Graz 1 óra 58 perc autóúttal érhető el Nagykanizsáról.

2019-ig a letenyei határátkelő forgalma olyan dinamikusan növekedett, hogy az a rendőrség adatai szerint meghaladta az **évi 5 millió főt**. Ez a hatalmas utastömeg elsősorban tengerparti nyaralás céljából jelenik meg a térségben, s főként magyar, szlovák, cseh és lengyel turistákból áll. Letenye a legjelentősebb határátkelőhely a teljes magyar-horvát határszakaszon. Hasonló képet mutat a 2019 decemberében autóútból autópályává fejlesztett **M70-es** közlekedési folyosó is, mely magyar területen Letenyétől Tornyiszentmiklósig tart, majd csatlakozik a szlovén autópálya rendszerhez. Az M70-es Szlovénia, Ausztria és Olaszország felé teremt gyors közúti kapcsolatot. Letenyétől Nagykanizsán át a Balaton déli partjának érintésével Budapestig teremt kapcsolatot a **7-es főút** is, melyet forgalom tekintetében az **M7-es autópálya** tehermentesített. A térség közúthálózatának döntő részét alsóbbrendű közutak alkotják. Az utóbbi időszakban számos szakasz felújításra került, ennek folytatása a jövőben is cél.

A közúti közösségi közlekedés minősége és használhatósága alapvetően függ az adott település fekvésétől, illetve a térségi településhierarchiában betöltött szerepétől. A kisebb települések elérhetősége nehezebb, a közösségi közlekedés nem működtethető gazdaságosan. Számos zalai törpefalu, zsákfalu hétvégén alig közelíthető meg autóbusszal. Az utazási szokások megváltozásából adódóan az elmúlt évtizedekben kirajzolódó trend a járatsűrűség csökkenése. Összességében a

térség közúti közösségi közlekedéssel hétköznapi minden pontján elérhető, hétvégén azonban a településhierarchia alsóbb szintjein hiányok tapasztalhatók.

A vasúthálózat jelenleg térségi szinten nem alkot összefüggő rendszert, azért ez a belső közlekedési feladatok ellátására jelen formájában nem alkalmas, de arra igen, hogy a térségbe utazni szándékozók egy része eljuthasson ide. **Vasúton legjobban megközelíthető település Nagykanizsa,** mely villamosított pályán keresztül áll kapcsolatban Budapesttel. Naponta 9 járatpár közlekedik a vonalon 3 óra 9 perces menetidővel. Nagykanizsát Zalaegerszeggel összeköti egy távolsági közlekedést lebonyolító vasútvonal is. A mintatérséget ezen kívül még egy Zalaegerszeg és Rédics között futó vasúti szárnyvonal érinti (Lenti, Iklódbördőce, Csömödér, Ortaháza és Gutorföldre). Vasúti szempontból még egy település emelhető ki a mintatérségen belül, mégpedig **Murakeresztúr,** mely pillanatnyilag **az egyetlen határon túli vasúti belépési pont** a vizsgált területen. Murakeresztúron villamosított vasúti pálya biztosítja az összeköttetést a magyar és a horvát hálózat között. **A vasúti közlekedés egyértelműen másodlagossá vált.** Az utasforgalom kicsi, a szolgáltatás minősége több szempontból sem megfelelő, a menetrend nem rugalmas, az általa történő térbeli elérhetőség pedig kötött.

II.6. Szolgáltatások

Murafölde és a Kis-Balaton szálláshelykínálata jelentősen eltér. A Kis-Balaton elsősorban Zalakarosnak köszönhetően rendelkezik több 4-csillagos szálláshellyel, azonban Muraföldén a minőségi szálláshelyek száma rendkívül alacsony. A természetközeli, aktív turizmust kiszolgáló, kerékpárutak, vízi kikötők, gyalogos útvonalak mellé települt minőségi szálláshelyek fejlesztése elengedhetetlen az aktív turizmus fejlődése érdekében.

A KSH 2022-es adatai alapján Dél-Zala térségében a szállások nagyrésze nyolc településen koncentrálódik. Ezek a szálláshelyek száma alapján csökkenő sorrendben a következők: Zalakaros, Lenti, Nagykanizsa, Galambok, Bázakerettye, Nova, Eszteregnye, Gosztola.

Kiemelkedik **Zalakaros,** ahol a szálláshelyférőhelyek több, mint fele szállodai férőhely. A városnak több mint 10 szállodája van, melyek közül öt négycsillagos. A célcsoport meghatározóan az egészség- és fürdőturizmus iránt érdeklődő vendégkör és az aktív turizmus, mint kiegészítő tevékenység képes csak megjeleníteni.

Nagykanizsán csak egy négycsillagos szálloda található. Ezen kívül a panzióktól, az apartmanoktól át a közösségi szálláshelyekig minden típus elérhető a városban. **Murafölde kisebb településeinek a szálláshely kínálat jóval szűkebb, különösen a minőségi szálláshelyek tekintetében.** Lenti kivétel, ahol szintén a termálfürdőturizmusra épülve van egy négy csillagos szálloda. Döntően azonban az apartmanházak és panziók uralják a piacot, de kempingezésre is van lehetőség. Gosztola és Nova rendelkezik még nagyobb szállásadóval, de Murafölde egyéb területei kimondottan szegényesek. **Főleg a nagyobb közlekedési folyosók mentén** találhatóak valóban működő szálláshelyek (pl. Becsehely, Tormafölde, Letenye) elsősorban az átutazók és a nemzetközi logisztikában, szállítmányozásban résztvevő munkavállalók számára.

Aktív turisztikai szempontból kiemelendő a magánszállásadói szektor, mely a nagyobb települések mellett több kisebb településen is megjelent az elmúlt években, felismerve a természeti környezet és a nyugalom iránt növekvő keresletet. Ilyen Bázakerettye, ahol a helyi termálfürdő vagy Kistolmács, ahol a tó és az erdei

vasút fejlesztései hoztak további előrelépést. A **Zalaerdő Zrt. által kialakított erdei és horgász szálláshelyek** (pl. Szentpéterfölde, Kistolmács, Obornak), szintén ide sorolható.

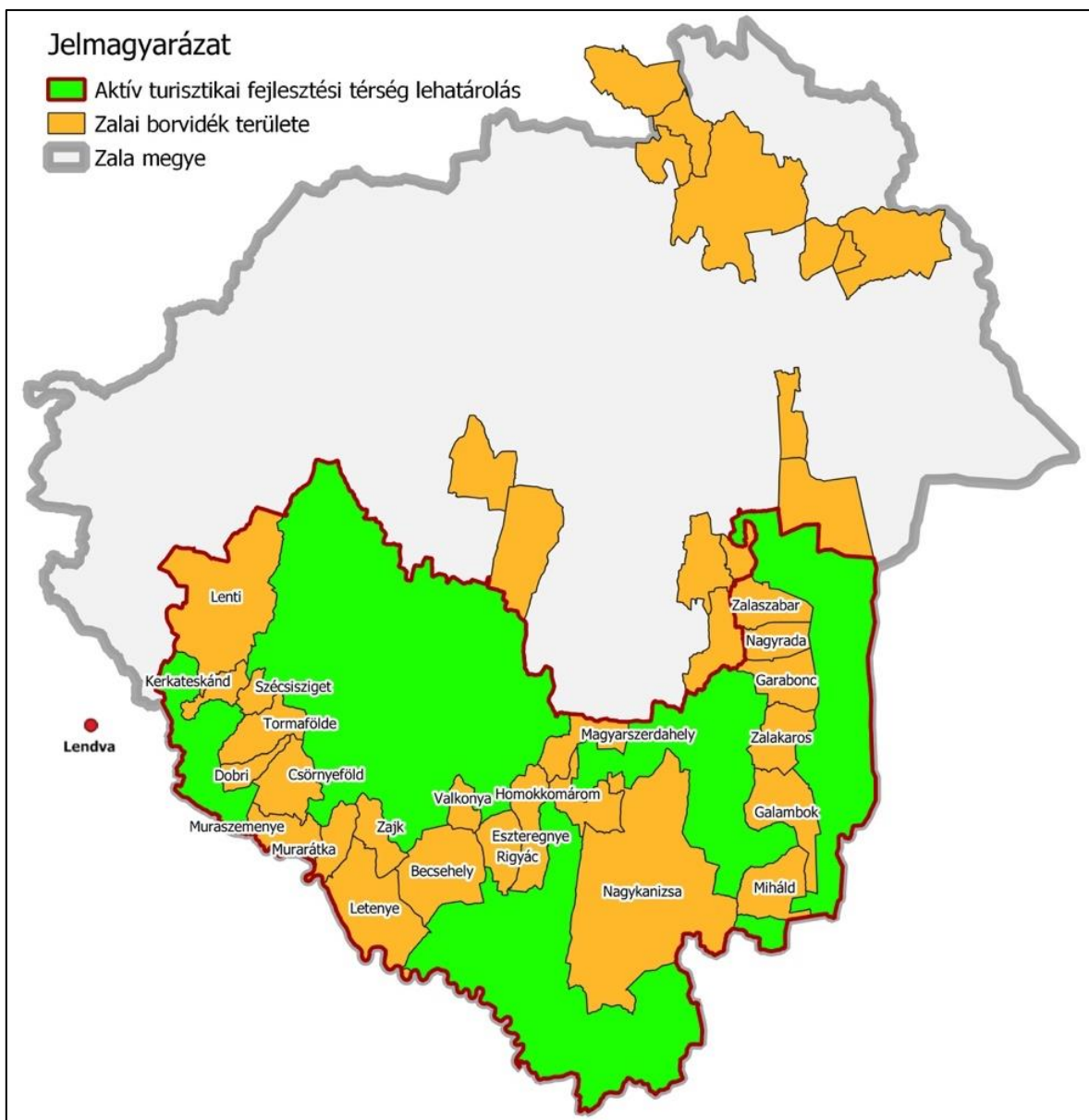
A Kis-Balaton környékén (Muraföldével ellentétben) szinte minden településen található valamilyen vendéglátóhely. A kínálat Zalakaroson koncentrálódik elsősorban. Itt a turista vendégforgalom döntő részét a helyi szállodák bonyolítják le, amelyek önálló éttermi részleggel rendelkeznek. Nagyrada és Zalasabbar elsősorban borturisztikai kínálatával képvisel vonzerőt a térségben (Cezar Pincészet, Ottó Pince, Kányaváry Pince).

Nagykanizsa és vonzáskörzetében található a legtöbb és legminőségibb vendéglátóhely a térségben. A városban az utóbbi években jelentős fejlődés ment végbe ezen a téren, számos új, népszerű étterem nyílt (pl. Szőlőskert Fogadó, Norma, Placc, Dödölle, il Gusto, a Knysa).

Muraföldén a beazonosítható vendéglátóhelyek többsége falusi kocsmá, büfé, presszó, esetleg kisebb pizzeria. Az itt működő éttermek legfőbb problémája a piac szűkossége és a szezonális. A térségben kicsi a fizetőképes kereslet, ezért az éttermek jelentős része egyéb módon igyekszik piacot találni magának. Többen a közétkeztetésbe való bekapcsolódás révén próbálnak talpon maradni, míg mások a munkahelyi étkeztetésre fókuszáltak. A legtöbb vendéglátóhely az M7-es és az M70-es autópályán átutazók által generált keresletre épül. Az átutazók azoknak a vendéglátóknak és szállásoknak a forgalmát növelik, amelyek autópálya lehajtó mellett, vagy annak közvetlen közelében találhatók (pl. Sormás – István Fogadó / Nagyrécse – Berényi Fogadó). Muraföldén jellemzően nagyon kevés étterem található. Lenti itt is kivétel, ahol a termálturizmushoz kötődően relatíve sok vendéglátóhely van. A térségi éttermek közül kiemelendő a Bonne Chance Restaurant & Hotel Bázakerettyén, a lovászi Kantin Gasztrokocsmá, a lenti Don Quijote Középkori Étterem, a kistolmácsi Fortuna Vendéglő, a letenyei M7 Vendéglő, a nagyrécsei Berényi Fogadó, a zalasárszegi Csányi Fogadó. Cukrászdák tekintetében legpreferáltabbak a Szilágyi Cukrászda, a Gerő Cukrászda, a Puncs Fagyizó, a Da Crema Fagylalt, a Mákos Műhely.

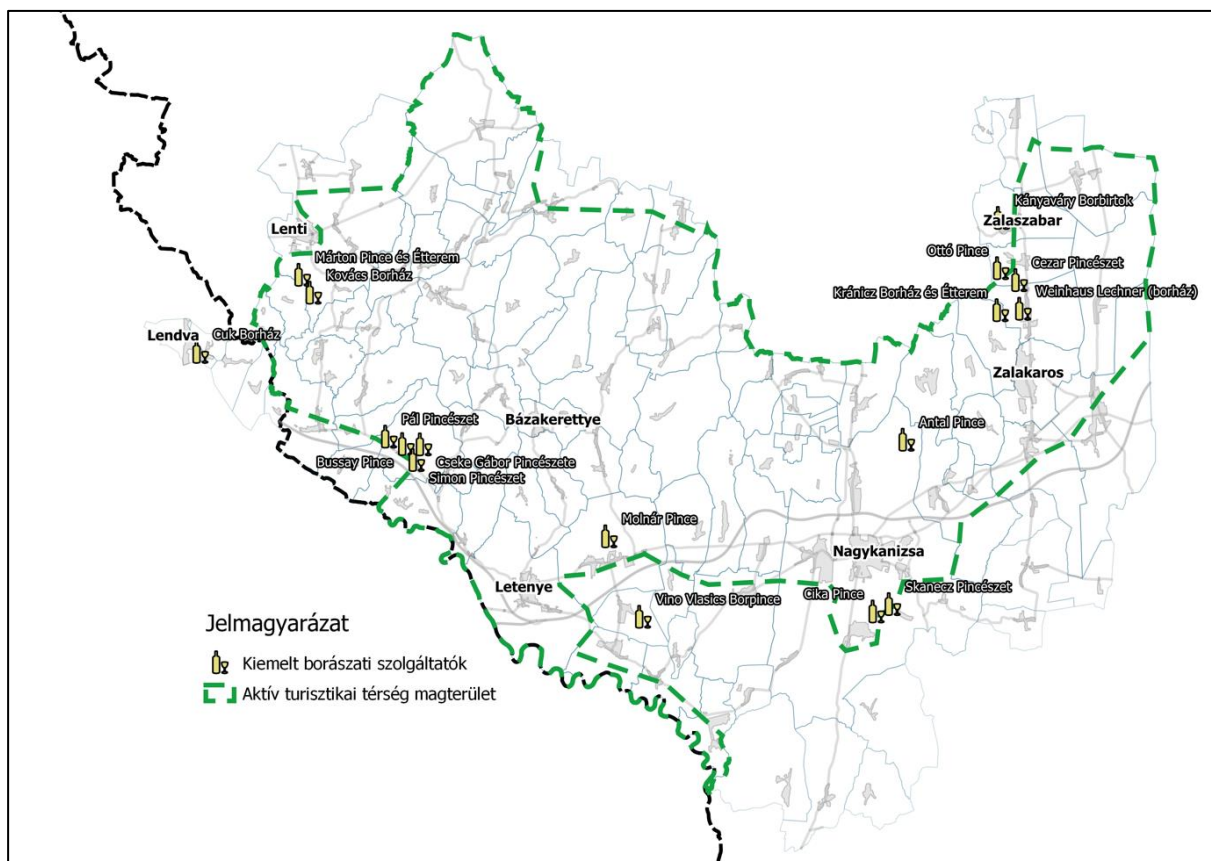
Mivel a teljes ellátást biztosító szállodák a térségben csak néhány településen vannak jelen, így fontos az élelmiszerüzletek rendelkezésre állása. A városokban kivétel nélkül nagyon sok élelmiszer kiskereskedelemmel foglalkozó üzlet van. A gond a kistelepüléseken van, ugyanis itt az utóbbi években több településen végleg bezártak a vegyesboltok. Ennek oka a népességcsökkenés miatti keresletcsökkenés, a megnövekedett fenntartási költségek voltak. A másik gond, hogy ezek az üzletek ugyan mindenféle áru forgalmazásával foglalkoznak, de mennyiségük erősen limitált, így egy váratlanul befutó 20 fős csoport igényeit nem biztos, hogy mindenből ki tudják elégíteni.

Zala vármegye szőlőtermő területei 1999-ben nyerték vissza borvidéki rangjukat, mint a Balatonmelléki borvidék részei, majd 2006-ban **Zalai borvidék** néven önállóvá váltak. A borvidéknek, mely meglehetősen szórt szerkezetű, két termőközrete van: a Zala-menti (ideértve a Kis-Balaton térségét is) a Muravidéki körzet. A Zalai Borvidék Hegyközségi Tanácsa is a térségben működik, székhelye Nagyrádán található. A borvidéken a jelenlegi szabályozás szerint négy hegyközség működik: Zalaszentgróti Hegyközség, Zalakaros Térsége Egyesült Hegyközség, Nagykanizsai Hegyközség és a Kerka- és Muramenti Hegyközség.

6. Ábra Zalai borvidék települései

A térség több települése borvidéki besorolású, ahol minőségi szőlőtermesztés és borászkodás folyik. Ebből adódóan léteznek olyan **borászatok, pincék**, amelyek mellett, hogy kiváló borokkal büszkélkedhetnek, nyitottak a vendéglátás, az idegenforgalom felé. Ilyen például a Kis-Balaton mellett a Cezar Pincészet (Nagyrada), az Ottó Pince (Nagyrada), a Kráncz Borház (Garabonc), Kányaváry Borbirtok (Zalasabár), Weinhaus Lechner (Garabonc), Nagykanizsa környékén a Cika Pince (Szentgyörgyvári-hegy), Antal Pince (Cserfői-hegy), Skanecz Pincészet (Förhénci-hegy), illetve a Mura és Kerka mellékén a Bussay Pince (Csörnyeföld), Simon Pince (Csörnyeföld), Pál Pince (Csörnyeföld), Kondákor Pince (Tormafölde), Tuboly Pince (Tormafölde), Németh Pince (Becsehely), Molnár Pince (Becsehely), Vino Vlasics (Tótszentmárton), Márton Pince (Lenti), Kovács Borház (Lenti) stb.

7. Ábra Zalai borászatok, pincészetek

A mezőgazdaság jelentős tényező ma is a térségben. Az aktív turizmushoz jól kapcsolható agroturizmus szempontjából azonban olyan alap áll rendelkezésre, amely számos területen hasznosítható (helyi termékek, a térségi borászat). Vannak olyan olyan új gazdaságok, melyek országos, sőt nemzetközi szinten is elismerést vívtak ki maguknak innovatív megoldásaikkal. Ilyenek a becsehelyi kiviültetvény, káki szilva ültetvény, a tormaföldei fügeültetvény vagy az egész országot ellátó nagyrécei boggyógyümölcs ültetvény (áfonya). Ezek azonban nem csak gazdálkodási, de legalább ennyire turisztikai szempontból is érdekesek egyediségük miatt.

II.7.Értékelés az egyes túratípusokra való alkalmasság szempontjából

Rockenbauer Pál volt az, aki a vidéket a hazai természetjárás rendszerébe bekapcsolta azzal, hogy népszerű televíziós sorozata alkalmával („...és még egy millió lépés”) bejárta és sokakkal megismertette a dél-zalai táj szépségeit. E film nyomán született meg a Dél-dunántúli Kék Túra. Mindez igazolja, hogy a térségben az aktív turizmuson belül a **gyalogos (vagy bakancsos) turizmusnak** az adottságai a legjobbak között vannak.

Hasonló lehetőségei vannak a **kerékpáros turizmusnak** is. A vonzó táj, az alacsony forgalmú utak, a kőolajiparnak köszönhetően fennmaradt aszfaltozott erdei utak kiváló lehetőséget biztosítanak a kerékpározásra. A 2000-es évek elejétől országos szinten is innovatív fejlesztések valósultak meg a Dél-zalai Erdőtáj Kerékpárút hálózatának létrehozásával (pl. Magyarországon először - a Téli kistérséggel egyidőben -, itt kezdődött el a GPS-es alapú túra-kerékpározás.).

A **vízi turizmus** szintén dinamikusan fejlődik a térségben, mely elsősorban a Murára és annak vadabb vizére épül. Különlegességét éppen évtizedekig tartó elzártsága adja, hiszen Magyarország negyedik legnagyobb hazai folyója határvíz lévén sokáig gyakorlatilag megközelíthetetlen volt.

A **lovasturizmusnak** is jók a lehetőségei, és olyan országos hírű központja is létrejött a lótenyésztésnek, mint Rádiháza. Mindezek ellenére a lovasturizmus csak, mint pontszerű elem van jelen.

II.7.1. Kerékpáros természetjárás

Vonzerő

A kerékpáros turizmus lehet a dél-zalai térség turisztikai zászlóshajó terméke, hiszen a dombvidéki erdőségek és a Kis-Balaton vidéke olyan érintetlen tájak, amelyek potenciális kerékpáros turisztikai desztinációvá tehetnék a térséget. Dél-Zala még fel nem fedezett, a természetközelség, a béke és nyugalom birodalma. Az idelátogató számára a nagy kiterjedésű erdők, domboldalakon fekvő és völgyekben megbújó kis falvak, zöld rétek, mezők, szőlőhegyek látványa feledhetetlen élményt nyújt. A dombvidéki terep megfelelő lehet bármely korú, élethelyzetű és attitűdű aktív kikapcsolódásra vágyó célcsoport számára. A kevésbé mobilis, vagy edzetlen turisták számára megoldást jelenthet az elektromos kerékpárok használata. Ezek egyben az egy nap alatt megtehető távolságot is növelik.

A szelíd emelkedők a gyakorlott kerékpárosok számára nem jelentenek kihívást, így elsősorban a megtett távolsággal tudják igényeiket kiszolgálni. A kezdő kerékpárosok is pár nap alatt hozzászokhatnak a hullámzó utakhoz. A terepkerékpározás, az erdők bejárása a kihívást, az egészséges izgalmat is magával hozza. A térség fiataloknak, családoknak, természetbúvároknak és a hegyikerékpározás szerelmeseinek egyaránt élvezetes időtöltést biztosít. A dombhátakra felkapaszkodó és völgyekbe lefutó, szeszélyesen kanyargó utak minden kerékpáros számára ideális élményt nyújtanak. A kerékpártúra közben számos kulturális és természeti attrakció meglátogatható, ami tovább emeli az élményfaktort.

Útvonalak

A **térséget két nemzetközi kerékpáros túraútvonal érinti**, Letenye és Tornyiszentmiklós között az **EUROVELO 13-as, valamint az Amazon Of Europe Bike Trail**. Az EUROVELO 13 útvonal 2019-ben kitáblázásra került, más fejlesztés azonban nem történt. Az EUROVELO 13 ezen szakasza teremt kapcsolatot a szlovén és horvát szakaszok között. Az Amazon of Europe Bike Trail létrehozása 15 projekt partner összefogásának köszönhető Interreg forrásból. A túraútvonal 1250 kilométer hosszan öt országon át (Ausztria, Szlovénia, Horvátország, Szerbia, Magyarország) követi a Mura, Dráva és Duna érintetlen folyami tájait. A három folyó két partján az északi útvonalon 550 km hosszan 11 napi szakasz, a déli útvonalon 700 km hosszan 16 napi szakasz teljesítése után érhető el a végpont. A Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatósága kihelyezte a túraútvonal magyarországi szakaszainak kezdő és végpontjait, Gyékényestől egészen Mohácsig, az információs táblákat és pihenőket.

A 2003-ban alapított Dél-Zalai Erdőtáj kerékpárúthálózat kijelölt, kitáblázott útjai Letenye és Lenti között, több mint 270 km hosszúságban állnak rendelkezésre kerékpárutakon, kis forgalmú közutakon és erdei utakon. Az utak természetesen a táj domborzatából adódóan emelkedőkkel tarkítottak, ám ezek közül a leghosszabb

sem éri el a 3 km-t, többségükben néhány száz méter hosszúak, emelkedésük nem haladja meg a 7-8 %-ot.

A közúthálózat legnagyobb része alkalmas a kerékpáros túrázásra a forgalom jellemzően 1000 járműegység alatti, sok helyütt az 500-at sem éri el. Ennél fogva jelenleg nem jelent nagyobb problémát, hogy a kiépített kerékpárutak hossza alig több, mint 30 km. Fejlesztésekre azért itt is szükség van, a 7, 75, és 7538. számú utak mentén önálló kerékpárút építése indokolt egyes szakaszokon a hálózati hiányosságok áthidalására. Az utóbbi két évben a közúthálózat számos szakaszát újítták fel, ennek folytatása a jövőben is cél. Az utaknak a legnagyobb terhelést a nagy számban közlekedő nagy tengelyterhelésű faszállító kamionok jelentik. A helyi gépjárművezetők toleránsan kezelik a kerékpárosokat, előzékenyek, kellő oldaltávolsággal és arra alkalmas szakaszokon kerülnek. Ez változhat a turizmus fokozódásával, és az ezzel együtt járó gépjárműforgalom növekedéssel, ezért erre a későbbiekben különös figyelmet kell fordítani a kommunikációban, illetve a forgalomművekedésre reagáló kerékpárútépítésekkel.

A kerékpározásra alkalmas erdészeti mezőgazdasági utak, a szőlődombokon húzódó hegyi utak hossza is jelentős. Ebből jelenleg kb. 160 km úton rendszeresen kerékpároznak. Ezek nehézségi foka változatos, a komoly hegyikerékpáros kihívástól a treking túrázási lehetőségig. Az utak egy része szilárd burkolatú, vagy jó minőségben stabilizált, egy részük gyengébb minőségű murvás vagy földút.

Az utak táblázása sokszor nem egységes. A 2014-ben felújított és kiterjesztett Dél-Zalai Erdőtáj jelölésrendszer mellett mára további 4 féle táblázás jelent meg a térségben, ezért van olyan csomópont, ahol három-négy féle táblázás is megtalálható. Ez megzavarhatja a turistát és csökkentheti az élményét az ebből fakadó negatív hatás.

A kerékpáros turizmus az első fejlesztések óta lassan növekedésnek indult, az utóbbi három-négy évben szembeötlő a változás. Felmérési adatok nem állnak rendelkezésre, de mindennapos látvány lett szezon idején a kerékpáros csoport vagy család, az autó csomagtartóján érkező vagy az attrakciónál leparkolt kerékpár. Az utóbbi években néhány pihenőpont is létrejött a kerékpáros útvonalak mentén, Kistolmácson kifejezett kerékpáros pihenőt alakítottak ki fedett helyen, szervizoszloppal, parkolóval. Az erdei útvonalakon mindenképp szükséges további fedett pihenőket kialakítani. A közutak mentén a szolgáltatási pontok kis száma indokolja néhány helyen pihenő létesítését.

A kerékpáros útvonalak (kerékpárutak és alacsony forgalmú utak) kiváló infrastrukturális alapot jelentenek. A Kis-Balaton kör a Balaton-kört, Keszthelyt és Hévízt köthetné össze Nagykanizsával élményelemek sorát végig járva. A kör bezárulásához néhány kisebb fejlesztésre lenne csupán szükség, ezáltal egy új kerékpárosturisztikai termék jönne létre.

Hasonló a helyzet Muraföldén, ahol szintén belátható léptékű fejlesztésekkel kialakításra kerülhetne a Nagykanizsát Bázakerettyével és a magyarajkú Lendvával összekötő, erdei szakaszok sokaságát érintő Murafölde kör. Az itteni fejlesztések azért is rendkívül fontosak, mert Murafölde jelenleg nincs összekötve a legfontosabb belépési pontokkal, Nagykanizsával és Lendvával.

Szolgáltatások

Az útvonalak mentén jellemzően szerény, de kényelmes szállások állnak rendelkezésre. Az éttermek száma alacsony, és elérhetőségük általában időben is korlátozott. A szezonális nyitvatartás miatt a június közepe előtt és szeptembertől szinte csak a városokban és egy-két nagyobb községben vannak nyitva vendéglátóhelyek. A boltok nyitvatartási rendje is hasonló, a délutáni órákban már általában zárva vannak a kisebb településeken amennyiben elérhetőek egyáltalán. Kerékpárosbarát szállásból is van néhány a térségben a korábbi fejlesztési projekteknek köszönhetően, de kifejezetten kerékpárosokra csak a **Lispezentadorjáni Rejtek vendégház** specializálódott. Kerékpár kölcsönzésre csak itt és a városokban van lehetőség. Kifejezetten kerékpáros csomagajánlatokat is csak itt kínálnak.

Nagyobb kerékpáros közönségrendezvények jellemzően csak egyes projektekhez kapcsolódnak, illetve alkalmiak. A letenyei kerékpárszervíz rendez évente Kistolmácsra túrát, Lentiben a Mocorgók szerveznek túrákat, hobbiversenyeket. A zalaegerszegi és nagykanizsai kerékpáros egyesületek rendszeresen szerveznek túrákat. Rendszeres sportesemény a nagykanizsai Csótónál megrendezésre kerülő XCO versenyek, és legnagyobb eseményként kell említenünk a Tour de Zalakarost.

Információ, események

A térségre az országos viszonyok a jellemzőek, azaz sok, egymástól sokszor eltérő információt közlő (általában országos adatbázissal dolgozó) online platform érhető el, amelyeken látható a kerékpárúthálózat és a kerékpározható közutak térképes megjelenítésben. Útvonalat tervezni azonban nehézkes a kezdő túrázók számára a vegyes sokszor egymásnak ellentmondó információkból. Konkrétan a térségre kiterjedő ilyen térkép nincs. Offline formában elérhető olyan térkép, mely a gyalogos, kerékpáros és vízi útvonalakat is jelöli, de ez folyamatos frissítést és újra nyomtatást igényel, ami költségesebb lehet, mint egy online adatbázis folyamatos, frissítése.

A közösségi oldalak, mint a kifejezetten kerékpárosok által használt Strava jól mutatja, hogy a térség kedvelt a kerékpározók között. Számos Facebook és egyéb közösségi oldalcsoportha jelennek meg a térségbe tett kerékpáros túrákról rövid leírások. A közösségi oldalak mellett országos szinten is jelennek meg cikkek, túraajánlatok (pl. aktivmagyarorszag.hu), a probléma viszont az, hogy ezek termékesítése nem történik meg térségi szinten. Az információkat teljeskörűen bemutató, komplex, széleskörű szolgáltatást nyújtó, egységesen rendezett térségi weboldal nem áll rendelkezésre, ami segíthetné ezt a termékesítést. Hiányoznak a promóciós csatornák, csak néhány szolgáltató foglalkozik ilyen jellegű kerékpáros túra értékesítéssel, ami nem segíti az ismertség erősödését a túrázók körében. Itt is érezhető a koordinátorszervezet hiányából fakadó elégtelen kommunikáció, információ és promóció.

A kerékpárosbarát szolgáltatókról rendelkezésre áll adatbázis, melyet a Magyar Kerékpárossturisztikai Szövetség koordinál. Ehhez applikáció is elérhető, ahol a kerékpározók térképen is láthatják az egyes szolgáltatók, vízvételi pontok és egyéb a kényelmes és biztonságos túrázáshoz szükséges kerékpárosbarát infrastruktúra elhelyezkedését.

Hiányoznak a jól kommunikálható és eladható tematikus útvonalak. A térségben sok olyan kerékpárral felfűzhető érték van (bunkerek, olajipari emlékek, haranglábak) amelyre önállóan termékként eladható tematikus túra szervezhető. Ezek kiaknázása

fontos pontja a térség marketingjének is. Jó példa az Amazon of Europe projekt, amely nemzetközi szinten is jó eredményeket ért el már a megvalósítás során is a kommunikációban. Az alacsonyforgalmú közutaknak köszönhetően sok olyan útvonal táblázható ki, amihez nem szükséges nagyobb forrás.

II.7.2. Vízi turizmus

Vonzerők

Legfőbb vonzerő a **természetközeli állapotokat tükröző környezet, mind a Kis-Balaton, mind a Mura esetében**. Dobritól egészen Letenyéig a Mura magyar szakaszát végig kísérik a Letenyei-dombság dombháta, melyek kiváló kilátóhelyeket kínálnak (pl. Vöröskői-hegy, Rátkai-hegy stb.). A Murát szegélyező történelmi és kulturális értékek szinte kivétel nélkül elpusztultak a térségben, így a vízitúrázás közben ilyen jellegű élmények biztosítására nincs lehetőség. A vasfüggöny lebontása után a folyó elzártságának megszűnésével párhuzamosan a határsáv épített emlékei – pl. a magasmegfigyelők, gyaloghidak – is felszámolásra és elszállításra kerültek, ezzel megszűnt a turisztikai célú hasznosítás lehetősége (pl. Vas függöny túraútvonal). A több évtizedes elzárttság miatt a Mura mentén változatos, vad, természetes állapotokat reprodukáló természeti környezet alakult ki. A Mura éppen ezért vált vonzó célponttá napjainkra, amit jól mutat a látogatószám jelentős emelkedése.

A Kerka mentén fekvő **Szécsiszigeten ugyanakkor a fennmaradt épített örökség jelentős turisztikai attrakcióvá nőtte ki magát**. A vonzerők között a helyi gazdálkodási hagyományok is szerepelnek. Ilyen például a **murai aranyászat**, mely az 1940-es években még megélhetést nyújtó mindennapos tevékenység volt a folyón.

Útvonalak

A térségi víziturisztikai útvonalakon **a túraszezon a tavaszi zöldár levonulásától az őszi esőzések beköszöntéig tart** általában. A kisebb vízfolyások (Kerka, Lendva stb.) a nyári aszályos időszakokban jelentős vízhozam veszteséget szenvednek, ami sok esetben a **hajózhatóság** gátját jelenti. A Murán ilyen probléma nincs. A Zala alsó szakaszán szintén akadálymentes ilyen értelemben a hajózás. A nemzetközi szakirodalom a folyóvizet hajózhatóság szempontjából különböző típusokba sorolja. A Mura könnyű vadvíz, míg a Zala, a Kerka, a Lendva könnyű síkvízi vízitúra helyszín.

Az utóbbi években víziturisztikai szempontból jelentős mértékben megnőtt a **Mura** iránti érdeklődés. A Mura Magyarország leggyorsabb folyója (6-8 km/h), mely a rendszerváltásig gyakorlatilag el volt zárva (hajdani határsáv) az érdeklődők elől. A folyó hazai szakasza 48 km, mely Horvátországgal képez államhatárt. A Mura esetében meg kell említenünk, hogy az 1980-as, 90-es évekig hazánk egyik legszennyezettebb folyója volt, ami elsősorban a folyó felső szakaszán működő osztrák nehéz- és kitermelőipari központok (Bruck an der Mur, Judenburg, Leoben stb.) szennyezőanyag kibocsátásának következménye volt. A 2000-es évekre az osztrák iparszerkezeti váltás következtében látványos javulás következett be a vízminőségben.

A Mura **medre dinamikusán változik, ezzel együtt pedig a vízitúrázás feltételei is**. A folyó gyakorta nagy mennyiségű uszadékot hoz magával egy-egy esőzés után, amit a meder különböző szakaszain lerak. Ez nehezíti a hajózást, ezért a murai vízitúrázáshoz a sebesség és a meder miatt alapfeltétel vagy a gyakorlott vízi

jártasság vagy a **képzett túravezetők alkalmazása**. A túravezető képzés erősítése a kereslet növekedésével párhuzamosan egyre erősödő igény, mivel egyre több túravezetőre lenne szükség.

A vízitúrák a Muramenti Tájvédelmi Körzet területén folynak, ezért a természetvédelmi szabályokkal is szinkronba kell hozni a fejlesztési elképzeléseket. A védett területet kezelő Balaton-felvidéki Nemzeti Park külön szabályzatot adott ki a vízitúrák rendjével kapcsolatban. Az itteni víziturizmus még gyerekcipőben jár, így természetvédelmi szempontból nem indokolt a korlátozás. A túrák döntően csoportos formában, tehát koordináltan zajlanak, általában helyi szolgáltatók szervezésében.

A **Kerka** alsó szakasza szintén alkalmas vízi túrák lebonyolítására. Vízjárása erősen ingadozó, ami a nyári aszályok idején megnehezíti a bejárhatóságot. A Kerkán - annak legalsó szakaszát kivéve - jelenleg eseti jelleggel folyik vízi túrázás.

A **Lendva** államhatárt képez Magyarország és Szlovénia között annak teljes – 6,8 km-es – hazai szakaszán. A Kerkaszentkirályról induló murai vízitúrák kiindulópontja, mely kiválóan alkalmas a víz és a csónakok megszokására, a velük való megbarátkozásra. A Lendva 8-10 méter széles, átlagos vízmélysége 0,6-1,8 méter.

A **térség tavait** jelenleg vízisportokra kevéssé használják pedig jelentős potenciált rejtenek magukban (Kistolmácsi tó, Nagykanizsa Csónakázó-tó, Maróci tó, Szentpéterföldei-tó).

2011-2012-ben valósult meg a térségben a "Vizek hátán, dombok ölén, bunkerek mélyén" című projekt, mely a bakancsos-, a vízi- és a bunkerturizmus fejlesztését tűzte ki célul. A vízi turizmus fejlesztése kapcsán többek között a Mura és a Kerka mentén 9 db kikötő épült, annak érdekében, hogy megkönnyítsék a csónakok vízre helyezését, illetve a kikötést. A Kerka mentén Szécsiszigeten, Tormaföldén és Kerkaszentkirályon létesült ilyen kikötőpont, a Murán pedig Muraszemenyén, Murarátkán, Letenyén, Tótszerdahelyen, Molnáriban és Murakeresztúron.

Jelenleg e kikötőhelyek elhasználódtak, megrongálódtak, ezért megújításuk szükséges. A megállópontok építésénél masszívabb szerkezetek, építmények, illetve ellenállóbb anyagok alkalmazása a célszerű, mert csak ezek képesek dacolni hosszabb távon a gyakori árvizekkel. **A Murán jelenleg egyetlen megfelelő állapotú kikötőhely található,** ez pedig a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság által létrehozott **Hódvár Vízitúra Kikötő** Muraszemenyén. A vízitúrát lebonyolító szervezők visszajelzései alapján az látszik, hogy az itt történő kikötés sem egyszerű az áramlási viszonyok miatt, ezért ez mindenképpen vízi jártasságot igényel. Itt egy az árvíz elől mentett – lábakon álló – kiszolgálóépület (mosdókkal, tároló és öltözőhelyiségekkel) található, a vízparton pedig beton rámpa, a hajók ki- és beemelése. Az épület mellett még néhány pihenést szolgáló pad és asztal került elhelyezésre. Ezt azonban csak akkor lehet használni, ha a nemzeti park munkatársai is itt tartózkodnak. Ahhoz, hogy a kikötő valóban el tudja látni funkcióját, a működtetés átgondolása szükséges.

Olyan szintű kikötő, mint amilyen a horvátországi Muraszzerdahelyen található, a teljes magyar folyószakaszon hiányzik. **A 48 km-es folyószakaszon több kiépített kikötőhelyre volna szükség:** pl. Kerkaszentkirályon a Lendva parton, a cserneci Kerka toroknál, Murarátkán, Letenyén, Tótszerdahelyen, Molnáriban, illetve a Mura torok közelében. Itt esőbeállókat, padokat, asztalokat, tájékoztató táblákat célszerű elhelyezni, gondoskodni kellene a mellékhelyiségekről, a parkolásról.

Szolgáltatások

Vízitúra szempontjából minősített szolgáltató nincs a térségben. Vízi túra szervezéssel is nagyon kevés vállalkozás foglalkozik. Ezek közül a Vidra Vízitúra bír a legnagyobb tapasztalattal. Az erre épülő vállalkozás a túrákon túl a vízisportokhoz szükséges eszközök forgalmazásával is foglalkozik, eszközbérletre is van lehetőség. A molnári Murai Rafting Vízitúra Egyesület (Molnári), Kerkaszentkirály Község Önkormányzata (Kerkaszentkirály), a FodoRekreátor Kft. (Zalakaros), valamint a Balaton-felvidéki Nemzeti Park elsősorban túraszervezéssel foglalkozik, de eszközbérletre is van lehetőség kizárólag túravezetéssel együtt.

A legszínesebb programot a **Murai Rafting Vízitúra Egyesület** kínálja. Mára ugyan hivatásszerűen eltűnt az aranymosás, de néhány éve az egyesület által turisztikai programelemként újra életre kelt. Az egyesület által szervezett és a vízitúrák programjába beillesztett kézműves bemutatón ezen kívül még a kosárfonás és a fazekasság is bemutatásra kerül.

A szállás és vendéglátás terén a helyi kapacitások nem elégségesek. Kerkaszentkirály az, amely ezen a téren a legjobb potenciállal bír itt több szálláshely is található és az étkezést is biztosítani tudják a közeli Pál pincében, vagy akár helyben is. Jelentősebb szálláshely kapacitás Letenyén és Tótszerdahelyen van még a Mura parti települések közül. Sajnos ezekre is igaz, ami általában a térség egészére, hogy az igazán minőségi szálláshelyekből van a legkevesebb. A Tótszerdahelyen található Fedák kúria szálláslehetőséget is nyújt egyéb igazgatási funkciói mellett, de mint a helyi Fedák kultusz fellegvára, még jelentős fejlesztésre szorul. Az Andrássy-Szapáry kastély kiállító és szálláshelyként is működik (elsősorban az utóbbi funkció dominanciájával). Dobritól egészen Letenyéig tartó borvidéki területeken kiváló borászatok (pl. Bussay pince), vendéglátóhelyek is rendelkezésre állnak, melyek jól beilleszthetők a vízi túrákba.

A helyi víziturizmushoz kapcsolódó események száma meglehetősen kevés. Olyan, ami színes és sokrétű, talán csak egy akad, mégpedig a Balaton-felvidéki Nemzeti Park által Kerkaszentkirályon megszervezett Murai Vízi Műri. A korábbi években megrendezésre került a Mura menti országok részvételével a Murai Csónakok Ereszkedése elnevezésű három napos program, amely a legnagyobb nemzetközi jellegű rendezvény volt a Murán.

Információk, események

A vízi turizmus is hasonló gondokkal küzd, mint a kerékpáros turizmus ismertség tekintetében. A koordinálszervezet hiánya itt is érződik, mivel a kommunikáció nem egységes. A térségi víziturisztikai lehetőségeknek (elsősorban a Murának) belföldön kimondottan pozitív imázsa kezd kialakulni a hazai vízitúrázó közösségekben, elsősorban a szájról szájra terjedő élménymegosztás révén. A gyakorlott vízitúrázók számára kimondottan vonzó a folyó, mert „újdonságnak, kihívásnak” számít főként a határ megnyílása óta, mivel már engedély sem szükséges a határfolyón. A több évtizedes elzártságának köszönhető hirtelen érdeklődésnövekedést most kell kiaknázni, hisz az újdonság élménye hamar elmúlik, ahogy az emberek hozzászoknak a határ eltűnéséhez. Magyarország negyedik legjelentősebb vízfolyásaként szintén eladható a folyón történő túrázás, aminek élményét tovább fokozza a vadvíz jellege.

A kevésbé gyakorlott, a vízi túrázással ismerkedők számára még mindig ismeretlen a folyó. A Schengeni határoknak köszönhetően a jövőben ez is változásnak indulhat, különösen, ha a Horvát féllel fennálló együttműködés a folyóra is nagyobb figyelmet

fordít, most, hogy a határ elvesztette elválasztó jellegét. A közös fejlesztések igazi vadvízi élményhelyszínné emelhetik a Murát, melyet megfelelő kommunikációval egyedi értéként lehet megjeleníteni a hazai vízitúrázás térképén.

A Mura értékeire eddig is több szolgáltató igyekezett rátelepülni. A vízitúrában érintett szereplők szinte mindegyike jelen van az online térben. Honlapjaik a következők:

- Vidra Csoport Bt.: <http://www.vidra-vizitura.hu/>
- Murai Rafting Vízitúra Egyesület: <https://muraivizitura.hu/>
- Kerkaszentkirály Község Önkormányzata: <http://www.kerkaszentkiraly.hu/>
- FodoRekreátor Kft.: <http://fodrosvizitura.hu/>
- Balaton-felvidéki Nemzeti Park: <https://www.bfnp.hu/hu/vizituras>

Fontos az is, hogy a vízitúra megállóhelyek egységes arculattal jelenjenek meg, melyet országos szinten is szorgalmaznak az országos szereplők.

II.7.3. Gyalogos természetjárás

Vonzeroők

Itt is hangsúlyozandó, hogy Dél-Zala legfontosabb értéke és vonzereje a természeti környezet. A terület erdőborítottsága meghaladja a 40 %-ot. Az erdők jelentős része (60%) nevezhető természetközeli vagy természetyszerű erdőtársulásnak. A természetjárás, a túrázás tekintetében a táj kiemelkedően jó turisztikai adottságú. A vidék szép, változatos, élővilága gazdag, az urbanizáció hatása összességében mérsékelt, igazi természetközeli környezet, mely valódi élményt, kikapcsolódást képes nyújtani. A terület változatos domborzata miatt **szinte minden típusú gyalogos túrázónak** élményt jelent. A többnapos vándortábor jellegű túrázás hívei, az egy napos rövidebb csillagtúrákat előnyben részesítők mellett a teljesítménytúrákat és az extrém kihívásokat kedvelők is megjelennek a térségben.

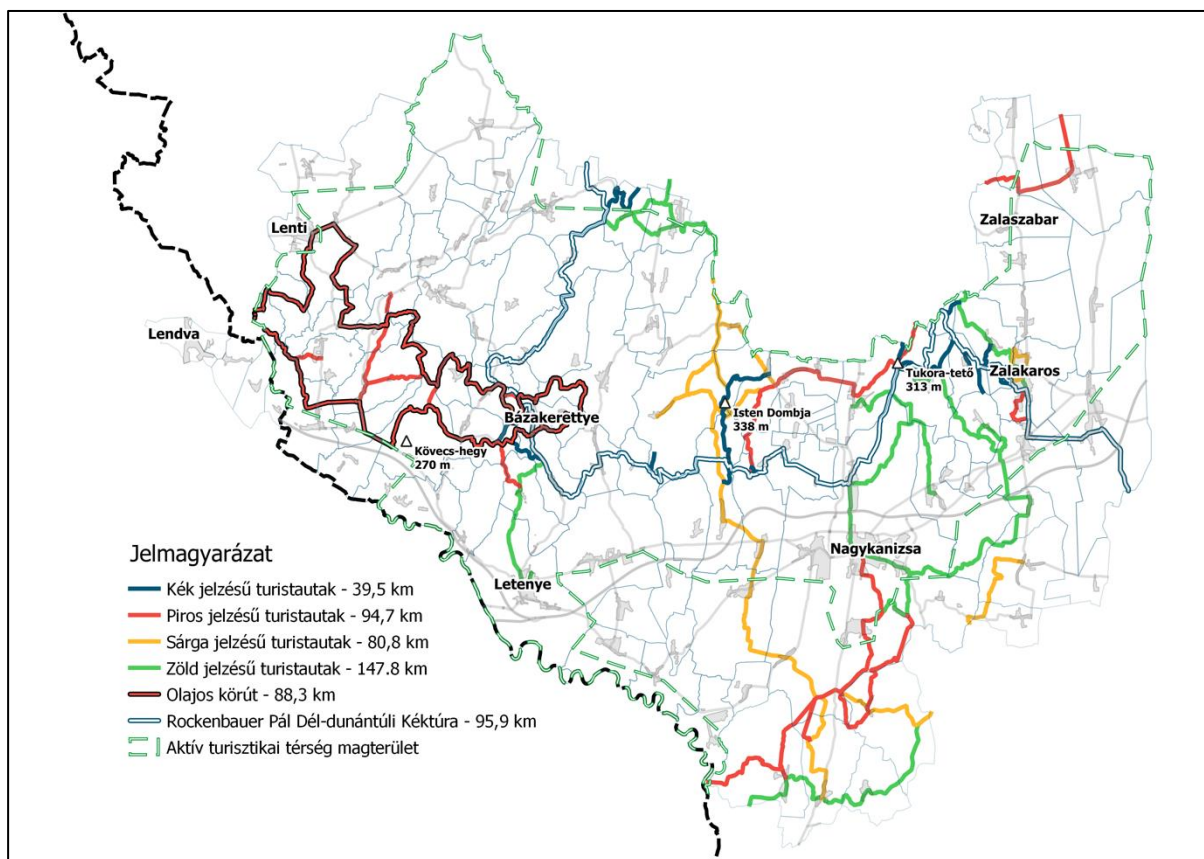
A terület nyugati része, a **Letenyei-dombság**, adottságai a **legjobb** a gyalogos túrázás szempontjából, amely a Zalai-dombság átlagosan legmagasabbra kiemelkedő része. A dombhátaikat eróziós és deráziós völgyek sűrűn szabdalják. A magasra kiemelt, meredek dombok megfelelő kihívást biztosítanak minden bakancsos turistának. A terep szinte minden célcsoportnak vonzó lehet, a teljesítményorientált kihívást kereső fiataloktól, a gyermekes családokon át egészen az idősebb túrázóig.

Hasonló adottságokkal bír a Kelet- zalai-dombság, Nagybakónak és térsége, valamint Lenti környéke is. Zalakaros és a Kis-Balaton környékén számos rövidebb körséta jellegű túraútvonal található, amely a területen nyaraló nem kimondottan túrázás miatt érkező fürdővendégeket is aktivitásra serkenthetik. Túrázás közben a gazdag vadvilággal szinte biztosan találkozik a túrázó ebben a térségben.

Útvonalak

A térségen fut keresztül a **Rockenbauer Pál Dél-Dunántúli Kéktúra**, mely az Országos Kéktúra része. A Kaposvár és Szekszárd között már régebben meglévő Dél-dunántúli Kéktúra összekötése az országos Kéktúrával 1989-ben készült el. A Túra útvonal

1989. évi ünnepélyes nyitó túráját követően egyre népszerűbb lett, elkészült a Magyar Természetjáró Szövetség gondozásában az első hivatalos igazoló füzet is és lassan növekedni kezdtek a teljesítések is. A kéktúra a legjelentősebb a térségben, amit az is igazol, hogy **a nemzetközi túraútvonal-hálózat része (E7), egyedülként Magyarországon**. A terület másik jelentős túraútvonala az „**Olajos Körút - Papp Simon útján**”. Nevét Dr. Papp Simon geológus, egyetemi tanárról kapta, aki a helyi és az országos szénhidrogén-bányászat megteremtője, egyik legkiemelkedőbb alakja volt. A túra a hajdani olajvidék ipartörténeti és természeti értékeit igyekszik bemutatni. Útvonala a Letenyei-dombságot, a Kerka-völgyét és a Tenke vidékét érinti. A térségben ezeken kívül **több kisebb helyi jelentőségű, körtúra jellegű, összekötő és kiegészítő útvonal** található. Összesen kb. 550 km jelzett túraútvonal található a térségben.

8. Ábra Dél-Zala túraútvonalai

Az útvonalhálózat fizikai állapota **vegyes minőségű**. Gondot jelent, hogy a szinte egész évben végzett fakitermeléshez használt járművek csapadékosabb időben gyakran járhatatlanná teszik az útvonalak egy részét. A nyíltabb terepen vezető ösvényeknél a kaszálás, bozótirtás elmaradása okoz problémát. Vannak aszfaltos úton vezetett turistautak is, amelyek csökkentik a túraélményt még ha attraktív környezetben is futnak. Ezeket érdemes lenne erdei ösvényekkel kiváltani.

Az útvonalak **jelölésrendszere megfelelő állapotú**. A karbantartásukkal foglalkozó szervezetek (MTSZ tagszervezetek) megfelelő gyakorisággal újra festik. Javítani lehetne az útkereszteződésekben felfestett jelzések egyértelműbbé tételét, mivel gyakran félrevezetőek. Problémaként jelentkeznek a fakitermelés miatt egyik napról

a másakra eltűnő jelzések is. Az utak **nehézségi szintje** a dombvidéki jelleg miatt általában **könnyű** csak ritkán vannak hosszú kimerítő emelkedők.

Az utóbbi években Rockenbauer Pál Dél-Dunántúli Kék Túrát és az Olajos Körutat érintő fejlesztés eredményeképpen **kilátók, információs pontok, erdei szabadidő parkok és esőbeállók** épültek. További fejlesztések szükségesek ahhoz, hogy a térséget kiemeljék a többi hasonló adottságú terület közül (pl. Őrség, Zselic). Fontos lenne, hogy **egyedi, innovatív élményelemek jelenjenek meg**.

A jelzett útvonalak mentén több pihenőhely is rendelkezésre áll. Ezek között előfordul esőbeálló, forrás, tűzrakóhely asztalokkal és padokkal. A kéktúra útvonala van legjobban ellátva. Itt vannak források, tűzrakóhelyek, esőbeállók, azonban **ezek elég távol vannak egymástól**. A többi jelzett útvonalon sajnos kevés a pihenést szolgáló infrastruktúra bővítésük indokolt.

Szolgáltatások

A térség jelzett útjai közül a **kéktúra útvonala** mentén található a legtöbb speciálisan a gyalogos turisták igényeit is kielégítő szállás és étkezést nyújtó szolgáltató. Itt több turistaház, büfét, éttermet, boltot is lehet találni még a kisebb településeken is. A terület többi túraútvonala mentén főleg a nagyobb településeken találják meg ezeket a szolgáltatásokat az ide látogatók. Az utóbbi években a Zalaerdő Zrt. próbált javítani ezen a helyzeten és alakított ki több szálláshelyet. A térségben konkrétan a gyalogos túrázóknak szóló csomagajánlatok nem állnak rendelkezésre.

A gyalogtúrázáshoz kapcsolódóan évente hagyományos jelleggel kerülnek megrendezésre események, tömegsport rendezvények. Ilyenek az egész évben szervezett **teljesítménytúrák**. A teljesítménytúra a természetjárás sportosított, versenyszerű változata, amelyet általában turistaegyesületek rendeznek. A legnépszerűbb teljesítménytúrák a következők:

- Thury György emléktúra 30/20/10 km-es távokon Nagybakónak környéke
- Szent Orbán túra 20/10 km-es távokon Zalakaros környéke
- Olajos Körút Papp Simon Útján teljesítménytúrák 40/30/20/10 km-es távokon Bázakerettye környéke
- Rockenbauer Pál Emlékúton teljesítménytúrák 130/70/40 km-es nappali és 40 km-es éjszakai távokon Nagykanizsa, Letenyei-dombság
- Kerka-Firka teljesítménytúrák 30/16/6/1 km-es távokon Lenti környéke
- Kanizsa teljesítménytúrák 30/20/10 km-es távokon
- Dél Zala Dombjai Ultra Trail 300 km-es távon

Információ, események

A gyalogos természetjárás a térségben kisebb jelentőségű, mint azt az adottságai indokolják. A kéktúra kommunikációja erős, ugyanakkor elsősorban az északi szakasz a turisták által leginkább kedvelt útvonal és az alföldi, valamint a dél-dunántúli csak másodlagosan jelenik meg. Az MTSZ-nek köszönhetően azonban ezek ismertsége is erősödik.

Offline és online térképek is elérhetőek a túrákhoz országos szinten. Komoly érvágás, hogy a természetjáró applikáció, mely az egyik legjobb forrás volt a túratervezésre és navigációra időközben havidíjas szolgáltatássá vált, ami sok felhasználót elriasztott.

A gyalogos túrataípusnak nincs szüksége külön szolgáltatásokra, így ilyen jellegű kommunikációra sem. Legfontosabb a jó szállások megléte, melyeket a széleskörű szállásfoglaló portálok elérnek. Ezen kívül kifejezetten gyalogos turistaszállások gyűjteménye is elérhető az aktivmagyarorszag.hu honlapon. Marketig szempontjából itt is a koordinálószervezetre lenne szükség, amely erőteljesebben képes lenne megjeleníteni a térség túraújtait, tematizálni tudna köröket. Ezzel elősegíthetné, hogy a térségben ne csak a Kőszikla-szurdoknak legyen országos híre, hanem egyéb túrautaknak is.

II.7.4. Lovas turizmus

Vonzerő

A változatos táj a lovasturizmusnak is kedvez, azonban az egyes szolgáltatók egymástól függetlenül működnek, így hálózatos, csomagajánlatok és kiépített lovas útvonalak híján Dél-Zala jelenleg nem tartozik a kiemelt lovas turisztikai desztinációk közé. A tereplovaglás szempontjából vonzerőt jelentenek a nagy kiterjedésű erdőterületek, a táj változatossága és átjárhatósága.

Útvonalak

Kijelölt, hivatalos lovastúra útvonal nincs a térségben, ezekről információ nem található. A Magyar Lovas Turisztikai Közhasznú Szövetség az aktív lovasturisztikai hálózat létrehozását csak Észak-Magyarország és Észak-Alföld, illetve Közép-Magyarország területén valósította meg. E program keretében Zala vármegye vonatkozásában még koordinátor személy sem lett kijelölve. Annyi bizonyosnak látszik, hogy a térségben ritkán találkozhatunk lovasokkal, ami azt sejteti, hogy ha még léteznek is ilyen túraútvonalak itt, úgy azok forgalma minimális. Terep és túralovaglással pedig az a kevés lovasturisztikai szolgáltató foglalkozik, akik a térségben jelen vannak. **Vagyis sokkal inkább pontszerű elsősorban sportlovas szolgáltatók mintsem a lovasturizmus működik a térségben.**

Szolgáltatások

A térségben az alábbi lovas szolgáltatók jöhetnek szóba a turizmus fejlesztése kapcsán:

Kabala Ménes – Rádiháza: A Gutorföldéhez tartozó Rádiháza a zalai lótenyésztés, lovassport egyik meghatározó bázisa 1912 óta. Jelenleg körülbelül 150 saját lóval rendelkező ménes található itt. Az ezt működtető Kabala Ménes Kft. sokrétű tevékenységi kört folytat, köztük turisztikai jellegűeket is. A ménes területén saját panzióval rendelkeznek, ahol az étkezést is biztosítani tudják. Emellett lovasoktatást, lovas túrák szervezését és lebonyolítását, táborok szervezését és kocsiztatást is vállalnak.

Konkoly Lovarda - Lenti: A lenti lovassport központja a Konkoly Lovarda, mely lovasoktatással, tereplovaglással, lovas túrák szervezésével és lebonyolításával, valamint lószállítás biztosításával is foglalkozik. A Konkoly Szabadidőparkon belül a szálláshely szolgáltatás adott és az étkeztetésről is gondoskodni tudnak.

Artemisz Lovasudvar - Tormafölde: A tormaföldei Artemisz Lovasudvar alapvetően gyermekrehabilitációs céllal jött létre, de a későbbiek során szolgáltatási köre mindjobban kibővült. A lovasudvar fedett lovardával is rendelkezik, így folyamatosan

tudnak lovastanfolyamokat és rehabilitációs tréningeket szervezni. Lovas gyerektáborok bázisa is gyakorta a lovarda. Tereplovaglásra és lovas túrázásra is van lehetőség Tormafölde környékén. Szálláslehetőség a szomszédos Mura Regnum Panzióban lehetséges, a vendéglátást pedig az Artemisz Gasztro tudja biztosítani (ezek mindegyikét a lovarda tulajdonosai működtetik). A saját lovak mellett bértartással is foglalkoznak.

T-Enselle Lovarda: A Nagyrécsén található lovarda infrastruktúrájában a legmagasabb minőséget képviseli. Szolgáltatásai között a lovasoktatást és a lovasfoglalkozásokat lehet kiemelni. Mivel a Berényi Fogadó részeként működik, így minőségi szállás- és vendéglátóhely is kapcsolódik hozzá.

Panka Lovarda – Galambok: Ez a lovarda a Kis-Balaton környékének legfontosabb lovasturisztikai központja. Tulajdonosai túl azon, hogy lovasoktatással foglalkoznak, hogy lovastúrákat és táborokat szerveznek, évente tájékoztató lovasversenyek házigazdái is. Galambokon az érdeklődők csikós bemutatót is láthatnak, és igény szerint kocsizhatnak is.

Néhány rendszeres lovaseseményre is sor kerül a térségben. Rádiházán 2018-ig évről-évre megrendezésre került a Pünkösdi Lovasverseny, és a Kabala Ménés számos díjugrató bajnoki futamnak is otthont adott. A Panka Lovarda visszatérően tájékoztató lovasversenyt szervez, valamint az angol rókavadászatok analógiájára (vadászat nélkül persze) vadászlovaglásokat is. Nagykanizsán már több évtizedes múltra tekint vissza az itt évente megrendezésre kerülő Kanizsai Military Nemzetközi és Nemzeti Lovastusa Minősítő Verseny (2020-ban XXIII. alkalommal került erre sor). Lentiben és Magyarszerdahelyen pedig a fogathajtó versenyeknek van hagyománya.

Információ, események

A lovassporttal foglalkozó szolgáltatók szinte mindegyike rendelkezik online megjelenéssel. Általában weboldaluk és Facebook oldaluk is van. A honlapok adattartalma azonban sokszor nem naprakész. A Facebook megjelenés folyamatos, megbízhatóbb tartalmakat ad. Az Artemisz Lovasudvar, a Konkoly Lovarda és a Panka Lovarda Facebook oldalain megfelelő információ található az egyes programokról, melyek közül számos turisztikai jellegű, ugyanakkor a Kabala Ménés megjelenései sokkal inkább a cég által preferált lótenyésztésre vonatkozó bejegyzésekre fókuszálnak. A T-Enselle Lovarda szintén a Facebook-on van jelen, azonban ez a szolgáltatások tekintetében nem különösebben informatív, keveset tudunk meg belőle az itt folyó, egyébként magas színvonalú munkáról. Összességében tehát a térség lovas bázisai az online térben jelen vannak, de önállóan, közös, vagy összefoglaló jellegű megjelenés nincs, amit szintén egy aktív turisztikai koordinálószervezet tudna segíteni. A lovasturisztikai szolgáltatásokról szinte semmilyen információ nincs, mert ezek a lovardák nem elsősorban a turistákra fókuszálnak. A turisztikai kommunikáció elmaradása miatt keresletet sem tudnak generálni ilyen jellegű szolgáltatásokra, ami egy öngerjesztő folyamat.

A lovaglás imázs szempontjából láthatatlan, mivel térségi szintű marketing anyagok nem igazán léteznek, vagy ha igen, akkor azok belső információkra épülnek. Dél-Zalának ugyanakkor Rádiháza és a nagykanizsai military okán jól csengő neve van lovas körökben, de szemmel láthatóan lovasturisztikai szempontból nem különösebben preferált területe ez Magyarország.

II.8. Szervezeti háttér

A kommunikációs fejezetben már említésre került a térség egyik legnagyobb problémája a térségi koordinátorszervezet hiánya. Számos szereplő tevékenykedik az aktív turizmusban vagy annak peremén közvetett szolgáltatóként, érintettként. Ezek összefogása a köztük történő kommunikáció segítése elengedhetetlen, az összehangolt fejlesztések létrehozásához és a térség ismertségének, az itt található szolgáltatások minőségének fejlődéséhez. A térségben igazgatási, képviseleti feladatokat ellátó szervezetek közül az alábbiak a legfontosabbak turisztikai szempontból:

Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság: A Dél-Zalai területek kapcsán a Nemzeti Park gondolkodását támogató, kezdeményező attitűd jellemzi, ami magas fokú szakmaisággal párosul, ugyanakkor jelentős túlterheltség tapasztalható a kapacitásokat tekintve. A helyi idegenforgalmi szereplők és az igazgatóság között jó kapcsolat áll fenn. A Kis-Balaton jelenleg is nemzeti parki terület, de a Muramenti Tájvédelmi Körzet és Zala vármegye egésze az illetékességi területükhöz tartozik.

Zalaerdő Zrt: A vármegye nagy részében az állami tulajdonú erdők kezelését látja el. Elsősorban erdőgazdálkodással foglalkozik profitorientált szemlélettel, de másodlagosan bizonyos közjóléti feladatokat is felvállal jogszabályi rendelkezések miatt (erdőtörvény), amire külön belső apparátust hozott létre. Ezek a tevékenységek kapcsolódnak leginkább az aktív turizmushoz. Az idegenforgalom sok esetben ellentétes az érdekeikkel, ugyanakkor kezdeményeznek ilyen jellegű fejlesztéseket, programokat is (pl. „Zakatóló Erdei Iskola”). Fontos szereplők a túrázók és a fakitermelők közötti konfliktusok, ellentétek kezelésében is a kompromisszumos megoldások ösztönzésében.

Nyugat-dunántúli Vízügyi Igazgatóság: Zala vármegye valamennyi folyóvize a szombathelyi székhelyű szervezet alá tartozik. Az igazgatóság támogató jellegű a turizmussal kapcsolatban, folyamatos párbeszéd szükséges ennek fenntartására és az esetleges vízi turisztikai fejlesztések konfliktusmentes megtervezésére. A térség teljes területét lefedik illetékességi szempontból.

Fontos szereplők a civilszervezetek is, melyek közül minden túratípusnak van országos képviselője. A Magyar Természetjáró Szövetség a gyalogos természetjárást, a Magyar Kerékpárosturisztikai Szövetség a kerékpáros turizmust, a Magyar Kajak-Kenu Szövetség és a Magyar Vízitúra Szövetség a vízi turizmust, míg a Magyar Lovasturisztikai Közhasznú Szövetség a lovas turizmust fogja össze országos szinten. A térségen belül az aprófalvas területeken alacsony a civil szervezetek száma, melyek közül kevesen foglalkoznak turizmussal. Aktív szereplőknek mondhatók e téren pl. a Murai Rafting Vízitúra Egyesület, a Skanzen Értékvédő és Hagyományőrző Egyesület, a Lipeszentadorjáni Kulturális és Sport Egyesület, a TEKER Egyesület, a Nagykanizsai Futóklub Egyesület, a Zalai Domság Turizmusáért Egyesület, a helyi LEADER egyesületek. A civil szektor nem nevezhető erősnek, de vannak olyan szervezetek, amelyekre lehet építkezni.

Legfontosabb szereplők a szolgáltatók, akik közvetlen kapcsolatban állnak a turistákkal. Zalakaroson élnek a legtöbb az idegenforgalomból. A termálturizmus élteti az idegenforgalmat, erre épül a térség gazdaságának gerince is. Ennélfogva a helyi vállalkozások túlnyomó többsége direkt vagy indirekt módon, de a turizmushoz kapcsolódik. Aktív turisztikára is szakosodott vállalkozás azonban itt is kevés van, mert nem ez a húzóágazat. A vendégkör preferenciájában ez maximum csak másodlagos tényező, ami jó kiegészítő szolgáltatásnak, háttérprogramnak adható csak el a Kis-Balaton térségében.

Muraföldén más a helyzet két szereplő kifejezetten az aktív turizmusra települt rá. A Rejtekek és a Csicsergő az a két szereplő, amely kizárólag idegenforgalomból él és nem kapcsolódik hozzá más gazdasági tevékenység, ami képes fenntartani.

A **Csicsergő Szabadidőközpont** egy komplex programkínálattal bíró sikeres idegenforgalmi vállalkozás. A bakacsos turizmustól az ökoturisztikán át a vízi turizmusig kínálnak élményeket. Saját sportpályákkal, csónakázó tóval, állatsimogatóval, étteremmel rendelkezik, vendégszobáiban pedig 140 fő elhelyezésére van mód. Programjaik közül a népszerű erdei iskolai program kiemelendő, mely a Csicsergőt számos gyerektábor helyszínévé tette. A vendégek általában csoportok, akik éves szinten kb. 15 ezer vendégéjszakát generálnak.

A másik meghatározó aktív turisztikai szereplő, a **Rejtekek Aktív Turisztikai- és Kerékpárosközpontot** működtető Sport Suli Közhasznú Szabadidősport Egyesület. A Rejtekek egy komplex kerékpáros szolgáltatásokat nyújtó központ, ahol a kerékpárkölcsonzéstól, a javításon át a túraszervezésig és lebonyolításig mindennel foglalkoznak a szálláshelyszolgáltatás és az étkeztetés biztosítása mellett. A Rejtekek vendégkörét is elsősorban a csoportok jelentik. Komplex élményprogramokat nyújtanak a helyi értékek és élményelemek bemutatásával, jellemzően kerékpáros túrázás keretében. Szerveznek kerékpáros gyerektáborokat a családi-baráti társaságok és kerékpáros csapatok táborai mellett.

A térség idegenforgalma gyerekcipőben jár ezért nagyon kevés együttműködés alakult eddig ki, hiszen maguk a piaci szereplők hiányoztak sok esetben. Egy-egy vállalkozás vonatkozásában létrejött együttműködés, de ez a vállalkozások szintjén működik és nem horizontálisan, minden szereplő összekapcsolásával. Ami jól látszik, hogy több piaci szereplőre lenne szükség magas minőségű szolgáltatásokkal. A helyzetfeltárás korábbi fejezeteiből jól látszik, hogy nehéz feladat a vállalkozásösztönzés egy erőteljesen periférikus szerepben lévő területen, ahol az előregedés és az elvándorlás dominál. Ezért is kell még egyszer hangsúlyozni egy térségi koordinátor szervezet szükségességét, ami a kommunikáció mellett olyan helyi problémák kezelésében is segíthet, mint a képzett munkaerő megteremtése, a vállalkozásösztönzés, a szemléletformálás, az üzleti gondolkodás elmélyítése és a többlábbon állás ösztönzése.

III. HELYZETÉRTÉKELÉS

III.1. SWOT

	S Erősség	W Gyengeség	O Lehetőség	T Veszély
Elérhetőség, megközelíthetőség	- Megfelelő elérés autópályán - Budapesti közvetlen buszjárat - Nyugati Schengeni határközeli fekvés - Nagy számúpotenciálisan megállítható átutazó	- Autós megközelítés dominál, a közösségi közlekedés versenyképessége elmarad - A térségen belüli közösségi közlekedés fejlesztendő - Falvak közötti közutak minősége változó	- A turisztikai célú kerékpárúthálózat fejlődése a hivatásforgalomra is pozitívan hathat. - A Balatonra érkezők az összeköttetés miatt megjelenhetnek a térségben - Országbérlet hatására növekszik a közösségi közlekedők aránya	- Az autós forgalom további növekedésével az utak és a parkolóhelyek túlterhelődnek - Elmarad a közösségi közlekedés járműparkjának megújítása - Járatritkítások, vonalbezárások
Természeti adottságok, vonzerők, attrakciók	- Az attrakciók viszonylag közel vannak egymáshoz - Jelentős erdőszűkség, - Természetközeli, valamint borvidéki tájak - Vendégszerető lakosság - Gazdag vadvilág - Magyar „Maginot” vonal, hidegháborús bunkerrendszer - Mura, Kerka - Aprófalvak egyedi hangulata	- Fokozottan védett legattraktívabb területek nehezen látogathatók - Népesség csökkenése miatt romló településkép - A nagy területű tarvágások tájromboló és biodiverzitás pusztító hatása	- Zalakarosra és Hévízre érkező egészségturisták megszólíthatóak az aktív turizmussal is. - A Schengeni határnak köszönhetően a határon túli élményelemek bekapcsolódnak, a térség aktív turisztikai eszközökkel elérhető attrakciókínálata bővül	- Klíímaváltozás hatására átformálódik a táj (erdőborítottság) - Szegregáció - Turisztikai szempontokat figyelmen kívül hagyó erdőgazdálkodás - Túlturizmus miatti degradáció

	S Erősség	W Gyengeség	O Lehetőség	T Veszély
Szolgáltatások	- Megfelelő számú szálláshely - Zalakarosi termálfürdő - Helyi termelők és termékeik - Spontán együttműködések kis számban, de léteznek - Kis számban, de tradicionálisan hosszú ideje jelen lévő aktív turisztikai szolgáltatók	- Rugalmatlan nyitvatartási idők - Együttműködések alacsony száma - Minőség kontroll, védjegyek hiánya - Kevés a magas színvonalú kisebb szálláshely - Zalakarosra, Lentire, Nagykanizsára koncentrálódó szolgáltatások - Csomagajánlatok hiányoznak - A helyi termékekben rejlő lehetőségek kiaknázatlanok - Túratípus-specifikus szolgáltatók alacsony száma (bérlés, túravezetés, szervíz)	- Szolgáltatók közötti együttműködések erősödnek - Egyes szállások attraktivitása a túlturizmus miatt (Zalakaros) a térség kisebb településein található szállásokra irányíthatja a pihenésre vágyók figyelmét	- Munkaerőhiány - A források nem hatékony felhasználása, elaprózódása - Válságok (energetika, gazdaság) - Érdeklentétek nehezítik az együttműködések - A szálláshelyek vendéglátók csak az átutazókra koncentrálnak
Szervezeti rendszer	- Az egész térség 1 Nemzeti Parkhoz, 1 Erdőgazdasághoz tartozik - egységesen szabályozható - Megfelelő szakemberek rendelkezésre állnak	- Vármegyén belüli ellentétek a döntéshozók között - Projektek, fejlesztések összehangoltságának hiánya - Menedzsment és az azt összefogó szervezet hiánya	- A térségi szereplők nyitottsága, elköteleződése az együttműködések irányába erősödik - Térségi menedzsment-szervezetre való igény erősödik	- Érdeklentétek nehezítik az együttműködések. - Túlzott bürokrácia - Forráshiány - A fejlesztések prioritása továbbra sem a vármegye ezen részére fókuszál
Gyalogos természetjárás Bakancsos turizmus	- Jó célpontok, attrakciók a környéken, melyek gyalogos túrára felfűzhetőek. - Szelíd könnyen járható útvonalak, Muraföldén kb. 500 km kijelölt túraútvonal hálózat - Ideális domborzat, változatos táj, nagy kiterjedésű erdőterületek - Jól karbantartott jelzésrendszer - Dél-Dunántúli Kéktúra - Olajos körút és egyéb jól tematizálható túrautak	- Az igazán attraktív frekvenciált gyalogos turisztikai célpontok a terület fő turisztikai gócpontjától, Zalakarostól és Nagykanizsától is viszonylag messze esnek - Kevés a pontszerű természeti attrakció	- Más túratípusokkal való kapcsolhatóság erősödik - Új célcsoportok jelennek meg az egészséges életmód terjedésével - Schengennek köszönhetően több határon túli turista jelenik meg a térségben.	- Túlturizmus a frekvenciált helyeken - Egyéni autós megközelítés dominanciája károsítja a természetet (pl. gerillaparkolók) - A bakancsos turisták számának növekedésével természet degradációja elveszi a vonzerőt (pl. tarvágások)

	S Erősség	W Gyengeség	O Lehetőség	T Veszély
Kerékpáros turizmus	• Megfelelően kitáblázott útvonalak, kisebb körök már léteznek • Változatos terep- és útviszonyok különböző célcsoportok számára • Túrára felfűzhető élményelemek száma és sűrűsége a kerékpárra a legmegfelelőbb a térségben • Jó minőségű, viszonylag új kerékpárutak, folyamatos fejlesztésekkel • A térséget érintő nemzetközi útvonalak, határon átnyúló hálózatok • Információk analóg és digitális formában egyaránt elérhetők • Erdei kerékpáros úthálózat	• A kerékpárúthálózat sok helyen elhanyagolt • Nincs egységes adatbázis • Kevés kerékpárosbarát szálláshely, szolgáltatás • Kerékpárbérlési, szervizelési lehetőségek korlátozottak • Balaton-Kis-Balaton között nem megfelelő a kerékpáros kapcsolat • A különböző forrásokból megvalósuló táblázások nem egységesek	• Az elektromos kerékpárok elterjedésével új célcsoportok jelenhetnek meg a térségben • Az uniós és hazai forrásokban erőteljesebben megjelenik a kerékpározás erősítése • EuroVelo 13 útvonalon növekedésnek induló nemzetközi turistaforgalom nagyobb számban tart pihenőt, megállót a térségben	• Kiemelt időszakok túl nagy forgalma • Konfliktusok gyalogosokkal, lovasokkal a számuk növekedésével • Korlátozhatják a fejlesztések területét természetvédelmi okból védett területeken • A természet degradációja elveszi a vonzerőt • Forgalmnövekedés hatására egyes kisebb kevésbé forgalmas közutak kerékpározhatósága megváltozik, kevésbé biztonságossá válik
Vízi turizmus	• Hosszan túrázható Mura • Kerkával kapcsolható, bővíthető a Murán történő vízitúrázás • A Mura vadságánál fogva képes új célcsoportokat megszólítani. • Megfelelő számú, de tovább bővítendő kikötési lehetőség • Meglévő képzett túravezetők	• Tilos vízi túrázni a Kis-Balatonon • Kikötők állapota nem megfelelő, rossz a megközelíthetőségük közútról • Kikötői infrastruktúra (wc, öltöző stb.) hiánya • Megállópontok műszaki kialakítása több helyen nem megfelelő	• Schengeni határból fakadó turisztikai előnyök hatványozottan jelennek meg a térségben.	• Jogai akadályok, bürokrácia • A Schengeni határ megléte után a Horvát oldali fejlesztések és együttműködések erőteljesebben képesek elérni a turistákat, ezért a magyar oldal alul marad a versenyben. • Munkaerőhiány • Túlturizmus
Lovas turizmus	• Táji adottságok, terepadottságok jók • Sok a lovas (elsősorban nem turisztikai, de potenciálisan bevonható) szolgáltató	• Nincsenek kijelölt lovas túra útvonalak és a kapcsolódó infrastruktúra is hiányzik • A meglévő szolgáltatók nem foglalkoznak hosszabb túrák szervezésével és gyenge köztük az együttműködés • Kevés az elérhető információ	• A szolgáltatók felismerik, hogy az adottságok megfelelőek a turizmusba való belépéshez	• Konfliktusok gyalogosokkal, terepkerékpárosokkal • Korlátozhatják a lovas fejlesztések területét természetvédelmi okból védett területeken

III.2. Térség profilja

A helyzetértékelésből körvonalazódnak azok a tényezők, melyek aktív turisztikai szempontból potenciálisan fejlesztendő térséggé emelik Dél-Zalát. Emellett az is kiderült, mik lehetnek a térség fejlődésének buktatói. Jelenleg elszórtan van olyan attrakció és szolgáltatáskínálat, melynek további hálózatos szemléletű fejlesztése képes növelni a térség vonzerejét. Bár a terület alapvetően távol helyezkedik el a legfőbb hazai kibocsájtótól, Budapesttől, a belföldi turisták bevonása a jó közlekedési kapcsolatoknak köszönhetően nem jelent komoly akadályt, amennyiben megfelelő szolgáltatásokkal és attrakciókkal találkozhatnak az ideérkezők. A határok közelsége lehetővé teszi, hogy a külföldieket is megszólítsa a térség és olyan nagyobb városok, mint Zágráb vagy Ljubljana felől is jók a közlekedési kapcsolatok. Azt is fontos kiemelni, hogy a Balaton közelsége, valamint, hogy a tengerpartra való lejutáshoz át kell utazni a térségen további potenciált rejtenek magukban. Minden fejlesztés értelmetlen azonban, ha térségi szinten nem fogja össze egy erős koordinátor szervezet és nem kommunikálja egységesen az elért eredményeket a turisták felé.

A külföldi turisták már jelenleg is több településen nagyobb számban megfordulnak például Zalakaroson vagy Nagykanizsán, de elsősorban nem aktív turisztikai célzattal. Ezek a látogatók azonban elsősorban nem aktív turisztikai célzattal érkeznek, viszont amennyiben aktív programokkal kerülnek megszólításra az itt tartózkodásuk ideje kitolódhat. A külföldi turisták becsatornázását segítheti a nemzetközileg is versenyképes hazai vízi turizmus, melynek a térségben a Mura erős képviselője lehet. A síelésen és a vitorlázáson kívül a Nemzeti Aktív Turisztikai Stratégia által tárgyalt túratípusok közül, minden más elérhető különböző adottságokkal és potenciállal a térségben.

	Nem releváns	Helyi/ Térségi	Regionális	Országos	Nemzetközi szinten is releváns
Gyalogos természetjárás			+	+	
Kerékpáros turizmus			+	(+)	+
Vízi turizmus			+	(+)	+
Lovas turizmus		+	+		

+ jelenlegi állapot **+** elérni kívánt állapot

A **gyalogos természetjárás** a Dél-Dunántúli Kéktúrának köszönhetően akár nemzetközi szinten is releváns lehetne, azonban a kéktúra ezen szakasza egyelőre sokkal kevésbé látogatott, mint középhegységeinken átfutó északi ág. Mindezek ellenére a hálózat fejlettsége és az utak tematizálhatósága miatt regionális szinten releváns állapot jellemzi. A terület ilyen irányú vonzerejét keretek közé szorítják a

természeti adottságok, hisz a határ túloldalán nem jelentős távolságban, már magashegységi túrázásra van lehetőség. A térség dombvidéki jellege azonban elérhető minden célcsoport számára megterhelés mentesen járható, így megfelelő lehet a szelíd turizmust keresők számára. A hazai dombvidéki tájakkal egyértelműen versenyképes a térség, így a jelenlegi tematikus túrutak erőteljesebb márkásításával (olajos kör) és a természetbe kihelyezett attrakciókínálatának növelésével elérhető az országos vonzerő.

A **kerékpáros turizmus** a legerősebb potenciállal rendelkező túratípus a térségben, mely jelenleg regionális vonzerőt képes produkálni. Ez a regionális vonzerő azonban a vízi turizmussal és a helyi agroturizmussal, kistermelőkre épített, tematikus helyi kerékpárúthálózattal könnyen a szomszédos Őrséghez hasonló országos szintű vonzerővé válhat. Mindemellett az olyan kezdeményezések, mint az Amazon of Europe, illetve a térség nemzetközi kerékpárútja az Eurovelo 13 célzott attrakció és útvonalfejlesztésével elérhető a nemzetközi vonzerő. Az Alpok közelsége és a fejlett osztrák és szlovén kerékpárutakhoz való csatlakozás a térséget hosszútávon felteheti a nemzetközi túrázók térképére. Szintén tovább bővíthető a túrázók köre a Balaton körhöz való csatlakozással. A térség térbeli pozíciója nagy potenciált rejt magában, melynek kiaknázása csak az útvonalak és a szolgáltatói hozzáállás fejlesztésétől függ.

A **vízi turizmus** a Schengeni határoknak köszönhetően új szintre léphet a közeljövőben. Jelenleg elsősorban regionális vonzerővel rendelkezik, bár vadsága országos szinten is ismertté teszi. Megfelelő fejlesztésekkel a szlovén-horvát-osztrák közönség is megszólítható a vízitúrázás ezen formájával. Hozzá kell tenni azt is, hogy a többnapos programkínálatához mindenképp ötvözni kell a vízi túrázást más túratípusokkal, vagy turisztikai ágakkal, legyen szó kerékpározásról, vagy az agroturizmusról, borturizmusról.

A **lovas turizmus** vonzereje a szolgáltatók hozzáállásából is látható, hogy kizárlag helyi jellegű. Bár az adottságok rendelkezésre állnak a térségben a jó lovastúraútvonalak kijelölésére, ezek egyelőre nem történtek meg és törekvés sem tapasztalható ebbe az irányba. A lovaglás inkább helyi tereplovaglásokra koncentrál, ha túrázásról van szó. A több napos túrákra nincs kereslet. Jelentősebb fejlesztésekkel 2034-re elérhető a regionális vonzerő, azonban nagyon nehéz versenyezni a térségnek olyan közeli célpontokkal, mint a Balaton-felvidék, ahol nagyobb hagyománya van a tereplovaglásnak.

III.3. Konklúzió, célcsoportok, versenyképesség várható alakulása

A kulcsszegmensek, amelyek megszólításra kerülnek:

- **EGÉSZSÉGTUDATOS CSALÁDOK: “CSAK AZ EGÉSZSÉG”**
 - 30-49 AB(C1) státusz, jellemzően gyerekekkel (küldőterületek: Magyarország, Szlovénia, Horvátország, Ausztria) akiknek az egyik legfontosabb identitásuk, életvezérlő elvük az egészséges táplálkozás és a sport.
- **EGYENSÚLYRA TÖREKVŐK: “EGÉSZSÉG & HEDONIZMUS”**
 - 30-49 és idősebb “fiatalos attitűdű” AB(C1) státusz családok és 25-35 ABC1 párok (gyerek nélkül), baráti társaságok (küldőterületek: Magyarország, Szlovénia, Horvátország, Ausztria), akik ugyan figyelnek arra, hogy egészségesen táplálkozzanak, hetente többször sportoljanak, de emellett szeretik hedonizmust: a jó éttermet, borokat és a szórakozást.

- **NICHE SZEGMENSEK: “AZ ÉRDEKLŐDÉSI KÖRÖMÉRT BÁRHOVÁ”**

- amelyek kisebb arányban jelennek meg a teljes lakosságban, de abszolút számukat tekintve nagy létszámot és vásárlóerőt képviselnek.

A versenyképesség várható alakulása érdekében érdemes a vendégéjszaka adatokra pillantani. A COVID járvány adat torzító hatása 2022-ben már alig érezhető, ezért a 2019-es „tisztá” adatok mellett már a 2022-es adatok is jónak tekinthetők az elemzés szempontjából.

A KSH által közölt 2022-es vendégéjszaka adatok¹ alapján 13 település szálláshelyein összesen 972 ezer vendégéjszakát töltöttek el a turisták. Zalakaros messze kiemelkedik és a vendégéjszakák több, mint 80%-a itt összpontosul. A sort Lenti folytatja 10%-kal, majd Nagykanizsa kb. 5%-kal. Nova, Bázakerettye, Becsehely, Kistolmács, Lipeszentadorján, Murarátka, Galambok, Murakeresztúr, Nagyrada és Zalamerenye többnyire kisebb magánszálláshelyei osztoznak a fennmaradt részen. Közülük Galambok, Bázakerettye, Lipeszentadorján és Nagyrada lépte át az ezer vendégéjszaka számot. Fontos még kiemelni, hogy az összes vendégéjszakaszám kb. negyede a külföldi turistáktól ered. Lenti és Nagykanizsa esetében az összes vendégéjszakának majdnem a fele külföldiektől származik. Ebből is jól látszik, hogy Murafölde a külföldiek számára hasonlóan attraktív terület, mint a hazai turistáknak. A korábbi adatokat is figyelembe véve a térség turisztikai szempontból további fejlődésre számíthat, amennyiben a megfelelő fejlesztések megvalósulnak.

A két jelenleg is népszerű turisztikai régió (a Balaton régió és a szlovéniai Muravidék) között Dél-Zala olyan turisztikai desztináció lehet, amely jellegében hasonlít hozzájuk, de mégis egyedi, különböző arca van:

- Érintetlenebb vidék.
- Magasabb státuszú célcsoportok megszólítása a cél (magas keresettel rendelkező, nagy vásárlóerővel rendelkező lakosság kb. 2,3 millió fő).
- Nem cél, hogy a tömegturizmus célpontjává váljon a térség, sőt egyfajta bennfentességet kínál.
- Az egészséges, természetközeli életmód a későbbi márka alapja. Itt a wellness aktív pihenést jelent, nem szállodában pihenést, fürdözést, véget nem érő étkezéseket, passzív időtöltést.

A hasonlóságok és eltérések a szomszédos turisztikai régiókkal megfelelő kommunikációval és keresztpromóciókkal valóban kiaknázhatóak. Ehhez viszont elengedhetetlen, hogy legyen egy térségi koordináló szervezet.

A versenyképesség várható alakulásában meghatározó, hogy a fejlesztések hálózatos logikában térségi koordináció alatt valósuljanak meg és üzemeljenek. Mindehhez szükség van arra, hogy a szolgáltatások:

- a jelenlegi adottságokra épüljenek,
- a túraútvonalak magas színvonalon kössék össze őket az attrakciókkal és egymással,
- az új fejlesztések hatására az idelátogató turisták számát, napi költségeiket, valamint az itt eltöltött napok számát is képesek legyennek növelni.

¹ A KSH Tájékoztatási adatbázisa az egyéb üzleti célú szálláshelyek alacsony számára való tekintettel azok adatvédelmét segítő szabályai miatt nem ad közre teljes körű adatokat, így a vendégéjszakaszám valószínűleg ennél is magasabb. Arra azonban ez is alkalmas, hogy a térbeli tendenciák vizsgálatra kerüljenek.

Annak érdekében, hogy a leghatékonyabban kerüljenek felhasználásra a források a tervezett fejlesztéseknek, projekteknek az alábbi szűrőfeltételeknek szükséges megfelelniük:

- ne “csak pontszerű fejlesztések” legyenek, hanem eredményük hatására turisztikai termékek keletkezzenek (pl. saját marketingértékkel rendelkező eladható tematikus túraút, körtúrák).
- egyediak legyenek, ne csak belföldön, de akár európai mércével is: mind tartalmukban, mind megjelenésükben, hiszen ezek nem csak fejlesztések, de “jelek”, amelyek a térség márkájáról, annak értékéről árulkodnak.
- a szinergikus hatásokat használják fel: az egyes projektek egymást kell, hogy támogassák, egymásra kell, épüljenek.
- inspirálják, mozgósítsák meg a magánszférát, legyenek beruházás és vállalkozásösztönzők.

Az egyes fejlesztések kommunikációs szempontból is fenntarthatóak legyenek, azaz:

- ne kelljen hatalmas összegeket költeni a bevezetésükre, megismertetésükre és fenntartó kommunikációjukra.
- legyenek érdekesek, rendelkezzenek „share value”-val, azaz beszéljenek róluk az emberek asztaltársaságoknál, osszanak meg róluk képeket a közösségi médiában.
- ezért minden fejlesztés mögött legyen egy “sztori”, elmesélhető, érdekes történet
- minden fejlesztés legyen közösségi média-kompatibilis, ne csak nézhessék, de a célcsoportok “részt is tudjanak venni bennük”, így az emberek megosztják, ezáltal ingyenes médiamegjelenések tömegét szerzik a fejlesztésnek (szerzett média a fizetett média helyett).

A versenyképességhez szükség van egy márkára

A turisták amikor úticélt választanak, nem fejlesztéseket, önmagában álló funkcionális attrakciókat keresnek, hanem “sztorit”, társaságban elmesélhető történetet, emocionális többletet, élményt “vásárolnak”.

A Márka szerepe az, hogy a fejlesztéseknek irányultságot adjon:

- hogy minden fejlesztés egy irányba mutasson, egymást erősítse,
- hogy a régió egységét éreztesse,
- hogy olyan fejlesztés ne valósulhasson meg, amely ezt nem építi.

A világ legsikeresebb termékei, vállalatai, úticéljai mögött van egy központi gondolat, amelynek minden tevékenységet alárendelnek. Ettől lesznek szerethető márkák és nem pusztán termékek. Példának vehető az ausztriai Wachau borrégió, amely a 80-as években a világszerte elhíresült fagyállós osztrák borbotrány miatt sokkalta rosszabb helyzetben volt, mint ma a turisztikai desztinációként még alig létező Dél-Zala. Wachau “mínuszból indulva” lett mára a világ Top 5 fehérbor-desztinációjának egyike. Számtalan hasonló példa van világszerte, ami jól mutatja, hogy az egyes térségek sikeressége mindig attól függ, hogy mennyire sikerül a helyiekkel közösen egy irányba haladva kiaknázni a térségben lévő potenciált.

IV. TÉRSÉGI AKTÍV TURISZTIKAI JÖVŐKÉP ÉS CÉLRENDSZER

IV.1. Jövőkép

A Stratégia jövőképe a stratégia megvalósulását követő célállapotot hivatott ábrázolni, melynek fontos eleme a Dél-Zala márka. A stratégia időtávja 2034, ezért a jövőkép szerint 2034-ben Dél-Zala, benne altérséggként a Kis-Balaton és Murafölde, Magyarország egyik legfontosabb kerékpáros és egyben egyik legnépszerűbb aktív turisztikai desztinációja, melynek vonzerejét a szelíd, természetközeli, fenntartható turizmus adja. 2034-re Dél-Zala egy olyan turisztikai desztináció, amely fő turisztikai termékeit tekintve az aktív turizmusra épül, széles célcsoportok körében ismert és kedvelt célpont. Kiemelkedő élményt biztosít, mind az utazás tervezési fázisában, mind az ott tartózkodás során. Erősíti a helyiek lokálpatriotizmusát, összetartását, hozzájárul az itt élők megélhetéséhez, amivel lehetőségeket biztosít a fiatalok számára a helyben maradáshoz, növelve a térség megtartóképeségét. Segíti az elnéptelenedő falvak revitalizálását, innovatív és fenntartható megoldásokat alkalmaz az aktív turisztikai fejlesztéseiben.

2034-re az egyes túratípusok tekintetében az alábbi változások mennek végbe:

A térség és a Balaton kerékpárúttal történő összekötése megvalósul. Ezzel a Balaton kör mellett újabb alternatív több napos túraútvonal, túrakör jön létre a Kis-Balaton és a Murafölde kerékpáros körök elkészülésével, melyek a Kis-Balatont és Muraföldét is bekapcsolják a kerékpáros turisztikai vérkeringésbe. Hosszútávon újabb kerékpárosturisztikai termékként értékesíthető körök kerülnek kijelölésre az Őrséghez hasonló módon. A meglévő hosszútávú körök több helyen átvágásra kerülnek így rövidebb túrák is lebonyolíthatóvá válnak. A térségben lévő szolgáltatók közül sokan belépnek a kerékpárosbarát szolgáltatók közé. Létrejön a térséget kiszolgáló kerékpárkölcsonzó hálózat, amihez számos szolgáltató kapcsolódik.

A térségben a vízi turizmus feltételei javulnak, a Mura kihasználva, a Schengeni határral járó új szabályozási környezetet növeli népszerűségét és a vadvízi túrázás kiemelt helyszínévé válik Magyarországon. A Horvát féllal együttműködve közös beruházások valósulnak meg a Mura mentén, aminek hatására a Mura aktív turisztikai szempontból a túratípusok mindegyikének képes valamilyen attrakciót, élményt nyújtani. A kikötői infrastruktúra, illetve a megállópontok is magas minőségben, a folyó teljes szakaszán, jól elérhetően állnak rendelkezésre. A megállópontok jól megközelíthetőek a legközelebbi településekről megfelelő minőségű legalább zúzottkő út vezet hozzájuk.

A gyalogos természetjárás tekintetében elsősorban az elvonulást, a természetközeli tájak és a vadvilág megfigyelését is lehetővé tevő túrák kerülnek előtérbe tematikus túrák formájában. A kéktúra mellett az olajos kör látogatottsága is erősödik, a kiemelt túrautak karbantartottak és megfelelő élményt biztosítanak az azokon túrázóknak. Az olajos körúthoz hasonló tematikus utak és jelvénytulajdonos instanttúrák száma is szaporodik a térségben. Megújul a Kőszikla-szurdok, biztonságos mégis különleges élményt nyújt az odalátogatóknak. A pihenőinfrastruktúra is megújul a hálózati hiányosságok megszűnnek. A gyalogos természetjárást nem csak a turisták, de a helyiek is rendszeresen űzik Dél-Zala erdeiben ennél fogva a lakosság egészségre gyakorolt hatása is pozitívan csapódik le a vármegyei adatokban. A

térségben rendelkezésre állnak olyan kempingek és szállások, ahol az aktív turisták kiemelt célcsoportként vannak kezelve.

A lovas szolgáltatók az igényekre reagálva belépnek a turizmus piacára és lovasturisztikai szolgáltatások mellett, mint attrakció (pl. állatsimogató, lovas oktatás, íjjászat) is megjelennek akár a kerékpárosok, akár a gyalogos túrázók térképén.

2034-re letisztultan működik a Dél-Zala márka, mely szerint a térség Magyarország érintetlen szeglete, ahol a végtelen erdőket még a vadak, a vizeket a madarak uralják. A kis falvak és a városok erdők és lankás szőlődombok ölelésében, a környezetükkel teljes összhangban élnek. Ha a turista közel akar kerülni a természethez, itt megteheti. A márkát építő elemek a következők:

Érintetlen természet

A magasfokú erdősültség, a világhírű szarvas vadállomány, a vizes élőhelyek biodiverzitása min-mind ide tartozik, melyek megőrzése védelme a térség és a márka által kínált élmény fontos eleme.

Természetes egyensúly aktív feltöltődés

Az egészséges életmód, a nyugalom és a kikapcsolódás, a feltöltődés, a mentális egészség megőrzésének megfelelő helyszíne, ahol távol kerül a turista a város zajától, a munkahelyi stressztől. A helyiek vendégszeretete és a harmonikus tájképek tovább erősítik ezt a tényezőt.

Egyedi attrakciók, termékek és szolgáltatások

A térségben elérhető egyedi tematikájú túrakörök, melyeken olyan attrakciókkal találkozhat a turista, amelyekkel az ország más részein nem. A szolgáltatások olajozott megbízható működése, amire mindig számíthatnak a turisták.

Agrárium, helyi gazdaságok, kézműves termékek

A térségben fennálló agroturisztikai szolgáltatók és értékek becsatornázása az aktív turizmusba. A túrakörök mentén egyedi szolgáltatások és egyedi helyi termékek megjelenésével tovább növekszik az élményfaktor.

Környezettudatos fenntartható fejlesztések

Az elkészült beruházások illeszkednek a táj arculatába, a térség imázsába, gazdaságilag, társadalmilag és környezetileg is fenntarthatóak, megfelelően karbantartottak és lehetőség szerint környezetbarátok. Mindez összességében szintén tovább erősíti a térségről alkotott pozitív képet, egyben erősíti a márka által képviselt értékeket.

IV.2. Célrendszer

IV.2.1. Átfogó cél

Jöjjenek létre olyan élményláncok a térségben, amelyek mind az utazás tervezési fázisában (információgyűjtés, foglalás, programok összeállítása), mind az ott tartózkodáskor a legmagasabb minőségű, a lehető legkényelmesebb, legemlékezetesebb élményeket biztosítják.

Ehhez szükség van az ún. „fájdalompontok” felszámolására, melyekkel a turista az említett fázisokban találkozhat. Minden egyes ilyen elem egy veszélyforrás és a

potenciális turista választását befolyásoló tényező. A fájdalompontok felszámolását a stratégiai célok és az alájuk rendelt intézkedések, beavatkozások szolgálják.

Nem csupán az a cél, hogy a turista számára a tervezési folyamat és a térségben tartózkodás legyen problémamentes, hanem az is, hogy legyenek benne olyan élmények, amelyek arra készítetik, hogy visszatérjen, valamint arra, hogy a potenciális célcsoport minél több tagjával ossza is meg ezen élményét. Az élmények megosztásával új látogatókat generálnak a turisták, amennyiben élményeik pozitívak voltak és megfelelő körülményekről, megfelelő szolgáltatásokról számolnak be mások is kedvet kaphatnak a térség meglátogatásához.

IV.2.2. Stratégiai célok

Országos vonzerő

A térség élményláncába megfelelően beilleszthető, egyedi attrakciók kerüljenek kialakításra, melyek képesek országos, vagy regionális szintű vonzerőt produkálni. A dél-zalai falvak revitalizálásával a turisták számára negatív élményt nyújtó leromlott faluképek megszüntetése. Olyan figyelemfelkeltő beavatkozások megvalósítása, melyek az átutazókat is meg tudják szólítani. Az attrakcióhiányos területeken kis költségvetésű, de nagy hatást gyakorló landartok létrehozása. A térség hiedelem és mondavilágának kiaknázásával egyedi élményelemek teremtése.

Minőségi infrastruktúra

Minden túratípus számára magas minőségű, egybefüggő térségi útvonalhálózatok álljanak rendelkezésre, melyek mentén megfelelő mennyiségben és sűrűségben állnak rendelkezésre a pihenőpontok. A tájékozódás egyértelmű önmagát magyarázó legyen minden útvonalon. Egységes táblázás és arculat használata az országos mintákhoz kapcsolódva. Olyan belépési pontok kialakítása, amelyek lehetővé teszik, hogy a turisták számára alapszolgáltatásokat nyújtó szolgáltatók (pl. büfé, étterem) megtelepülhessenek.

Sokoldalú szolgáltatások

Minden túratípus számára álljanak rendelkezésre azok a túratípus-specifikus szolgáltatások, amelyek a turisták számára elengedhetetlenek a megfelelő túraélmény biztosításához. Ezek a szolgáltatók, ahol lehet belépőpontokon is jelenjenek meg. Megfelelő minőségben és mennyiségben álljanak rendelkezésre a szálláshelyek és vendéglátóhelyek a helyi igényekre reagálva. Minden belépési pont megközelíthető legyen megfelelő minőségű környezetbarát közösségi közlekedési eszközzel vagy turisztikai transzferrel.

Széleskörű elérés

A turista már az utazás tervezési fázisában (információgyűjtés, foglalás, programok összeállítása) megfelelő élményekkel találkozzon. A Dél-Zala márka népszerűsítése, az általa képviselt értékek széleskörű közönséghez való eljuttatása. A turizmusban minden döntés alapja, hogy a potenciális turista ismerje (márkaismertség) és vegye figyelembe, mérlegelje (márkapreferencia) döntéseinél az adott desztinációt és az ott elérhető szolgáltatásokat.

Térségi szintű koordináció

Legyen egy kijelölt, vagy erre a célra létrehozott szervezet, mely kompetenciáit tekintve képes a térség aktív turisztikai fejlesztéseinek, kommunikációjának

összefogására. Össze tudja fogni a térség érdekelt feleit, megfelelő szolgáltatást tud számukra nyújtani ahhoz, hogy önfenntartóvá váljon. Képes figyelemmel kísérni a fejlesztések hatását és levonni az értékes következtetéseket a jövőbeni fejlesztésekhez. Tudja menedzselni a turisták térbeli koncentrációját és ezzel el tudja kerülni a túlturistasodást. Képzésekkel és szemléletformálással képes az érdekelt feleket folyamatosan segíteni, versenyképességüket növelni.

IV.2.3. Horizontális célok

A Dél-Zala aktív turisztikai stratégia horizontális céljai tekintetében a Nemzeti Aktív Turisztikai Stratégiában megfogalmazottak mellett az említett stratégiában megvalósítási alapelvként jelen lévő célokat is horizontális célként azonosítja.

Társadalmi fenntarthatóság

A fejlesztéseknek úgy kell megvalósulniuk, hogy a meglévő szolgáltatókra épüljenek, emellett a helyi lakosság minél több tagját, vállalkozását vonja be annak megvalósításába, üzemeltetésébe. Így erősíti a lakosság, kiemelten a fiatalok helyben maradását, javítva a térség, a kistérségek, városok demográfiai problémáit is. Kulcsfontosságú, hogy a fejlesztések a hagyományokra, meglévő értékekre alapozzanak, így ennek köszönhetően olyan turisztikai desztináció jöhet létre, amely erősíti az identitástudatot és a helyiek büszkeségét egyaránt.

Gazdasági fenntarthatóság

Minden fejlesztést úgy kell megtervezni, hogy annak működtetése gazdasági-pénzügyi tekintetben is fenntartható legyen, az abban tevékenykedők és a kapcsolódó vállalkozások, munkavállalók anyagi jólétét előmozdítsa. Kulcsfontosságú, hogy a turizmus szezonaritása változzon, így egész éven át bevételi forrást biztosítva a vállalkozásoknak. Mindezt kisebb és jelentősebb zászolóhajó-fejlesztések megvalósításával, amelyek a régióba látogató turisták számát, vásárlóerejét, visszatérési frekvenciáját és az itt töltött napok számát is növelik.

Környezeti fenntarthatóság

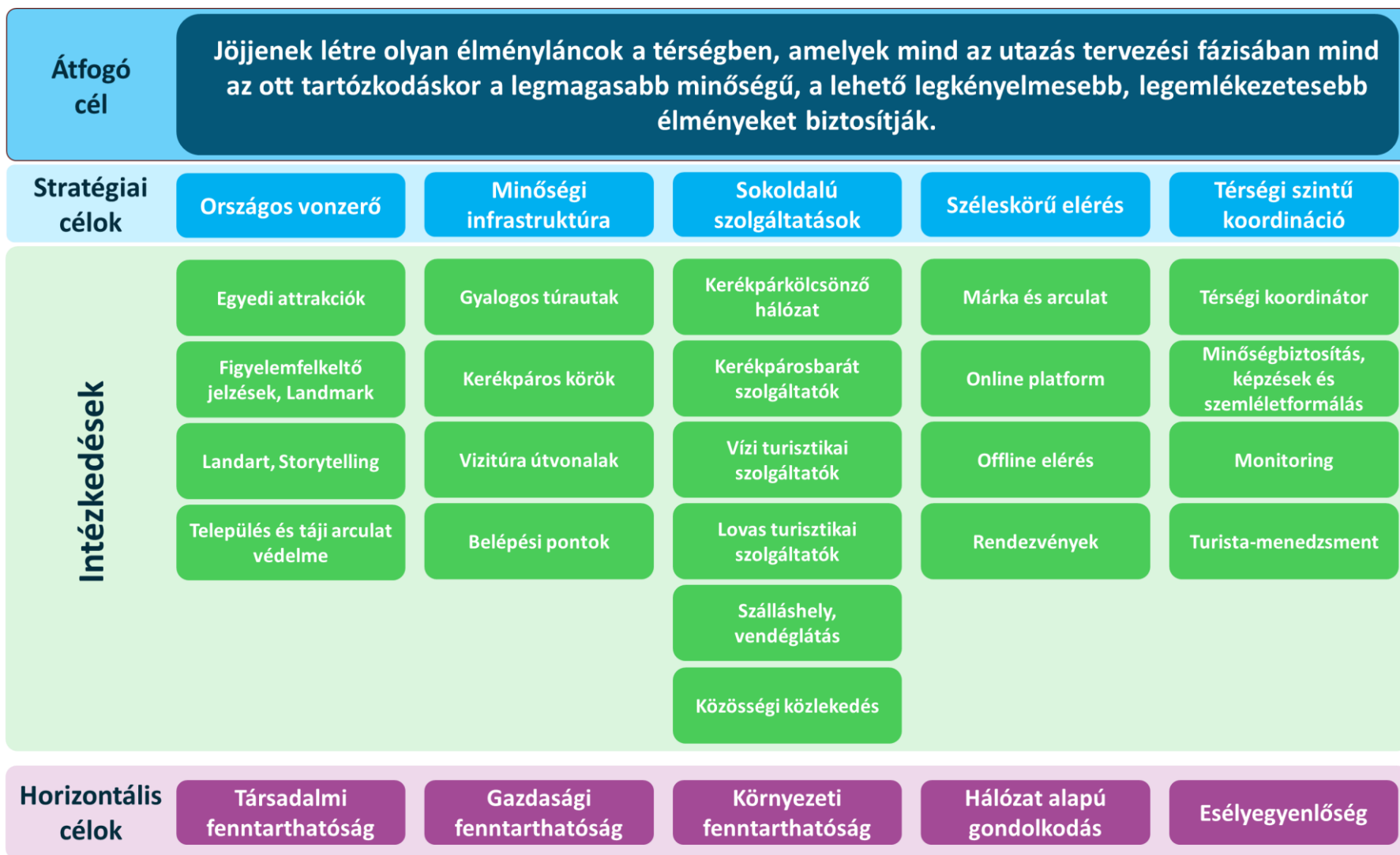
A térség legfontosabb erősségei a természeti értékek és a természetközelség. Alapvető célkitűzés, hogy minden fejlesztés környezettudatos módon valósuljon meg. A környezeti terhelést csökkentendő mindenképpen decentralizált, hálózatos logikában működő fejlesztésekkel és élménycsomagokkal kell tervezni. Nagy hangsúlyt kell fektetni a gépkocsiforgalom és a helyi közösségközlekedés széndioxid lábnyomának csökkentésére.

Hálózat alapú gondolkodás

Minden fejlesztés úgy valósuljon meg, hogy az illeszkedjen az aktív turisztikai infrastruktúrahálózatba, azaz a lehető legtöbb túratípus által legyen megközelíthető. Az útvonalak fűzzék fel az attrakciókat, a szolgáltatásokat, a belépési pontokat. A hálózatos gondolkodás lehetővé teszi, hogy külön-külön kizárható termékek jöjjenek létre a fejlesztések nyomán körtúrák, csillagtúrázható szakaszok által.

Esélyegyenlőség

A mozgásukban korlátozottak, a fogyatékkal élő turisták megszólítása kiemelt horizontális cél, ahogy a különböző társadalmi osztályok megszólítása is. Fontos, hogy a fejlesztések mindenkinek szóljanak, minden társadalmi csoport megtalálja a számára megfizethető és élvezhető túratípust.

9. Ábra Célrendszer

V.INTÉZKEDÉSEK

Az intézkedések megfogalmazása során a turista által bejárt élménylánc elemeinek fejlesztésére került a hangsúly, mely 11 lépésben foglalja össze a fejlesztendő területeket:

1. **A térség ismertségének növelése („márkaismertség”),** annak érdekében, hogy a potenciális célcsoportok ismerjék a térséget, felkerüljön a mentális térképükre.
2. **A térség vonzerejének növelése („márkapreferencia”),** annak érdekében, hogy többen vegyék számításba Dél-Zalát, mint lehetséges célpontot a tervezés során.
3. **Aktív turisztikai infrastruktúra és szolgáltatások kiépítése,** annak érdekében, hogy az alapvető infrastruktúra és szolgáltatások álljanak rendelkezésre, egyedi élményt nyújtó útvonalakként.
4. **Minőségi, természetközeli szálláshelyfejlesztés,** annak érdekében, hogy a turisták számára minőségi, különböző árkategóriájú szálláshelyek álljanak rendelkezésre.
5. **Túra tervezést támogató tevékenységek,** annak érdekében, hogy a szálláshelyfoglalást és a programelemek összeállítását egy helyen meg tudják valósítani mind az offline, mind az online térben.
6. **Élményelemek fejlesztése,** annak érdekében, hogy a turista az aktív turisztikai élmények mellett egyéb élményekkel is gazdagodhasson, ezáltal is meghosszabbítva a térségben töltött időt.
7. **A közlekedési lehetőségek fejlesztése,** annak érdekében, hogy a turisták a lehető legkönnyebben el tudjanak jutni a térségbe.
8. **A helyi közlekedés fejlesztése,** annak érdekében, hogy a térségen belüli közösségközlekedés kényelmesebb és fenntarthatóbb legyen.
9. **A térségben eltöltött idő során az ügyfélélmény maximalizálása a „fájdalompontok” felszámolásával,** annak érdekében, hogy a turisták olyan környezettel és olyan minőségű szolgáltatásokkal találkozzanak, amely nem okoz számukra csalódást.
10. **„Közösségi elismerés a „szerzett média” megjelenések maximalizálása,** annak érdekében, hogy a turisták, olyan élményekkel gazdagodjanak, amit baráti társaságukban vagy a közösségi médiában pozitívan osztanak meg, így biztosítva ingyenes médiamegjelenést („szerzett média”) a térség számára.
11. **Lojalitás kialakítása,** annak érdekében, hogy növekedjen a visszatérő vendégek száma.

A meghatározott intézkedések megvalósításával cél, hogy a turista számára felmerülő kellemetlenségek megszűnjenek, az élményelemek száma növekedjen, azok minősége fejlesztésre kerüljön.

Az intézkedések alá tartozó feladatok ütemezései három kategóriában kerültek meghatározásra, rövid, közép és hosszútávon. Rövid táv alatt a kis költségvetésből viszonylag gyorsan megvalósítható feladatok szerepelnek (elfogadását követő 2-3 év), középtávon a kisebb beruházás jellegű feladatok (4-7 év), míg hosszútávon a komplexebb elsősorban nagyobb beruházások (8-10 év) szerepelnek. Negyedik kategóriaként több helyen szerepel a folyamatos, mint ütemezés. Ez a kategória azt jelzi, hogy a stratégia elfogadását követően az adott feladat végét nem lehet meghatározni. Az érintett szervezetek esetében mivel jelenleg még nem áll rendelkezésre egy térségi koordináló szervezet, ezért nem került feltüntetésre, ugyanakkor ki kell emelni, hogy a felsorol intézkedések megvalósításában kulcsszerepet kell játszon egy ilyen szervezet.

V.1. Országos vonzerő

INTÉZKEDÉS	Egyedi attrakciók
TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK	
Új regionális vagy országos szintű vonzerővel rendelkező aktív- és ökoturisztikai, vagy kapcsolható nagy vonzerőt generáló attrakciók létrehozása. A már meglévő turisztikai potenciállal rendelkező természeti, kulturális, ipari és történelmi attrakciók kiaknázása, felújítása, új funkciókkal való megtöltése. Ezzel az adott attrakció bevezetése a köztudatba. Az egyedi attrakciók bekapcsolása a térség aktív turisztikai hálózataiba, a csomagajánlatokban történő megjelenítésük ösztönzése.	
INDIKÁTOR	
• Megépült új attrakciók száma (db) • Felújított, új tartalommal megtöltött attrakciók száma (db) • Látogatók száma (fő)	
FELADATOK, ÜTEMEZÉS	
• Murafölde és Kis-Balaton értékek felmérése és értéktár létrehozása (rövidtáv) • Ökoturisztikai fejlesztési lehetőségek felmérése (rövidtáv) • A térség kulturális örökségének felmérése (rövidtáv) • A térségben megtalálható hidegháborús bunkerek tartalommal való megtöltése és az aktív turisztikai hálózatokba való becsatornázása (középtáv)	
ÉRINTETTEK	
AÖFK, Nemzeti Park Igazgatóság, Erdőgazdaságok, Vármegyei és települési önkormányzatok	

INTÉZKEDÉS	Figyelemfelkeltő jelzések, Landmark
TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK	
Az Adriai-tenger és a Júliai-Alpok felé haladó, nagy távolságból érkező átutazó turisták 1-2 éjszakára történő megállítása. Az alapvetően autópályán közlekedők megszólítása, figyelemfelhívása a megfelelő eszközökkel. Murafölde autópályapihenő kialakítása. Cél, hogy a pihenőhely megállítsa és egyediségével felhívja a figyelmet a térség értékeire, a szarvaspopulációra, az erdősültségre, valamint az olajipari múltra. A pihenőben a budapesti Istenhegyi úton található MOL benzinkút mintájára, Murafölde természeti értékeinek tematikáját bemutató, 100 százalékból megújuló energiával üzemelő benzinkút, valamint egy nagy méretű figyelemfelkeltő Landmark alkotás létrehozása együttműködve a MOL-lal. Murafölde autópályapihenő bekötése a térség kerékpáros hálózatába, mint nagyobb parkolóval rendelkező belépési pont és megállópont, mely a későbbiekben shuttle buszok számára is megközelíthető.	
INDIKÁTOR	
• Kihelyezett táblák száma • Murafölde komplex autópályapihenő elkészül • Vendégéjszakák száma	
FELADATOK, ÜTEMEZÉS	
• A térség kiemelt attrakcióinak táblázása a térségen áthaladó gyorsforgalmi utak és autópályák mentén az alábbi lehajtók közelében: Hollád, Zalakomár, Nagykanizsa, Sormás, Letenye, Nagyrécse, Sármellék, Zalaapáti, Tornyiszentmiklós, (rövidtáv) • A térségi szolgáltatók által bérelhető figyelemfelhívó elemek kihelyezése az autópályák közvetlen környezetében (rövidtáv)	

• Murafölde autópályapihenő megvalósíthatósági tanulmányok elkészítése (rövidtáv) • Murafölde autópályapihenő tervezése (megvalósíthatósági tanulmány eredményétől függ az ütemezés) • Murafölde autópályapihenő kialakítása közösen a MOL-lal Murafölde tematikájú benzinkúttal. (megvalósíthatósági tanulmány eredményétől függ az ütemezés) • Szarvas Landmark és kilátó, kapcsolódó kerékpárút és az aktív turisztikai belépési pont követelményeinek megfelelő infrastruktúra kialakítása a pihenőben (megvalósíthatósági tanulmány eredményétől függ az ütemezés)
ÉRINTETTEK
Magyar Közút Nonprofit Zrt., autópályakezelő, MOL Zrt., AÖFK

INTÉZKEDÉS	Landart, Storytelling
TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK	
Olyan különleges attrakciók, tájba és természetbe illő művészi alkotások, landartok létrehozása, melyek fenntartása időszakosan alacsony költséggel megoldható. Ennek ellenére magas vonzerőt produkálnak és arra ösztönzik a turistákat, hogy egy-egy ilyen elem miatt nagy távolságokat tegyenek meg egy korábban kevésbé attraktív területre. Fontos szempont az ilyen landartok létrehozásakor, hogy elsősorban aktív turisztikai túratípusokkal (gyalog, kerékpárral, vízi eszközzel, lóháton) lehessen őket elérni, a gépjárművel való megközelíthetőség nem élvez prioritást. A helyi történetek, érdekességek összegyűjtésével olyan tudásanyag formálása (nem helytörténeti, hanem helyismereti anyag), amely alapja lehet a helyi túravezetők képzésének, illetve a helyi információs tábláknak, kiadványoknak, elektronikus megjelenéseknek, egyéb turisztikai marketing célú termékeknek. A storytelling olyan eszköz, amelyre építeni kell, hisz akár saját brand-ek is kialakulhatnak egy-egy mondából. Erre jó példa a lendvai Cuk borászat Hadik legendaköre. A landartok mellett tehát a másik fő cél, hogy a storytelling eszközével a térségbe érkezők úgy jussanak aktív turisztikai élményekhez, hogy közben ismereteket, információkat kapnak a vidékről, a tájról, az ott élőkről, a hagyományokról, a fellelhető értékekről stb.	
INDIKÁTOR	
• Helyi legendákat összefoglaló kiadvány, online felület elkészül (igen/nem)	
FELADATOK, ÜTEMEZÉS	
• Landartok lehetséges helyszíneinek meghatározása az attrakcióhiányos területeken (rövidtáv) • Landartok kivitelezése (folyamatos) • Storytellinghez szükséges adatgyűjtés, kutatómunka (rövidtáv) • A storytelling tudásanyag összeállítása, szerkesztése, lektorálása (rövidtáv)	
ÉRINTETTEK	
Települési Önkormányzatok	

INTÉZKEDÉS	Település és táji arculat védelme
TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK	
A hagyományos Muraföldre jellemző településkép promótálása, egységes települési, építészeti arculat kidolgozása és ösztönzése a helyi önkormányzatoknál és az ott élőknel. A hagyományos dél-zalai településkép beépítése a helyi identitásba, a lokálpatriotizmus erősítése. A Dél-Zalára jellemző boronaház, hegyi borospincék értékének megőrzése.	

Olyan helyszínek védelme, ahol az erdők véghasználata során kialakuló vágásterület elveszi az egyetlen vonzerőt, magát az erdőt, ami más vonzerővel a térség adottságaiból fakadóan nem pótolható (pl.: magas domborzat esetében a kitermelt erdő helyéről ideiglenesen új kilátás nyílik, ami pótolja az erdő elvesztéséből fakadó vonzerőcsökkenést, kevésbé magas domborzat esetében ez nem történik meg, itt az egyetlen vonzerő maga az erdő). A turisztikai szempontból fontos erdőkben a vágásterületek kialakulását elkerülő örökerdő-gazdálkodás (folyamatos erdőborítás), vagy a kisebb vágásterületeket alkalmazó átmeneti üzemmód ösztönzése a turisztikailag frekventált területeken.	
INDIKÁTOR	
• Felújított épületek száma (db) • Védett erdőterületek mérete (ha) • Látogatószám (fő)	
FELADATOK, ÜTEMEZÉS	
• Településképet rontó épületállomány felmérése (rövidtáv) • Hagyományos építési módú boronaházak felmérése, a felmérés eredményétől függő aktív turisztikai hasznosítása. (folyamatos) • Kiemelt fontosságú turistautak és kerékpárutak mentén legalább 50 méter széles állékony erdősáv fenntartásának ösztönzése. (folyamatos) • Az útvonalak menti attraktív idősebb egyedek kímélése. (folyamatos)	
ÉRINTETTEK	
Települési Önkormányzatok, illetékes erdőgazdaságok	

V.2. Minőségi infrastruktúra

INTÉZKEDÉS	Gyalogos túrautak
TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK	
Attraktív túrautak megújítása fejlesztése, melynek keretében a térség egyik kiemelt természeti látványosságának a Kőszikla szurdoknak a megújítása, biztonságos megközelíthetőségének biztosítása kiemelten fontos. Emellett a szurdokhoz hasonló ösvények kialakításának vizsgálatára is sort kell keríteni. A hagyományos nagy tradíciókkal rendelkező turistautak jogi helyzetének rendezése. A duplikációk, nem megfelelő nyomvonalak, vagy kevésbé attraktív aszfaltos úton vezetett nyomvonalak felülvizsgálata és eredménytől függő újratervezése. A meglévő turistautak karbantartása, útbaigazító táblázása, a kereszteződésekben mindenki számára jól érthető tájékozódást segítő jelzések felfestése, vagy jelzőoszlopok kihelyezése. Az elhasználódott pihenőhelyek felújítása, valamint a pihenők hálózati hiányosságainak megszüntetése új pihenők létrehozásával, esőbeállóval, tűzrakóhellyel, ahol a körülmények engedik bivakszáláshelyek kialakítása. A frekventált gyalogos ösvények mentén a táji adottságokhoz mértén kisebb kilátók létesítése.	
INDIKÁTOR	
• Újonnan kihelyezett információs és útbaigazítótáblák száma (db) • Felújított pihenőhelyek száma (db) • Újonnan létrehozott pihenőhelyek száma (db) • Újonnan létrehozott kisebb kilátók száma a turistautak mentén (db) • Karbantartott turistautak hossza a térségben (km) • Gyalogos természetjárók száma az attrakciók és szállások látogató adatai alapján becsülve (fő)	
FELADATOK, ÜTEMEZÉS	

- Az elhanyagolt állapotban lévő szurdok balesetveszélyes elemeinek megújítása. Az Árpád-forráshoz és a Kőszikla-szurdokhoz vezető földút stabilizálása.
- Túraútvonalak pontos felmérése és kijelölése, táblázása: egységes megjelenésű és arculatú táblákkal történő kijelöléssel.

ÉRINTETTEK

Magyar Természetjáró Szövetség, AÖFK, Illetékes erdőgazdaságok, Illetékes Nemzeti Park Igazgatóság, Vármegyei és települési önkormányzatok

INTÉZKEDÉS

Kerékpáros körök

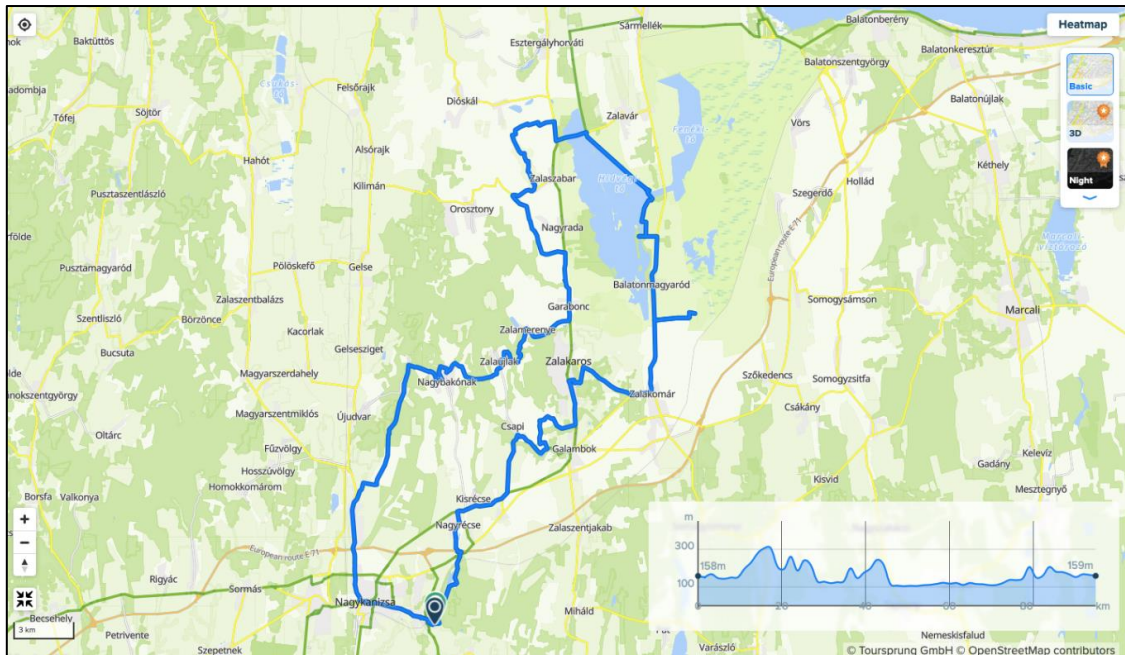
TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK

A kerékpáros turizmus a dél-zalai térség turisztikai zászlóshajója lehet, hiszen a magas fokú erdősültség, a Kis-Balaton, a jól kerékpározható domborzat, a korábbi olajiparnak köszönhető, alul használt, de jó minőségű erdei úthálózat és az alacsonyforgalmú közutak együtt akár nemzetközi viszonylatban is egyedülálló kerékpáros turisztikai desztinációvá tehetnék a vidéket.

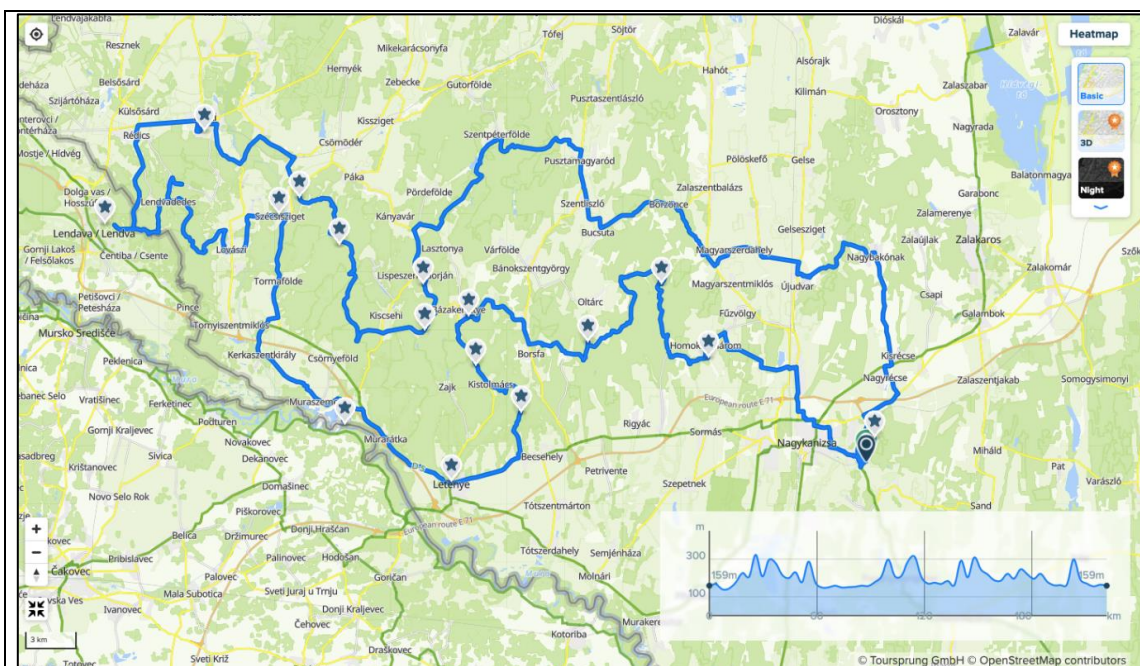
Az intézkedés célja, hogy ezeket kiaknázva olyan kerékpáros körök jöjjenek létre, melyek jól értékesíthetőek és termékként is eladhatóak a turisták számára.

A Kis-Balaton kerékpáros kör kijelölésével és a hiányzó szakaszok megépítésével a Balaton-körhöz, Keszthelyhez és Hévízhez való csatlakozás Zalakaros és Nagykanizsa felől. A kör bezárulásához csak néhány kisebb fejlesztésre van szükség, ezáltal egy új, jelentős látogatószámot vonzó kerékpáros desztináció jönne létre.

Muraföldén szintén belátható léptékű fejlesztésekkel kialakításra kerülhet a Nagykanizsát Bázakerettyével és a magyarajkú Lendvával összekötő, erdei szakaszok sokaságát érintő Murafölde kör. Az itteni fejlesztések azért is rendkívül fontosak, mert Murafölde jelenleg kerékpáros szempontból el van vágva a legfontosabb belépési pontoktól, Nagykanizsától és Lendvától.

10. Ábra Kis-Balaton kör javasolt útvonala (95 km)

11. Ábra Murafölde kör javasolt nyomvonala, 222 km

INDIKÁTOR

- Újonnan kijelölt, kitáblázott kerékpárutak hossza (km)
- Újonnan megépült kerékpárutak hossza (km)
- Kerékpáros turisták száma a mérőpontokon (fő)
- Kerékpáros turisták száma a kerékpárosbarát szolgáltatóknál (fő)

FELADATOK, ÜTEMEZÉS

- Murafölde és Kis-Balaton kerékpáros körök nyomvonalának kijelölése közösen a térség érdekeltjeivel a már meglévő javaslatokat alapul véve. (rövidtáv)
- A már meglévő alacsonyforgalmú közutakon és erdei utakon vezethető szakaszok kitáblázása. (rövidtáv)
- Kerékpáros forgalomszámláló pontok kialakítása a projektek részeként. (folyamatos)
- Azoknak a szakaszoknak a tervezése, amelyeken elengedhetetlen önálló kerékpárutak építése. (közép és hosszútáv)
- Önálló kerékpárutak kivitelezése és a meglévő úthálózati minőséghibák javítása (folyamatos)

ÉRINTETTEK

Magyar Közút Nonprofit Zrt., Vármegyei és települési önkormányzatok, Illetékes erdőgazdaságok, Illetékes Nemzeti Park Igazgatóság, MAKETUSZ, AÖFK, Kerékpáros szolgáltatók

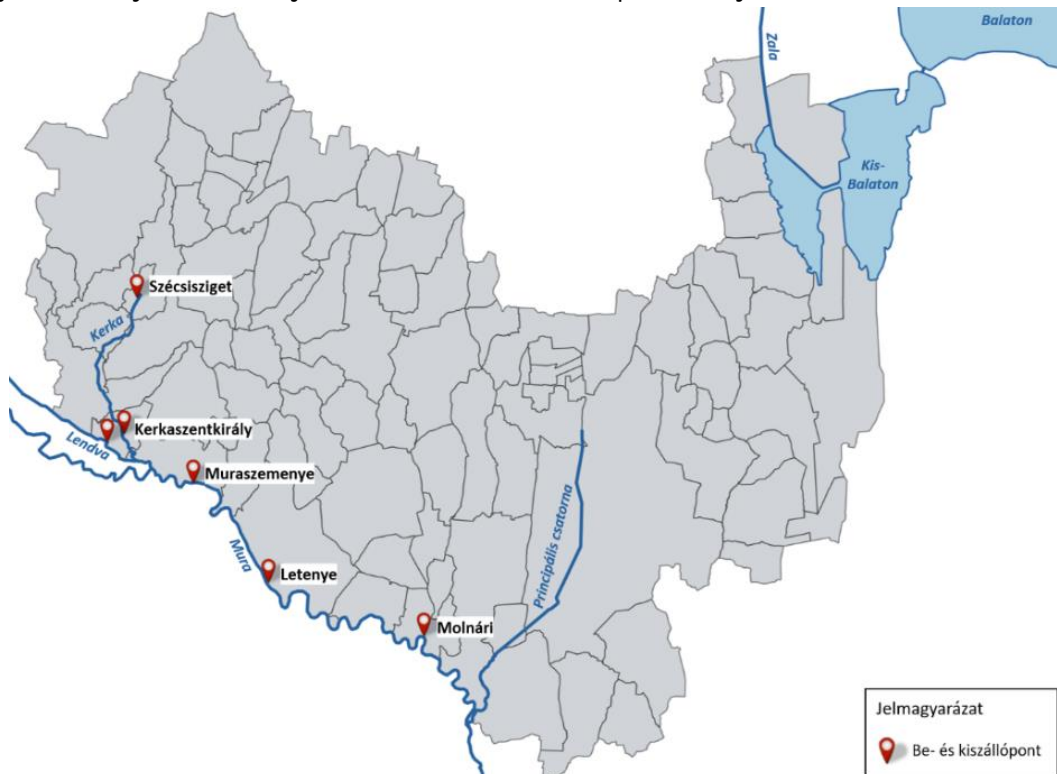
INTÉZKEDÉS

Vízitúra útvonalak

TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK

Élményekben gazdag, látványos, biztonságos vízi turisztikai útvonal hálózat létrehozása Dél-Zalában, mely táblázással hívja fel a figyelmet az esetleges veszélyekre és a megállópontoktól való távolságra. Biztonságos ki- és beszállóhely fejlesztése, azok szárazföldi és vízi elérésének megkönnyítése. A pihenőhelyeken esőbeállók, asztalok, padok biztosítása. A főbb belépési pontokon öltöző kabinok, szemétyűjtő és illemhely kialakítása. A kikötőhelyek információs pontként is funkcionálnak, ahol az érdeklődők a vízitúra útvonalról és a kapcsolódó idegenforgalmi

attrakciókról és szolgáltatókról szerezhetnek további információkat. Annak érdekében, hogy ezt a funkciót megfelelőképpen betöltsék a pihenőhelyeken egységes (a márkaépítésben meghatározott) arculatú információtáblák kihelyezése is szükséges. A javasolt fejlesztési helyszíneket az alábbi térkép ábrázolja:

12. Ábra Javasolt fejlesztési helyszínek

Javasolt 5 településen 6 ki- és beszállóhely kiépítése a Lendva-Kerka-Mura folyók magyar partszakaszán

INDIKÁTOR

- Kihelyezett figyelmeztető és információs táblák száma (db)
- Újonnan létrehozott, vagy felújított megállópontok száma (db)
- Kiépült felújított feltárutak hossza (km)
- Vezetett vízitúrán résztvevők száma a térségben (fő)
- Egyéni vízitúrázók száma a térségben (fő)

FELADATOK, ÜTEMEZÉS

- Táblázás (rövidtáv)
- Megállópontok fejlesztése és fenntartása (folyamatos)

ÉRINTETTEK

Illetékes Nemzeti Park Igazgatóság, Vármegyei és települési önkormányzatok, Vízi turisztikai szolgáltatók, túraszervezők

INTÉZKEDÉS

Belépési pontok

TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK

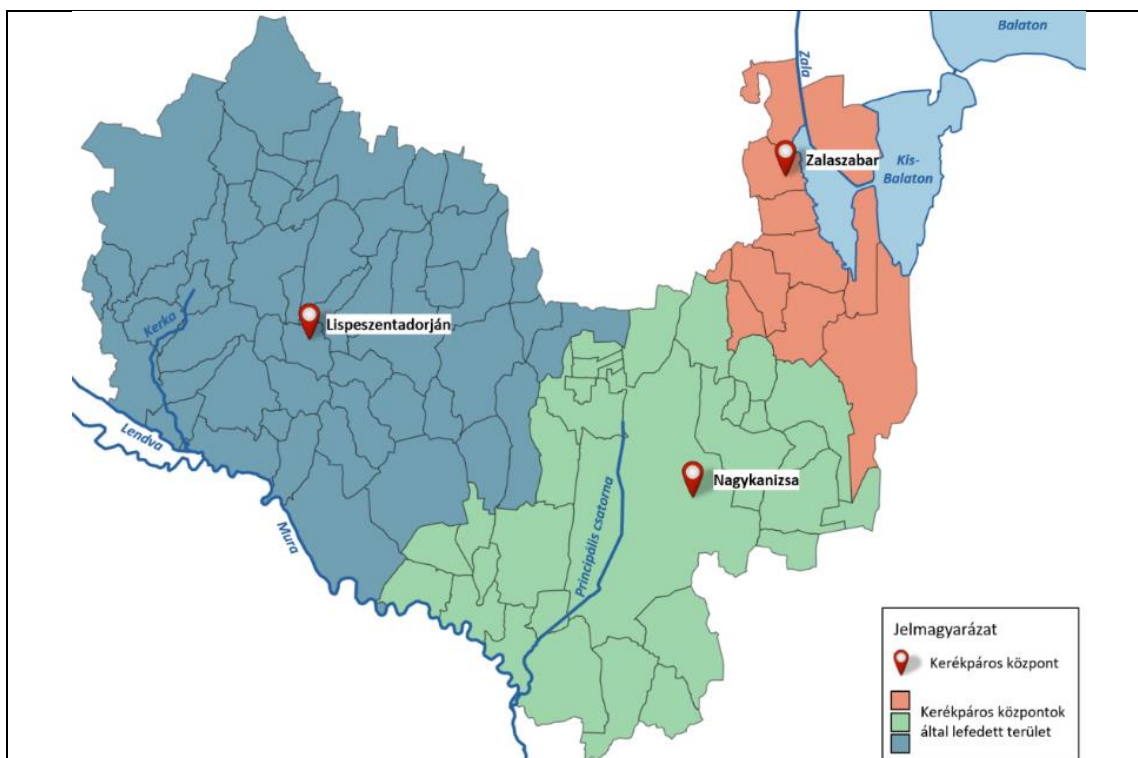
A térség központi könnyen elérhető helyszínein maximum 3 multifunkciós komplex közösségiközelkedéssel elérhető és megfelelő parkolókapacitással rendelkező belépőpontfejlesztés, mely az aktív turizmus mellett képes más turisztikai ágakat is (pl. programturizmus) kiszolgálni.

Fogadó és kiszolgálóépületek létrehozása, programhelyszín és szabadtéri színpad kialakítása. Komplex aktív turisztikai szolgáltató központok létrehozása: a

vendégkomfortot és elégedettséget minőségi szolgáltatásokkal, továbbá programokkal és kiegészítő attrakciókkal biztosító rendszer fejlesztése. Az intézkedés elsősorban az infrastruktúra fejlesztésre koncentrál, amelyet a szolgáltatásfejlesztés intézkedéscsoportban és a koordinációs szervezetre vonatkozó intézkedésben ismertetett tevékenységeknek kell tartalommal megtölteniük.	
INDIKÁTOR	
• Fejlesztett belépési pontok száma (db) • Kiépült parkolóhelyek száma (db) • Látogatószám (fő) • Eladott parkolójegyek száma (db)	
FELADATOK, ÜTEMEZÉS	
• Transzfereket kiszolgáló parkolók kialakítása a kiemelt térségi belépési pontokon. (rövidtáv) • Szolgáltatások megtelepedéséhez szükséges épített infrastruktúra (büfé, étkeztetés, eszközkölcsonzés, szerviz stb.) fejlesztésének támogatása. (folyamatosan) • A már meglévő infrastruktúra minőségfejlesztése és új attrakcióként is eladható elemek létrehozása a belépési ponton (szolgáltatási környezet fejlesztése, térrendezés, parképítés, játszótér, épületberuházás, energetikai korszerűsítés stb.). (folyamatosan) • Információs és útbaigazító táblák kihelyezése (folyamatos)	
ÉRINTETTEK	
Vármegyei és települési önkormányzatok, Piaci szereplők, AÖFK	

V.3. Sokoldalú szolgáltatások

INTÉZKEDÉS	Kerékpárkölcsonzó hálózat
TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK	
A térség teljes területén igénybe vehető kerékpár kölcsönzó rendszer, amely a térségbe érkező turisták számára megfelelő típus- és méretválasztékban, az eszközfelvételi és -leadási pontok rugalmas megválasztásának lehetőségével, szerviz-, műszaki mentés- és transzfer kiegészítő szolgáltatásokkal, túravezetéssel nyújt kerékpár kölcsönzési lehetőséget. Javasolt három központi helyszínen (ahol részben már működik kölcsönzés) Zalasabarban, Nagykanizsán és Lisszeszentadorjánban kialakítani a hálózat főbb pontjait a kerékpáros központokat, ahonnan a logisztikát a kisebb bérlopontok felé menedzselik.	

13. Ábra Javasolt kerékpáros központok

15 kisebb helyszínen javasolt kölcsönzőpont létrehozása. Akár szálláshely szolgáltatók is bevonhatók, kisebb eszközkészlettel is a későbbiekben kidolgozott termékként eladható kerékpáros körök mentén. Ebben az esetben azonban az eszközök logisztikájával járó feladatok bővülése miatt a vállalkozások közötti együttműködéseket is bővíteni szükséges, melyben a térségi koordinátorszervezetre jelentős munka hárul majd, mint az együttműködések támogatója.

INDIKÁTOR

- Kölcsönzőpontok száma (db)
- Beszerzett eszközök száma (db)
- Kölcsönzések száma (db)
- Kölcsönzőpontok árbevétele (Ft)

FELADATOK, ÜTEMEZÉS

- Kölcsönzőpontok kijelölése (rövidtáv)
- Szükséges infrastruktúra kiépítése (folyamatos)
- Online kölcsönzőrendszer és eszközkövető rendszer kidolgozása (rövidtáv)
- Túraeszköz és szállítójárművek beszerzése a mozgásukban korlátozottak számára is alkalmas eszközökkel. (folyamatos)

ÉRINTETTEK

Piaci szereplők, Vármegyei és települési önkormányzatok

INTÉZKEDÉS

Szálláshely, vendéglátás

TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK

Az egyes túratípusokhoz és útvonalakhoz kapcsolódóan minőségi szállások típusterveinek létrehozása az alábbiak szerint:

- Prémium erdei szálláshelyek ösztönzése, akár lombkoronaszálláshelyek formájában

• Kerékpáros és aktív turisztikai kempingek ösztönzése • Muraparti kabinházak építésének ösztönzése tájba illeszkedő módon. • A panorámára alapuló minőségi szálláshelyek létesítésének ösztönzése a Zalai dombtetőkön Az intézkedés keretein belül mindössze a típustervek kerülnek megtervezésre, melyek díjmentesen a fejlesztők rendelkezésére bocsájthatóak. Emellett a tervek alapján pilot beruházások megvalósítása állami és önkormányzati tulajdonú területeken, állami és önkormányzati tulajdonban lévő épületek revitalizálása, felújítása és szálláshely funkcióval való megtöltése. Kifejezetten nagyobb számú csoportok fogadására alkalmas szálláshelyek, kempingek, gyermektáborok, fejlesztése. Glamping lehetőségek biztosítása.	
INDIKÁTOR	
• Típustervek elkészülnek (igen/nem) • Megvalósult pilot projektek (db) • Típustervek alapján épült magánberuházások (db) • Pilot projektek kihasználtsága (vendégéjszaka)	
FELADATOK, ÜTEMEZÉS	
• Típustervek elkészítése (rövidtáv) • Pilot helyszínek kiválasztása (rövidtáv) • Pilot tervezés (középtáv) • Pilot kivitelezés (középtáv) • Nagy csoportok fogadására alkalmas szálláshelyek állapotfelmérése (rövidtáv) • Meglévő nagy csoportok fogadására alkalmas szálláshelyek felújítása (folyamatosan) • Új nagy csoportok fogadására alkalmas szálláshelyek kialakításának vizsgálata aktív turisztikailag központi frekvencián helyszínen. (középtáv) • Új nagy csoportok fogadására alkalmas szálláshelyek kialakítása (hosszútáv)	
ÉRINTETTEK	
Vármegyei és települési önkormányzatok, Illetékes Nemzeti Park Igazgatóságok, Illetékes erdőgazdaságok, Piaci szereplők	

INTÉZKEDÉS	Kerékpárosbarát szolgáltatók
TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK	
A térség szolgáltatóinak ösztönzése az országos kerékpárosbarát minősítési rendszerhez való csatlakozásra. Ezzel térségi kiterjedésű, minőségbiztosított, kiszámítható, színvonalas kerékpárosbarát szolgáltató rendszer létrehozása. A térség teljes területén elérhetővé kell tenni, a kerékpáros úthálózathoz kapcsolódó, minősített szolgáltatások rendszerét, amely a meglévő szolgáltatási pontok, attrakciós pontok, vendéglátóhelyek és szálláshelyek kerékpárosbarát szolgáltatásfejlesztésére és az infrastruktúrához kapcsolódó pihenőhelyekre épül. A már meglévő országos applikáción a kerékpárosok látják, hogy hol várják őket kiemelt figyelemmel, hol vannak meg azok a feltételek, amelyek fontosak számukra (pl. biztonságos kerékpártároló a szálláson). Minél több szolgáltató alakítja ki a rendszerhez csatlakozás feltételeit, annál több kerékpárost lehet megszólítani. Sok esetben minimális fejlesztések is elegendőek ahhoz, hogy a kerékpárosok szükségleteit kielégítsék a szolgáltatók. Néha elég egy ingyenes vízvételi lehetőség, vagy egy szervízoszlop, míg vannak nagyobb beruházások is, mint egy komplett kerékpárosbarát büfé és pihenőhely szolgáltatás. A lehetőségek viszonylag nagy mozgásteret hagynak a szolgáltatóknak arra, hogy megválasszák, milyen	

tevékenységgel, szolgáltatással, infrastruktúrával járulnak hozzá a térség kerékpárosbarátságához. A nagyobb befektetés azonban a kerékpárosok szempontjából is nagyobb keresletet generál.

INDIKÁTOR

- Promóciós események száma (db)
- Képzések száma (db)
- Kerékpárosbarát szolgáltatók száma a térségben (db)

FELADATOK, ÜTEMEZÉS

- Kerékpárosbarát minősítési rendszer promótálása a szolgáltatók körében (folyamatos)
- Kerékpárosbarát üzemeltetésre irányuló képzések lebonyolítása (folyamatos)

ÉRINTETTEK

Helyi piaci szereplők, Kapcsolódó szolgáltatók, Vármegyei és települési önkormányzatok

INTÉZKEDÉS

Vízi turisztikai szolgáltatók

TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK

Minőségi víziturisztikai szolgáltatások biztosítása a Dél-Zalába érkező túrázóknak. A dinamikusan fejlődő murai vízi turizmus kiaknázása. A programszervezésbe bekapcsolódott már meglévő helyi szolgáltatók további támogatása képzése a Schengeni határból kifolyó lehetőségek kiaknázására. A szolgáltatás színvonalának emelése a megfelelő állapotú és minőségű felszerelések biztosításával.

Magas minőségű vízi turisztikai eszközpark biztosítása (csónakok, kenuk, kajakok, mentőcsónakok, mentőmellények stb.), az eszközök szállításához és az utastranszferhez szükséges gépek és eszközök beszerzése, valamint raktár és tárolóépületek fejlesztése. A vízi turizmushoz kapcsolható közösségi terek létrehozása, ahol a túrázók plusz programlehetőséget (pl. vízi világ prezentációs bemutatója, közös főzés) vehetnek igénybe.

INDIKÁTOR

- Beszerzett új vízitúra eszközök száma (db)
- Transzfer- és szállítóeszközök száma (db)
- Víziturisztikai központok száma (db)
- Eszközkölcsönzések száma (db)
- Vezetett vízitúrák száma (db)
- Egyéni vízitúrák száma (db)

FELADATOK, ÜTEMEZÉS

- Vízitúra eszközök: csónakok, kenuk, kajakok és egyéb kiegészítők, mentőmellények beszerzése (folyamatos)
- Transzferhez és szállításhoz szükséges kisbusz és utánfutó beszerzése (rövidtáv)
- Víziturisztikai célú raktárhelyiségek, tárolók létrehozása (rövidtáv)
- Vízitúra bázis helyszínekijelölés és kialakítás (rövidtáv)

ÉRINTETTEK

Helyi vízi turisztikában érintett szolgáltatók, egyéb helyi vállalkozások, kapcsolódó civil szervezetek, Vármegyei és települési önkormányzatok

INTÉZKEDÉS	Lovas turisztikai szolgáltatók
TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK	
A térségi lovasturisztikai szolgáltatások bővítése, fejlesztése és más aktív turisztikai túratípusokhoz való kapcsolhatóság elősegítése. A lovas turisztikai szolgáltatók ösztönzése, a szolgáltatási körök bővítésére. A szolgáltatók fenntartásában lovas pihenőpontok kialakításával, vízvételi lehetőség biztosításával, elérni azt, hogy a lovaglás turisztikai értelemben is megjelenjen a térségben. A lovasok által belovagolható erdei utak felhasználásával a szolgáltatók összekötése, ezáltal lovas turisztikai termékek biztosítása. A szolgáltatói pontokon esőbeálló pavilon, asztalok, padok, illetve tűzrakóhely biztosítása. A lovas szolgáltatók, mint attrakciók megjelenítése a helyi aktív turizmusban, amelyet nem csak lóháton, de egyéb túratípussal is útba lehet ejteni. Háttér szolgáltatásként, állatsimogató és a gyermekek számára is vonzó lovas programok biztosítása.	
INDIKÁTOR	
• Lovas pihenőhelyek száma a szolgáltatóknál (db) • Kapcsolódó szolgáltatásfejlesztések száma (db) • Lovasturisták száma (db) • Terepi lovaglás céljából bérelt lovak száma (db)	
FELADATOK, ÜTEMEZÉS	
• Lovasturisztikai létesítmények fejlesztése (középtáv) • Lovas pihenőhelyek fejlesztése (középtáv)	
ÉRINTETTEK	
Érintett lovardák, lovas turisztikai értelemben bevonható szolgáltatók, Civil szervezetek	

INTÉZKEDÉS	Közösségi közlekedés
TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK	
Környezetkímélő a várható keresletnövekedésre reagáló közösségi közlekedés megvalósítása térségi szinten. A jelenlegi, vegyes kihasználtságú sok esetben erősen környezetterhelő nagybuszos közösségi közlekedés helyett, a falubuszokra és a turisztikai szolgáltatók által üzemeltetett kisbuszokra történő átszervezés, átállás lehetőségének vizsgálata. A gépjárművek jobb kihasználása és gazdaságos üzemeltetése, a közösségi közlekedés és a turisztikai szolgáltatások szinergikus, igény-vezérelt összehangolása. A kerékpárszállítás lehetőségének megteremtése vagy fejlesztése azokon a vonalakon, amelyek frekvenciált kerékpáros belépési pontokat érintenek. Szintén cél, hogy a térség márkájában kialakított arculathoz igazodó egységes megjelenésű buszmegállók kerüljenek kialakításra, melyek egyben a településképekhez is pozitívan járulnak hozzá.	
INDIKÁTOR	
• Beszerzett buszok száma (db) • Felújított buszmegállók száma (db) • Utasok száma (db) • Eladott kerékpárosjegyek száma (db)	
FELADATOK, ÜTEMEZÉS	
• Eszközbeszerzés (folyamatos)	

• Menetrendracionalizálás a szezonhoz és a fejlesztésektől várható keresletnövekedéshez igazítva (évenként felülvizsgálandó) • Buszmegállók egységes, attraktív megjelenésű, információs pont funkciót (térkép és frissülő információs tábla) is hordozó átalakítása. (folyamatos)
ÉRINTETTEK
Közösségi közlekedési szolgáltatók, Vármegyei és települési önkormányzatok

V.4. Széleskörű elérés

INTÉZKEDÉS	Márka és arculat
TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK	
Egy egységes térségi márka kialakítása, mely a helyi egyediségekre, a térségre jellemző természeti és táji környezetre épül és a térség összes érdekeltje közösen tudja használni. A márka érték közvetítő kell, hogy legyen, saját logóval és arculattal, mellyel a turisták azonosítani tudják a térséget. A helyiek által elfogadottnak kell lennie, így kidolgozása a térségi partnerekkel közösen kell történjen. A márkát kísérő arculati elemek kialakítása olyan módon történjen, hogy azok tükrözzék a dél-zalai térségre jellemző egyedi vonásokat. Ugyanakkor legyen egyszerű, könnyen felismerhető. Mivel a térség két altérségre bontható megvizsgálandó, hogy érdemes-e külön márkázni a két altérséget azaz Muraföldét és a Kis-Balatont. A két márkának ebben az esetben viszont kapcsolódnia kell egymáshoz arculati elemeiben.	
INDIKÁTOR	
• Dél-Zala térség márkája (vagy Murafölde és Kis-Balaton almárkák) kidolgozásra került(ek) (igen/nem) • Márkát használó vállalkozások, civil szervezetek, egyéb szereplők száma	
FELADATOK, ÜTEMEZÉS	
• Dél-Zala térség márka (vagy Murafölde és Kis-Balaton almárkák) kialakítása (rövidtáv) • A márka arculati elemeinek kidolgozása és implementálása (rövidtáv) • A márka használatának ösztönzése B2B kommunikációval (folyamatos)	
ÉRINTETTEK	
Térségi civil szervezetek, piaci szereplők, Vármegyei és települési önkormányzatok	

INTÉZKEDÉS	Online platform
TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK	
A térség összes szálláshelyének és programelemének megjelenítése egy integrált online szálláshely- és programfoglaló platformon. Emellett a platform integrálhatóságának kialakítása a nagyobb szállásfoglalással foglalkozó oldalakhoz (pl. szallas.hu). Egyszerűen kezelhető modulós programtervezés lehetőségének megteremtése, amelyet használhat admin felületen a kész programcsomagot összeállítani és árulni szándékozó szolgáltató-programszervező, illetve a térségi portálon az öntevékeny, programját saját maga összeállítani kívánó vendég is. Lojalitásprogram keretében online kedvezmények biztosítása a térségben korábban már megforduló turisták számára.	
INDIKÁTOR	
• Működő online felület létrejön (igen/nem) • Weboldal látogatóinak száma (db) • Weboldalon értékesített foglalások száma (db)	

FELADATOK, ÜTEMEZÉS
• Webdesign (folyamatos) • Programozás (folyamatos) • Szálláshelyek, programok megjelenítése, tartalomgyártás (folyamatos)
ÉRINTETTEK
Szálláshely szolgáltatók

INTÉZKEDÉS	Offline elérés
TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK	
Nyomtatott és hagyományos sajtó számára gyártott tartalom készítése, melyek a térség népszerűsítését célozzák. Interjúk, TV riportok, Újságcikkek és rádióműsorokban való részvétel. Nyomtatott térképek, kedvcsináló kiadványok kiadása annak érdekében, hogy az online térben kevésbé tájékozottakhoz is eljusson a térség híre. Kiadványok kihelyezése a térséggel határos más térségek belépéspontjain, szállásadóinál és olyan frekventált helyszíneken, ahol sok turista megfordul. Dél-Zala nyomtatott aktív turisztikai térképének kiadása.	
INDIKÁTOR	
• Leközölt tartalmak száma (db) • Nyomtatott és kihelyezett kiadványok, térképek száma (db) • Eladott újságok száma (db) • Leközölt riportok, interjúk nézettsége (fő)	
FELADATOK, ÜTEMEZÉS	
• Tartalomgyártás (folyamatos)	
ÉRINTETTEK	
AÖFK, Civil szervezetek, Piaci szereplők, Illetékes nemzeti park igazgatóság, Illetékes erdőgazdaságok, Hagyományos televíziós és rádiós csatornák, nyomtatott médiumok	

INTÉZKEDÉS	Rendezvények
TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK	
Olyan rendezvények létrehozása vagy a már meglévő rendezvények kibővítése, amelyek alkalmasak lehetnek arra, hogy jelentős számú aktív turistát vonzanak a térségbe. Fontos, hogy az aktív turizmus túratípusai valamilyen formában megjelenjenek ezeken az eseményeken. Teljesítménytúrák és szabadidős sportrendezvények szervezése a térségben, melyek elsősorban a teljesítményt helyezik a fókuszba és elsősorban azoknak szól, akik már régebb óta űzik valamely túratípust hobbi és verseny célból egyaránt. Ezeken a rendezvényeken is biztosítani kell az egyes túratípusok bemutatásának feltételeit, pl. kitelepülések formájában, amelyet célszerű a térségi koordinátorszervezetnek, vagy valamely szolgáltatónak végezni. Kevésbé teljesítményorientált, inkább a mozgás, a természet felfedezését célzó lazább fesztiválszerű aktív turisztikai rendezvények, családi napok, ahol az újonnan belépőket is meg lehet szólítani. A gyermekek megszólítására a vándortábor program folytatása a térségben gyalogosan, kerékpárral, vagy evezve. A három túratípus kombinálásával komplex táborok lebonyolítása, mely során a gyermekek nem csak egy, hanem mind a három túratípussal megismerkednek és lehetőséget kapnak a különböző túratípusok végzéséhez szükséges készségek elsajátítására, fejlesztésére. Az egészséges és környezettudatos életmódra való nevelés céljából szemléletformáló tevékenységek lebonyolítása is megvalósulhat a táborokban és azokon túl is. Erre a célra	

szemléletformáló anyagok kibocsájtása és terjesztése lehet szükséges a szállásokon, vendéglátóhelyeken.

INDIKÁTOR

- Támogatott rendezvények száma (db)
- Lebonyolított rendezvények száma (db)
- Résztevők száma (fő)

FELADATOK, ÜTEMEZÉS

- Meglévő rendezvények támogatása (folyamatos)
- Új rendezvények kidolgozása (folyamatos)
- Vándortáborok lebonyolítása (folyamatosan évente)

ÉRINTETTEK

AÖFK, Rendezvényszervezők, Piaci szereplők, civil szervezetek, Vármegyei és települési önkormányzatok

V.5. Térségi szintű koordináció

INTÉZKEDÉS	Térségi koordinátor
TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK	
A Dél-Zalai térség hálózatos jellegre építő, aktív és ökoturisztikai rendszerének alapeleme egy olyan Térségi koordinátor szervezet létrehozása vagy kijelölése, amely képes a magas szintű helyismeretre alapozni, a teljes térségbe integrálódva, a terület turisztikai szereplőit összefogni, együttműködésüket biztosítani és az általuk kiajánlott többnapos programokról információt nyújtani. Fő feladata a helyi szereplők és fejlesztések összefogása, az aktív turisztikai szolgáltatások összehangolása, a kommunikáció és egyes központi szolgáltatások koordinálása. E szervezeten keresztül tudnak a helyi szereplők a legnagyobb számban bekapcsolódni a helyi idegenforgalmi fejlesztésekbe, szolgáltatásokba, és munkahelyteremtő szerepe sem elhanyagolható. A későbbiekben cél, hogy a térségi koordinátor olyan szolgáltatásokat hozzon létre, amelyekkel a térségi partneri kör számára előnyöket képes biztosítani a turizmus területén. Ennél fogva a végcél a szervezet öfenntartása a partneri kör számára értékesített szolgáltatásokból és egyéb támogatásokból származó bevételekre támaszkodva.	
INDIKÁTOR	
• Térségi koordinátorszervezet létrejön (igen/nem) • Koordinátor szervezet által kezelt partneri kör létszáma (db) • Partneri kör számára értékesített szolgáltatások száma (db) • Partneri kör elégedettsége (kérdőíves felmérés alapján százaléokban kifejezhető érték)	
FELADATOK, ÜTEMEZÉS	
• Térségi szereplők felmérése kompetenciák és feladatkörök tisztázása (rövidtáv) • Térségi koordinálószervezet kijelölése amennyiben lehetséges a már meglévő szervezetek közül, amennyiben nem új szervezet létrehozása a térség érdekeltjeivel, a térség döntéshozóival és az országos koordinátorral (AÖFK) együttműködve. (rövidtáv)	
ÉRINTETTEK	
A térség valamennyi aktív turizmusban és turizmusban érdekelt szervezete, vállalkozása. Állami, önkormányzati és civil szféra képviselői és döntéshozói.	

INTÉZKEDÉS	Minősbiztosítás, képzések és szemléletformálás
TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK	
A különböző aktív turisztikai szolgáltatásokra egy térségi szintű értékelőrendszer kialakítása, vagy a már meglévő értékelőrendszerekhez való csatlakozás ösztönzése, melyen keresztül a turisták kifejthetik véleményüket és tájékozódhatnak az egyes szolgáltatások ár érték arányáról. A kistermelők által nyújtott helyi termékek és turisztikai szolgáltatások minősbiztosítását célzó térségi védjegy kidolgozása. A védjegy célja, hogy közelebb hozza a minőségi helyben megtermelt termékeket a turistákhoz a szolgáltatókon keresztül. A térségben működő aktív turisztikai szolgáltatók, illetve az ilyen jellegű vállalkozás indításában gondolkodók számára üzleti képzések tartása, melyen a turisták viselkedésformáira, igényeire és a szolgáltatások által nyújtott minőségére kerül a hangsúly. A térség munkavállalói számára túravezető és egyéb aktív turizmushoz kapcsolódó képzések lebonyolítása, a munkaerőhiány kiküszöbölése érdekében. Szemléletformáló workshopok, tanulmányutak és rendezvények lebonyolítása kifejezetten a turisták felé valamilyen szolgáltatást nyújtó szervezetek részére, legyen az Önkormányzat, civil vagy piaci szereplő.	
INDIKÁTOR	
• Védjegyrendszer kidolgozásra kerül (igen/nem) • Képzések száma (db) • Védjeggyel rendelkező térségi termékek/termelők száma (db) • Képzéseken résztvevők száma (fő)	
FELADATOK, ÜTEMEZÉS	
• Értékelőrendszerhez való csatlakozás ösztönzése (folyamatosan) • Védjegyrendszer feltételeinek kidolgozása (rövidtáv) • Védjegyrendszer bevezetése (rövidtáv) • Képzések tananyagának kidolgozása (rövidtáv) • Képzések lebonyolítása (folyamatosan) • Workshopok, tanulmányutak, rendezvények szervezése és lebonyolítása (folyamatosan)	
ÉRINTETTEK	
A térség valamennyi aktív turizmusban és turizmusban érdekelt szervezete, vállalkozása. Állami, önkormányzati és civil szféra képviselői és döntéshozói.	

INTÉZKEDÉS	Monitoring
TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK	
A térségben realizálótó turistaforgalom és a fejlesztések hatásának nyomon követése.	
INDIKÁTOR	
• Kihelyezett számlálók száma (db) • Kvalitatív felmérések száma (db) • Másodkézből beérkező adatok száma (db) • Rendelkezésre álló adatok mennyisége (db) • Interjúalanyok és kérdőívet kitöltők száma (fő)	
FELADATOK, ÜTEMEZÉS	
• Látogató számlálók, forgalomszámlálók kihelyezése (folyamatos) • Kérdőíves és mélyinterjú kutatások lebonyolítása (folyamatos)	
ÉRINTETTEK	
AÖFK, Adatszolgáltatásban a térség valamennyi turisztikai szereplője érintett.	

INTÉZKEDÉS	Turista-menedzsment
TEVÉKENYSÉGEK ÉS CÉLOK	
A turisták térbeli koncentrációjának figyelemmel kísérése a túlturizmus elkerülése érdekében. A túlturizmussal érintett területeken parkolási díjak, forgalomkorlátozások bevezetése szükség szerint. A marketing és kommunikációs tevékenységek igazítása a látogatók koncentrációjához. Azaz amennyiben egy attrakció túllátogatottá válik annak további promótálását fel kell függeszteni és más célpontokat kell erőteljesebben kiemelni. Az erdei területekre illegális behajtások megakadályozása, továbbá a tiltott járművek (quad, krosszmotor) rendszeres szűrőpróba szerű ellenőrzése és a szabályszegők szankcionálása. A nem motorizált, illetve közösségi közlekedési módok előtérbe helyezése az attrakciós pontok megközelítéséhez. Transzfer flotta üzemeltetése a belépési pontokon megépült nagylétszámú autóparkolók és a túravégpontok, vagy túra kiindulópontok között. A kerékpárosok által kedvelt és frekvenciát alacsonyforgalmú útvonalokról a nehézgépjárművek időszakos kitiltása (szezonal, illetve hétfőnként).	
INDIKÁTOR	
• Látogatottsági adatok (fő/attrakció) • Kihelyezett sorompók, behajtásgátlók száma (db) • Szankcionált szabálysértők száma (fő) • Eladott parkolójegyek (db)	
FELADATOK, ÜTEMEZÉS	
• Adatgyűjtés és látogatók koncentrációjának nyomon követése (folyamatos) • Transzferszolgáltatás feltételeinek kidolgozása (rövidtáv)	
ÉRINTETTEK	
Az összes térségi érintett állami, önkormányzati, civil és piaci szereplő	

VI. MEGVALÓSÍTÁSBAN RÉSZTVEVŐK VÁRHATÓ KÖRE

A stratégia közvetlen megvalósítása elsősorban a helyi szereplők feladata. Ennek érdekében szükség van a sok esetben még hiányzó vagy nem megfelelő jogkörrel, hatáskörrel rendelkező térségi menedzsment-koordinátor szervezetek kijelölésére vagy létrehozására. Ezek elsődleges feladata a térségi aktív turizmus tervezése, fejlesztése és üzemeltetése legyen szó infrastruktúráról, szolgáltatásokról, látogató menedzsmentről, kommunikációról vagy marketingről.

A térségi koordinációt érdemes két szintre bontani:

- stratégiai szint: stratégiai döntések meghozatala, fejlesztési irányok kijelölése a térségben releváns döntéshozók, valamint az érintett szakmai- és civil szervezetek, minisztériumok, országos hatáskörű szervezetek, zónabiztosok bevonásával.
- operatív szint: stratégiai döntések operatív végrehajtása, fejlesztések és beruházások lebonyolítása, üzemeltetési feladatok ellátása, térségi marketing és kommunikációs tevékenység végzése.

A térségi stratégiák hatékony megvalósításához a Nemzeti Aktív Turisztikai Stratégiában kijelölt országos szintű beavatkozásokat is végre kell hajtani, melyeket az Aktív- és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ koordinál. Az országos koordinátor a térségi stratégiák megvalósítását közvetetten módon segíti, a fejlesztésekhez szükséges szabályozási környezet megteremtésével, fejlesztési források feltérképezésével, finanszírozási programok kezdeményezésével, szakmai iránymutatással és támogatással. Ehhez együttműködik az érintett ágazatokért felelős minisztériumokkal, a gazdaságfejlesztési zónák kormánybiztosaiival, az MTÜ-vel és az aktív turizmushoz kötődő országos civil- és szakmai szervezetekkel.

Stratégiai-irányító szervezet feladatai:

- Stratégiai döntések meghozatala, fejlesztési irányok kijelölése, operatív feladatok meghatározása
- Térségi érdekek és igények képviselete az országos szintű döntéshozatal felé (kormány, minisztériumok, AÖFK);
- Rendszeres ülések, beszámolók tartása (negyed- vagy félévente);
- Térségi szinten jelentkező problémák, felvetések megtárgyalása szükség szerint továbbítása, előterjesztése az országos szintű döntéshozatal felé;
- Forrásbevonás lehetőségeinek kiaknázása, lobbizás tevékenység;
- Operatív szervezetek munkájának felügyelete
- Stratégiai partnerek tájékoztatása
- Térséget érintő trendekről, folyamatokról, szabályozási változásokról való tájékozódás, valamint egymás tájékoztatása.

Nem biztos, hogy szükséges új szervezetet létrehozni, egy már meglévő szervezet hatáskörének bővítésével és szervezetfejlesztéssel alkalmas lehet a feladat ellátására. A költségek és erőforrások optimalizálása érdekében regionális szinten is működhetnek a szervezetek, melyek több térség feladatait is elvégzik.

Operatív szervezet feladatai:

- Fejlesztések és beruházások lebonyolítása, projekt ötletek és javaslatok kidolgozása,
- Pályázás és pályáztatás
- Üzemeltetési és monitoring feladatok ellátása, turisztikai hálózat nyilvántartása,
- Térségi aktív turisztikai szereplők folyamatos tájékoztatása, nyilvántartása, új szereplők bevonása;
- Térségi szinten jelentkező problémák azonosítása, továbbítása a stratégiai-irányító szervezet felé;
- Szakmai tanácsadás, workshopok konferenciák, találkozók, tanulmányutak szervezése, szemléletformálás.
- Térségi szintű marketing és kommunikációs feladatok ellátása, brand építés, csomagajánlatok, túraajánlatok, turisztikai termékek kidolgozása és kiajánlása;
- Látogatómenedzsment;

A térségi koordináció operatív szervezete az aktív turizmus térségi és helyi szereplőit, elsősorban az önkormányzatokat, szolgáltatókat, piaci szereplőket fogja össze és fejlesztéseket valósít meg. A vármegyei és települési önkormányzatok, amellett, hogy több esetben a szolgáltatói oldalt is képviselhetik (akár 100% önkormányzati tulajdonú társaságokon keresztül), biztosítják a szükséges környezetet és infrastruktúrát a piaci szereplők, az aktív turisztikai szolgáltatók és a helyi vállalkozások számára. A természetben található infrastruktúra fejlesztése, fenntartása és egyes szolgáltatások megjelenhetnek az illetékes nemzeti park igazgatóságoknál és vízügyi igazgatóságoknál, illetve erdőgazdaságoknál is. Fontos megemlíteni a közutak és kerékpárutak kezelését végző Magyar Közút Zrt-t, illetve a közösségi közlekedés lebonyolításában résztvevő szervezeteket. Bár szerepük közvetett az aktív turizmus egészére nézve, de a stratégiában számos olyan beavatkozás került megfogalmazásra, melyek megvalósításában fontos szerepük van.

Az olyan szervezetek, mint a natúrparkok, geoparkok és a desztinációmenedzsment-szervezetek a térségi látnivalók bemutatásán és népszerűsítésén felül az alulról jövő kezdeményezések felkarolásában, a tagszervezetek érdekeinek képviselésében is fontos szerepet játszanak. Az országos szakmai- és civil szervezetek (különösen a Chernel István Sí és Turisztikai Klaszter, a Magyar Kerékpáros Turisztikai Szövetség, a Magyar Lovas Turisztikai Közhasznú Szövetség, Magyar Víziturisztikai Szövetség és a Magyar Természetjáró Szövetség) valamint a helyi érdekelttségű civil szervezetek konkrét projekteket is képesek megvalósítani, vagy konzorciumi partnerként képesek segíteni a szakmai szempontok érvényesülését. Utóbbiak kisléptékű fejlesztésekben, a projektek fenntartásában, rendezvények szervezésében, marketing tevékenységekben és szemléletformálásban is fontos szerepet tölthetnek be.

I. MELLÉKLET – AKCIÓTERÜLETEK, PROJEKTJAVASLATOK

A mellékletben szereplő projektek 2020-ban kerültek összegyűjtésre a térségi partnerektől és az akkor aktuális állapotokat, fejlesztési ötleteket tükrözik. A stratégia átdolgozása során a projekteket tartalmazó munkarész nem került átdolgozásra. Ugyanakkor az információvesztés elkerülése érdekében fontosnak tartjuk, hogy a stratégia mellékleteként, strukturáltan megjelenjenek, hisz a későbbiekben jó kiindulóalapot adhatnak a stratégia céljainak megvalósításához, megfelelő források rendelkezésre állása esetén.

A stratégia elsődleges feladata a térség fejlesztéséhez szükséges fejlesztési irányok meghatározása és a beavatkozási területek azonosítása, az ehhez kapcsolódó projektgenerálás a megvalósítás része. Ennek megfelelően a javasolt projektlista nem végleges, a későbbiekben generált projektek, fejlesztési igények ugyanakkora relevanciával bírnak, mint a stratégia mellékletében jelenleg szereplők, amennyiben illeszkednek a stratégia céljaihoz és intézkedéseihez.

A felvázolt projektek megvalósítása hazai és Európai Unió források felhasználásával történhet és sok esetben túlmutat az Európai Unió 2021-2027 közötti pénzügyi támogatási ciklusán, ezért a korábbi 2020-as ütemezés és költségbecslés nem került feltüntetésre. Megvalósítás esetén ezek újragondolására is szükség van.

A projektek jellegük szerint csoportokba oszthatók attól függően, hogy azok pontszerűen, egy területileg jól körülhatárolható helyszínen valósulnak meg (**pontszerű projektek**), avagy térségi jelenőségű hálózatok kialakítását eredményezik (**hálózatos projektek**). **Kiemelt projektek** lettek azok, amelyek közvetlenül segítik a térségi aktív turizmust, nagy aktív turisztikai hasznossággal bírnak, rövid-közép távon megvalósíthatók, a tervezés, projektelőkészítés már megkezdődött, és környezeti, gazdasági fenntarthatóságuk az üzemeltetés során is biztosítottak tűnik. A **továbbgondolásra javasolt projektek** leginkább előkészítettségben maradnak el a kiemelt projektektől, így a megvalósulásuk is inkább csak közép-hosszú távon várható. Az **egyéb projektek** körét az aktív turizmushoz csak közvetetten kapcsolódó, de térségi jelentőségű projektek alkotják, vagy olyan aktív turisztikai projektek, amelyek megvalósulása 2028-30-nál előbb reálisan nem várható. Ezen projektek kifejtésére nem kerül sor a mellékletben.

KIEMELT PROJEKTEK	SOFT PROJEKTEK	KAPCSOLÓDÓ ELSŐSORBAN NEM AKTÍV TURISZTIKAI PROJEKTEK
Murafölde autópályapihenővel egybekötött belépési pont és Szarvas Landmark előkészítése	The Mura Challenge teljesítménytúra	Vitorlás oktatóközpont és vitorlás gyerektábor kialakítása a nagykanizsai csónakázó tavon
Kősziklaszurdok megújítása	L'Etape by Tour de France	A muraszemenyei Régi Bánya- és Veronika-tó horgászturisztikai fejlesztésének előkészítése
Madárszínház a Kis-Balatonon	Ohmydeer fesztivál újraindítása	Prémium szálláshelyek pilotprojekt
„Dél-Zala Csúcsai” túraútvonal kijelölése	Mura, Nagy csúszás vízitúra	A letenyei Andrássy-Szapáry kastély komplex fejlesztése
Murafölde és Kis-Balaton kerékpáros körök kialakítása	Kisebbségi költségvetésű rendezvények: Mura Ultrafutóverseny, Dél-Zala Ultra Trail, Kékfürész félmaraton terepfutó verseny, Murafölde ultra-terep triatlon verseny, MaxiMura	Kerkaszentkirályi és molnári vízimalom újjáépítése vízitúramegállóhellyel
Mura-Kerka-Lendva: Vízi turisztikai útvonalak, ki- és beszállóhelyek, megállóhelyek fejlesztése	Egységes térségi brand és arculat	Molnári kézművesház fejlesztése
A Kistolmácsi-tó és környezetének fejlesztése	Térségi online szállás- és programfoglaló platform kialakítása	BfNPI letenyei állattartó telep tartalommal való megtöltés
Isten Dombja – Aktív és ökoturisztikai központ fejlesztése	Kerékpárosbarát szolgáltatások fejlesztése	Pusztaderics Szompácsi Kápolna – Szent Borbála szobor és Magyar Rózsakert fejlesztése
Táborhelyek fejlesztése gyerektáborok részére, Camping, glamping fejlesztés	Térségi minőségbiztosítási rendszer kialakítása	Bázakerettye Szabadtéri Olajipari Kiállítás
Szécsisziget aktív turisztikai fejlesztése	Térségi védjegyrendszer kialakítása	Kiscsehi – Lovasudvar, lovaspihenő és állatsimogató kialakítása
Helyi termék védjegy létrehozása		Ortaháza – Első olajvonal: kerékpáros pihenő-, frissítő- és szervízpont
Aktív turisztikai központok és kerékpárkölcsönző hálózat létrehozása		Harangláb Múzeum és Gyűjteményes Kert
Az energia útja – aktív turisztikai élményút		Bobpálya Zalasabar

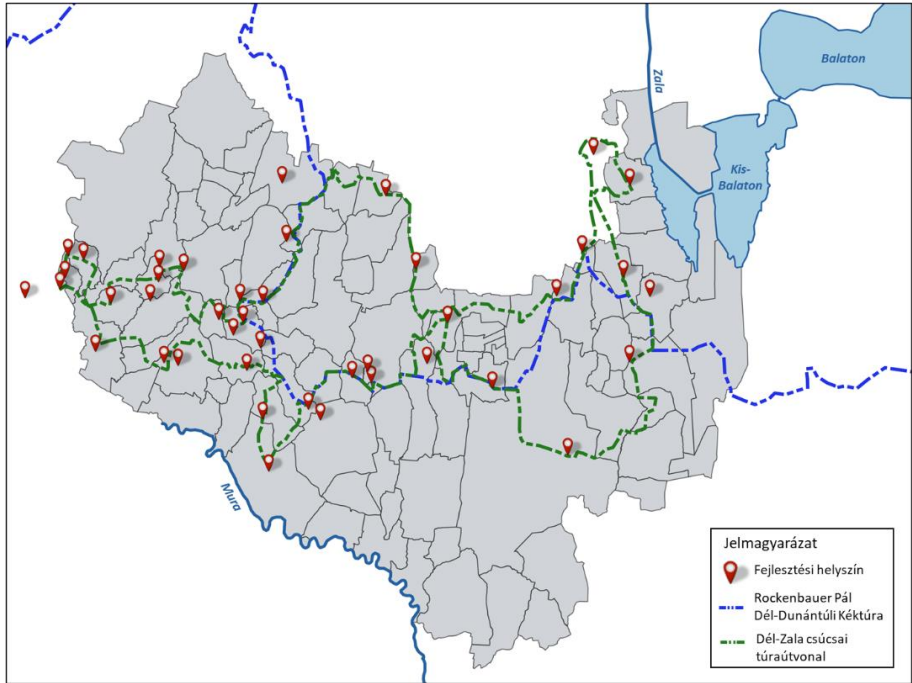
14. Ábra Projektlista

I.1. Kiemelt projektek

PT1	Murafölde autópályapihenővel egybekötött belépési pont és Szarvas Landmark előkészítése
ALAPADATOK	
<i>(Lehetséges) partner(ek)</i>	Települési önkormányzatok, MOL Nyrt
<i>Helyszín</i>	Sormás M7 autópálya pihenő
PROJEKT TERVEZETT TARTALMA	
<i>Projekt célja</i>	A projekt célja az M7 autópálya sormási pihenőhelyéhez tervezett Szarvas Landmark attrakció és műalkotás előkészítése. Ezzel a térségen áthaladó évente kb. 5.000.000 utazó megszólítása, megállítása és a térségbe invitálása.
<i>Projekt rövid ismertetése, a főbb projektelemek</i>	A landmark építészeti-művészeti koncepciótervének és megvalósíthatósági tanulmányának, valamint az engedélyeztetési terveinek elkészítése. A Szarvas Landmark, attrakció és belépőpont funkciói: - Kilátó, helyi termékek boltja, Dél-Zala bisztró, kávézó megvalósítása –az M7 autópálya pihenőjében. - Építészeti alkotás, amely azon túl, hogy monumentális és látványos, könnyen dekódolhatóvá és híressé teszi a világ legnagyobb gímszarvasairól ismert Muraföldét. A landmark egy nagyságrendileg 30 m magas fából készült szarvas szobor az autópálya pihenőben, Nagykanizsa-Sormás kijáratnál. Mellette parkolóval, ahonnan elérhető a Murafölde kerékpáros kör. A landmark mellett a MOL-lal együttműködésben egy Murafölde tematikájú benzinkút is kialakításra kerülhet, mely 100% természetes energiát használ, erdei dekorációval, növénybevonattal (ld. Budapest Istenhegyi úti benzinkút).

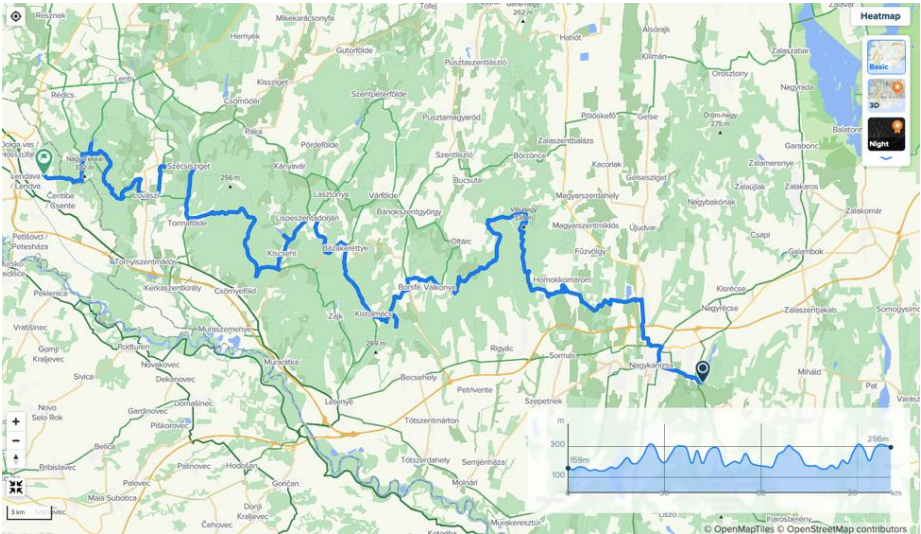
PT1	Kősziklaszurdok megújítása
ALAPADATOK	
<i>(Lehetséges) partner(ek)</i>	Nagybakónak Község Önkormányzata és BfNPI, Zalaerdő Zrt., helyi civil szervezetek, helyi szolgáltatók
<i>Helyszín</i>	Nagybakónak község közigazgatási területéhez tartozó Kőszikla - szurdok
PROJEKT TERVEZETT TARTALMA	
<i>Projekt célja</i>	A nagybakónaki Kőszikla-szurdok turistabarát fejlesztése, kényelmes és biztonságos megközelíthetőségének biztosítása, valamint kitáblázása.
<i>Projekt rövid ismertetése, a főbb projektelemek</i>	Dél-Zala egyik leglátványosabb természeti képződménye a nagybakónaki Kőszikla-szurdok. Az Árpád-forráshoz és a Kőszikla-szurdokhoz vezető földút stabilizálása. A forrásoknál parkoló kerül kialakításra a forráshoz vezető tájékoztató táblákkal. Magában a szurdokban kiépül egy, a biztonságos közlekedéshez szükséges ösvény, bizonyos helyeken kapaszkodókkal és korlátokkal.

PT3	Madárszínház a Kis-Balatonon
ALAPADATOK	
(Lehetséges) partner(ek)	AÖFK, BfNPI
Helyszín	Fenekpuszta, Kis-Balaton
PROJEKT TERVEZETT TARTALMA	
Projekt célja	Olyan részben víz alatti madármegfigyelő központ megvalósítása, amely lehetőséget biztosít a madárvilág testközelből történő megfigyelésére.
Projekt rövid ismertetése, a főbb projektelemek	A projekt központi eleme a félig vízbe süllyesztett, detektív üveges madárles, melyet először egy a nádas élővilágát bemutató nádút, majd egy vízszint alatt futó alagúton lehet megközelíteni. A látogatók szervezett programok keretében nyerhetnek bepillantást a madarak mozgalmasságába. A Madárszínház tájolása a lehető leghosszabb napi hátfényes használatot biztosítja. A belső tér hangszigetelt, zajcsillapított, hogy a látogatók ne zavarják meg a madarakat.

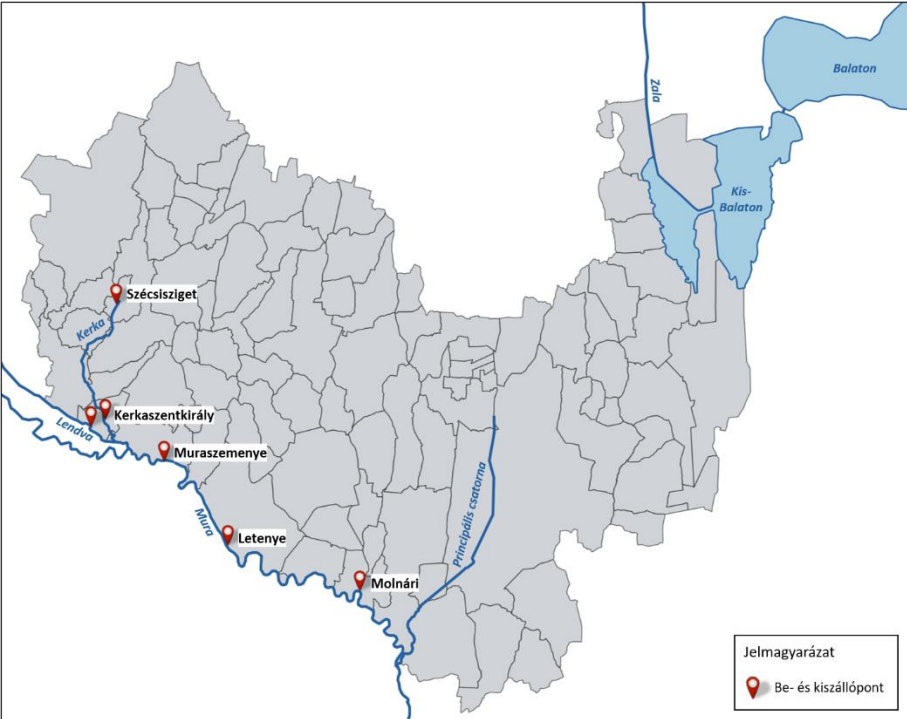
PT4	„Dél-Zala Csúcsai” túraútvonal kijelölése
ALAPADATOK	
(Lehetséges) partner(ek)	BfNPI, Zalaerdő Zrt., önkormányzatok, helyi civil szervezetek, helyi szolgáltatók, ingatlantulajdonosok (magánszemélyek is)
Helyszín	 Nagykanizsa Csónakázó-tó, Zsigárdmajor (Homokkomárom), Magyarszerdahelyi-hegy (Magyarszerdahely), Obornak Nyitnikék (Eszteregnye), Szuloki-forrás (Oltárc-Valkonya), Gurgó-hegy (Oltárc), Valkonya, Kis-hegy (Becsehely), Tolmácsi-hegy (Kistolmács), Kurta-hegy (Letenye), Zajki-hegy (Zajk), Budafapusztai Arborétum (Kiscsehi), Kövecsh-hegy (Csörnyeföld), Vörösköki-hegy (Csörnyeföld), Újfalu-hegy (Tornyiszentmiklós), Dedesi-hegy (Lendvadedes), Nagy-Tenke

	(Rédics), Lendva-hegy (Lendva), Dedesi-tó (Lendvadedes), Gosztola, Lovászi, Szent-János-hegy (Tormafölde), Szécsiszigeti-hegy (Szécsisziget), Mároki kápolna (Iklódbördőce), Háromszenteki kápolna (Páka), Maróci-hegy (Maróc), Szentadorjáni-hegy (Lispeszentadorján), Lispeszentadorján, Lispei-hegy (Lispeszentadorján), Torhaji-forrás (Lasztonya), Várhelyi-hegy (Lasztonya), Szentpéterföldei-tó (Szentpéterfölde), Rádházi-hegy (Gutorfölde), Újhegy (Pusztaszentlászló), Börzönicei-hegy (Börzönce), Kőszikla-szurdok (Nagybakónak), Öröm-hegy (Orosztony), Pogányvár (Dióskál), Szabari-hegy (Zalaszabar), Zalamerenye, Zalakaros, Rigó-hegy (Galambok)
PROJEKT TERVEZETT TARTALMA	
Projekt célja	A fejlesztés általános célja egy minőségibb, elsősorban élményalapú túrarendszer kialakítása egy összességében 242 km hosszú, 4-5 kisebb belső körre is tagolható gyalogos körtúra kialakítása. Cél a túraútvonal mentén kb. 75 kisléptékű attrakció és szolgáltatásfejlesztés, kétféle felszereltségű pihenőpontokkal, kilátópontokkal, túrabázisokkal, a meglévő, helyi jelentőséggel bíró attrakciók felfűzésével.
Projekt rövid ismertetése, a főbb projektelemek	A gyalogos körtúra a térség szinte valamennyi 300 méter feletti pontját érinti innen a csúcsok elnevezés. Teljesítménytúra és természetjárás céljaira is alkalmas, kerékpáros útvonalakat is érint, a fejlesztett elemek, a belépési pontok mindkét túratípust szolgálják. A körtúra nyomvonala alapvetően erdei utakra épül, sok esetben a már meglévő Rockenbauer Pál Dél-Dunántúli Kék Túra, illetve a Papp Simon Olajos Körút egyes szakaszait követi. A fejlesztési helyszíneken különböző felszereltségű pihenőpontok, belépőpont fejlesztés, attrakciófejlesztés valósul meg az alábbi javaslat szerint: • Nagykanizsa Csónakázó-tó - Túrabázis kialakítása • Zsigárdmajor (Homokkomárom): meglévő pihenőpont fejlesztése • Magyarszerdahelyi-hegy (Magyarszerdahely): meglévő kilátó fejlesztése, pihenőpont kialakítás • Obornak Nyitnikék (Eszteregnye): Túrabázis kialakítása • Szuloki-forrás (Oltárc-Valkonya): Pihenőpont fejlesztés, forrás helyreállítása • Gurgó-hegy (Oltárc): kilátófejlesztés, pihenőpont kialakítás • Valkonya: Turistaház felújítás, túrabázis létrehozása, Rockenbauer emlékhely kialakítás. • Kis-hegy (Becsehely): kilátófejlesztés, túrabázis létrehozása. Mini arborétum és mirtusz kert fejlesztése. • Tolmácsi-hegy (Kistolmács): pihenőpont kialakítás • Kurta-hegy (Letenye): Pihenőpont kialakítás, pincemúzeum létrehozása • Zajki-hegy (Zajk): pihenőhely kialakítás a meglévő boronapincénél • Budafapusztai Arborétum (Kiscsehi): látogatóközpont látogatóbarát fejlesztése • Kövecs-hegy (Csörnyeföld): Túrabázis kialakítása • Vöröski-hegy (Csörnyeföld): pihenőpont fejlesztés, borkálvária kialakítás, függőhíd építés. • Újfalui-hegy (Tornyiszentmiklós): pihenőpont fejlesztés • Dedesi-hegy (Lendvadedes): pihenőpont kialakítás pincefalu rekonstrukció

	• Nagy-Tenke (Rédics): Turistabázis létrehozása (belépési pont Lendva felől) • Lendva-hegy (Lendva): információs pont (többnyelvű) • Dedesi-tó (Lendvadedes): pihenőpont fejlesztés • Gosztola: Túrabázis kialakítás (belépési pont Lenti felől) • Lovászi: pihenőpont kialakítás (LÉGO pincénél vagy Kantinnál) • Szent-János-hegy (Tormafölde): kilátó újjáépítés, pihenőpont kialakítás, szálláshely • Szécsiszigeti-hegy (Szécsisziget): kilátófejlesztés, pihenőpont, kialakítás • Mároki kápolna (Iklódbördőce): pihenőpont kialakítás B • Háromszenteki kápolna (Páka): pihenőpont kialakítás B • Maróci-hegy (Maróc): pihenőpont kialakítás pincefelújítással, rendezvénypont • Szentadorjáni-hegy (Lispezsentadorján): pincemúzeum létrehozása, pihenőpont kiépítése. • Lispezsentadorján: Vadfarm attrakciófejlesztése • Lispei-hegy (Lispezsentadorján): kilátófejlesztés, pihenőpont kialakítás • Torhaji-forrás (Lasztonya): pihenőpont fejlesztése • Várhelyi-hegy (Lasztonya): kilátófejlesztés, pihenőpont kialakítás • Szentpéterföldei-tó (Szentpéterfölde): Túrabázis kialakítás, kisvasúti pihenőpont • Rádiházi-hegy (Gutorfölde): pihenőpont kialakítása, fejlesztése. B • Újhegy (Pusztaszentlászló): Túrabázis létrehozása (belépés Zalaegerszeg felől) • Börzönicei-hegy (Börzönce): pihenőpont létrehozása • Kőszikla-szurdok (Nagybakónak): Kőszikla-szurdok attrakciófejlesztése (külön projektben, nem része ennek a projektnek!), Túrabázis (belépési pont) • Öröm-hegy (Orosztony): pihenőpont létrehozása, kulcsosház felújítás • Pogányvár (Dióskál): kilátófejlesztés, pihenőpont kialakítása • Szabari-hegy (Zalaszabar): Túrabázis létrehozása (belépési pont Kis-Balaton felől), szálláshely • Zalamerenye: pihenőpont létrehozása • Zalakaros (belépési pont helyben, illetve a Kis-Balaton felől) • Rigó-hegy (Galambok): pihenőpont létrehozása
--	--

PT5	Murafölde és Kis-Balaton kerékpáros körök kialakítása
ALAPADATOK	
(Lehetséges) partner(ek)	Érintett önkormányzatok, Magyar Közút Nonprofit Zrt., ingatlan tulajdonos magánszemélyek, Zalaerdő Zrt, Balaton-felvidéki Nemzeti Park
Helyszín	Murafölde kör (1. fázis) gerincút, 100 km: Nagykanizsa, Csónakázó-tó – Nagykanizsa történeti belváros – Zsigárd-major – Homokkomárom – Obornak – Isten Dombja – Gurgó-hegy – Valkonya – Borsfa – Kistolmács – Bázakerettye – Lipeszentadorján – Kiscsehi – Vetyemi ősbükkös – Tormafölde – Szécsisziget – Lovászi – Lendvadedes – Lendva (SLO) 15. Ábra Murafölde kerékpáros kör 1. fázis, 100 km (gerincút) Kis-Balaton kör, 95 km: Nagykanizsa Csónakázó-tó – Nagykanizsa történeti belváros – Főrhénci-hegy – Újudvar – Nagybakónak – Zalaújlak – Zalamerenye – Garabonc – Nagyrada szőlőhegy – Zalasabar – Egeraracsa, Pogányvár – Kis-Balaton gát – Zalavár – Kányavári-sziget – Kápolnapusztá bivalyrezervátum – Zalakaros – Galambok – Nagyrécsa – Nagykanizsa Csónakázó-tó 16. Ábra Kis-Balaton kerékpáros kör, 95 km

	A teljes Murafölde kör 222 km a konkrét útvonal később tisztázandót. Jelenlegi javaslat: <i>17. Ábra Murafölde kör, 222 km (távlati terv)</i>
PROJEKT TERVEZETT TARTALMA	
Projekt célja	A projekt célja a térség kiemelt turisztikai célcsoportja (aktív turisták: kerékpárosok) számára biztonságos, komfortos, jó minőségű, a helyi természeti értékeket és látnivalókat felfűző kerékpáros úthálózat kialakítása. A kerékpáros körök nyomvonalának meghatározásakor cél volt, hogy a meglévő természetes és épített adottságok mellett a stratégiában megjelölt kiemelt fejlesztések, attrakciók szinte mindegyikét felfűzze.
Projekt rövid ismertetése, a főbb projektelemek	A projekt keretében megvalósul a Murafölde kör 1. üteme, mely egy 100 km hosszúságú gerincútvonalat képez a térségben. Ebből az útvonalból a kisebb, térségi útvonalak ágaznak majd ki egy jól járható, a teljes régiót feltáró hálózatot képezve. A gerincút felhasználásával a fejlesztés 2. ütemében kiépülhet a teljes, 222 km hosszúságú Murafölde kör. Az útvonal önálló kerékpárutat, vegyes forgalmú (erdészeti, mezőgazdasági) szilárd vagy stabilizált burkolatú utakat, kiserőforgalmú közúti szakaszokat tartalmaz és útirányjelző táblarendszerrel egészül ki. Szintén a projekt keretében kerül kialakításra a 95 km hosszúságú Kis-Balaton kör, mely a Kis-Balaton térségében jelenleg is működő hálózatot jelentősen kibővítve megteremti a kerékpáros kapcsolatot a Mura vidék és a Balaton között. Így a Kis-Balaton térség szervesen kapcsolódik a Balaton kerékpáros körhöz, a Balaton Kiemelt Turisztikai Desztinációhoz, a Murafölde kör pedig szervesen kapcsolódik Szlovénia népszerű turisztikai desztinációjához, Lendvához és a Muravidékhez. A létrejövő két kerékpáros kör önmagában is desztinációképző hatással bír, hiszen olyan kezdő és haladó célcsoportok számára is élményszerű kihívást jelent, amelynek teljesítése egy új vonzerő lehet a térség számára.

PT6	Mura-Kerka-Lendva: Vízi turisztikai útvonalak, ki- és beszállóhelyek, megállóhelyek fejlesztése
ALAPADATOK	
(Lehetséges) partner(ek)	Kerkaszentkirály és Molnári települések önkormányzatai, Vidra Egyesület, Mura Rafting Egyesület, BfNPI, Mura Régió ETT (EGTC)
Helyszín	Kerka folyón: Szécsisziget, Kerkaszentkirály Mura folyón: Muraszemenye, Letenye, Molnári Lendva folyón: Kerkaszentkirály 18. Ábra Fejlesztési helyszínek
PROJEKT TERVEZETT TARTALMA	
Projekt célja	A projekt élményekben gazdag, látványos, biztonságos és minőségi szolgáltatásokat nyújtó vízi turisztikai útvonal hálózat létrehozását célozza. A fejlesztés másik célja, hogy a Kerka bevonásával növekedjen az evezhető vizek hossza.
Projekt rövid ismertetése, a főbb projektelemek	A Mura a legfontosabb vízi turisztikai útvonal a térségben. A projekt eredményeképpen olyan kis beruházást igénylő ki- és beszállóhelyek (sólya+ betonlépcső) jönnek létre, melyek biztonságos kikötést biztosítanak a túrázók számára. A parton pihenőhely (padok, asztalok és esőbeálló) várja a turistákat, akik szeméthyűjtőt és illemhelyet is találnak itt. A kikötőhelyek információs pontként is funkcionálnak, ahol a turisták a vízitúra útvonalról és a kapcsolódó attrakciókról és szolgáltatásokról tájékozódhatnak. A ki- és beszállóhelyeken létrejövő infrastruktúrát más túratípusok, azaz a kerékpárral vagy gyalogtúrázva érkezők is használhatják. A Murán megvalósuló projektelemek összhangban állnak a Mura Régió ETT (EGTC) kikötőfejlesztési programjával (szinergikus hatás).

PT7	A Kistolmácsi-tó és környezetének fejlesztése
ALAPADATOK	
<i>(Lehetséges) partner(ek)</i>	Kistolmács Község Önkormányzata, BfNPI, civil szervezetek, helyi szolgáltatók, Zalaerdő Zrt.
<i>Helyszín</i>	Kistolmács
PROJEKT TERVEZETT TARTALMA	
<i>Projekt célja</i>	Cél a Kistolmácsi-tó és környezetének komplex fejlesztése. A projekt eredményeképp jelentősen megnő a strand alapterülete és számos kényelmi, valamint funkcionális elemmel bővül. Összeköttetés létesül a strand és a csömödéri kisvasút végállomása között, ami várakozópavilonnal és kerékpártárolóval bővül ki.
<i>Projekt rövid ismertetése, a főbb projektelemek</i>	• A strand területének növelése, mintegy 150 m-el északi irányba (ez a jelenlegi terület kb. megduplázását jelenti). • A meder iszapmentesítése, kavicsozás vagy mentesítés, tereprendezés, a rézsű helyreállítása, parkosítás • A strandterületen öltözőfülkék, mosdók, szabadtéri bútorok, játszótér, vízi csúszda, kerékpártárolók és támaszok, vízi sporteszköztároló, stégek, víz elérését szolgáló lépcső, hulladékgyűjtők, zuhanyzók • Körsétány kialakítása a tó körül • Horgász helyek kialakítása a tó nyugati partján és a keleti part északi részén szabadtéri bútorokkal, tűzrakóhelyekkel • Parkolósáv kialakítása árokfedéssel vagy árok áthelyezéssel a 7540 sz. közút mentén • A Kozár forrás megújítása a vízvételi funkciót is figyelembe véve, karakteres, fedett építmény kialakítása, a forrás fölé, hidegfürdő kismedence létesítése, parkolósáv kialakítása, fásítás. • A forrás melletti pihenő hely megújítása

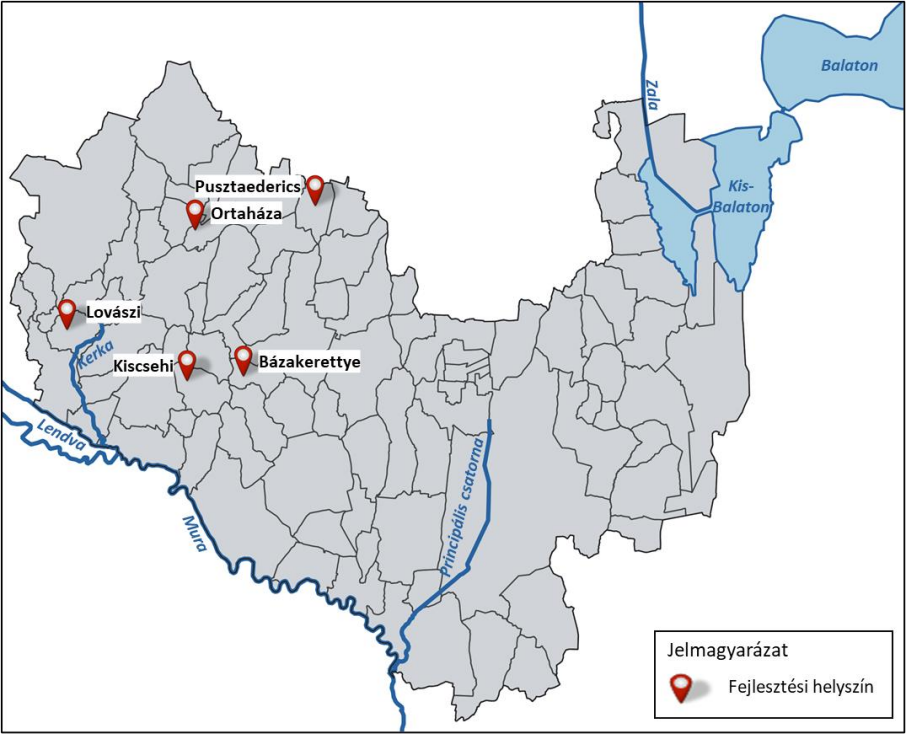
PT8	Isten Dombja – Aktív és ökoturisztikai központ fejlesztése
ALAPADATOK	
<i>(Lehetséges) partner(ek)</i>	AÖFK, Illetékes minisztérium, Zalaerdő,
<i>Helyszín</i>	Isten Dombja a Zalai-dombság legmagasabb pontja
PROJEKT TERVEZETT TARTALMA	
<i>Projekt célja</i>	Aktív és Ökoturisztikai központ és szálláshelyek kialakítása a Zalai-Dombság legmagasabb, ikonikus pontján a gyalogos, a kerékpáros és a lovas turisták számára.
<i>Projekt rövid ismertetése, a főbb projektelemek</i>	Az Isten Dombján egy olyan létesítmény kerül létrehozásra, amely kilátóként, prémium minőségű turistaszállásként, bisztróként, borbárként, frissítőpontként szolgálna.

PT9	Táborhelyek fejlesztése gyerektáborok részére, Camping, glamping fejlesztés
ALAPADATOK	
(Lehetséges) partner(ek)	Szálláshely szolgáltatók
Helyszín	Nagykanizsa, Újudvar, Bázakerettye, Lisszeszentadorján, Zalakaros
PROJEKT TERVEZETT TARTALMA	
Projekt célja	Aktív turisztikai csoportok fogadására, programjaik szervezésére specializálódó szálláshelyek fejlesztése, ilyen szálláshelyek létrehozása.
Projekt rövid ismertetése, a főbb projektelemek	A projekt keretében a térség szálláshelykínálata kerül fejlesztésre kiemelten az aktív turisták számára fontos szálláshelyek. A megnevezett helyszíneken számos olyan jelenleg elhanyagolt felújításra szoruló szálláshely van, amelyek minőségfejlesztést követően megfelelőek lehetnek az aktív turisták számára. Ehhez szükséges bővítés céljából ingatlan vásárlás, új és meglévő ingatlanok tervezése, építése és átépítése, felújítása, átalakítása. A szolgáltatásszínvonal megfelelő minősége érdekében eszközbeszerzés, kapacitásbővítés, energetikai korszerűsítés is történik a már meglévő szálláshelyeken. Fontos, hogy minősített túratípusbarát szolgáltató hálózatokhoz csatlakozzanak az újonnan létrejött szállások. Az ehhez szükséges minősítéseket el kell végezni.

PT10	Szécsisziget aktív turisztikai fejlesztése
ALAPADATOK	
(Lehetséges) partner(ek)	Szécsisziget Község Önkormányzata, Balaton-felvidéki Nemzeti Park, térségi civil szervezetek, magánszemélyek, vállalkozók, önkormányzatok, Kerka Vízialom Egyesület
Helyszín	Szécsisziget
PROJEKT TERVEZETT TARTALMA	
Projekt célja	Olyan élménysétány létrehozása, mely a Szécsisziget látképére, különleges panorámájára és a bivalyrezervátumban élő állatok megfigyelésére épül. Információt és élményt ad a túrák alkalmával ide érkezőknek, itt áthaladóknak. A projekt célja továbbá a Kerka Vízialom attrakció- és szolgáltatásfejlesztése.
Projekt rövid ismertetése, a főbb projektelemek	A projekt keretében egy emelt látványkörsétánnyal körbejárhatóvá válik a bivalyok legelőjét, a Kerka vízimalmot, a barokk katolikus templomot és az Andrássy-Szapáry Kastélyt magában foglaló Szécsisziget magja, ezzel is hangsúlyozva a szigetszerűségét, ami a térség egyik legimpozánsabb épített és egyben természetközeli látványa. A sétány hozzáférhetőséget teremt a bivalyrezervátum állataihoz és a kastélyhoz külön attrakciókkal (megállítópont, fotópont, pihenőpont). A projekt részét képezi az élmény-sétány ökoturisztikai edukatív jellegének megteremtése, érinthető, tapintható, mozgatható elemekkel, stégszerű nyúlványokkal, továbbá egy állatsimogató kialakításával.

PT11	Helyi termék védjegy létrehozása
ALAPADATOK	
<i>(Lehetséges) partner(ek)</i>	Térségi civil szervezetek, önkormányzatok
<i>Helyszín</i>	nem releváns
PROJEKT TERVEZETT TARTALMA	
<i>Projekt célja</i>	A térség organikus, valamint az organikus termesztésre és termelésre való átállásban elkötelezett termelők összefogása, szolgáltatásfejlesztése és integrálása a turizmusba.
<i>Projekt rövid ismertetése, a főbb projektelemek</i>	Minősítő szervezet létrehozása, kijelölése, amely rendszeresen ellenőrzi a védjeggyel megjelölt termékek vagy szolgáltatások körét és minőségét, hogy megfelel-e a szerződésben foglaltaknak. Védjegyrendszer kritériumainak meghatározása. Az értékesítés támogatásával segítség turisztikai, kiskereskedelmi, gasztró és webshop-os értékesítésben a térség kistermelőinek. Jogsegély biztosítása a többi védjegyrendszerrel együttműködve aktuális jogi útmutatók és hatósági állásfoglalások rendelkezésre bocsátása. Szemléletformálás a marketing, az organikus termelés megismertetésével workshopok szervezésével. A védjegyet és a termelőket népszerűsítő rendezvények szervezése. Rövid élelmiszerlánc programok lebonyolítása.

PT12	Aktív turisztikai központok és kerékpárkölcsonzó hálózat létrehozása
ALAPADATOK	
<i>(Lehetséges) partner(ek)</i>	Önkormányzatok, Turisztikai vállalkozások, civil szervezetek, Zalaerdő, Balaton-felvidéki Nemzeti Park, Holnapocska Tábor, Zobori Élménypark, Sport Suli Egyesület
<i>Helyszín</i>	A teljes térségben 3 központ (Zalasabar, Lisszeszentadorján és Nagykanizsa Csónakázó-tó) és további 15 kölcsönzőpont
PROJEKT TERVEZETT TARTALMA	
<i>Projekt célja</i>	Térségi kiterjedésű, magas szintű, rugalmas alap- és kiegészítő szolgáltatást nyújtó, eszköz (túratípus) váltópont rendszerű kerékpáros kölcsönzőhálózat kialakítása
<i>Projekt rövid ismertetése, a főbb projektelemek</i>	Szolgáltatásfejlesztés keretében kölcsönző rendszer kidolgozása, logisztika, applikáció, logisztikai-, túraszervező- és szervizközpontok létrehozása. Eszközbeszerzés keretében 300 db terep, túra és gyermekkerékpár, valamint, pedelec kerékpárok vásárlása. Kiegészítő felszerelések (táska, sisak, gyerekülés stb.), szervizeszközök, alkatrészek, műszaki és EÜ csomagok beszerzése. Transzfer kisbusz és eszközszállító utánfutó beszerzése. Központi szervíz és raktár létrehozása, 3 helyszínen. Kerékpár tárolók, támaszok és gyors szervíz kialakítása 15 helyszínen a kölcsönzési pontokon (meglévő szálláshelyekhez, vendéglátóhelyekhez, egyéb szolgáltatási- és attrakciós pontokhoz kapcsolható nem szükséges építeni).

PT13	Az energia útja – aktív turisztikai élményút
ALAPADATOK	
(Lehetséges) partner(ek)	MOGIM, MOL, MVM, Pusztaederics Önkormányzata, Kiscsehi Önkormányzata, Ortaháza Önkormányzata, Lovászi Önkormányzata, Szécsisziget Község Önkormányzata
Helyszín	Bázakerettye, Kiscsehi, Ortaháza, Pusztaederics, Lovászi Jelmagyarázat Fejlesztési helyszín 19. Ábra Megvalósítási helyszínek
PROJEKT TERVEZETT TARTALMA	
Projekt célja	A projekt célja, hogy a térségbe érkező aktív – elsősorban kerékpáros és bakancsos – turisták számára egyedi élménnyé tegye az itt eltöltött időt, azáltal, hogy a túra állomásain bemutatja a térség kultúráját meghatározó olajbányászatot, az olaj, a villamosenergia és a természeti környezet együttélését, valamint a fenntarthatóság, a körforgásos gazdaság gondolatvilágát úgy, hogy a megvalósuló programok széles célközönséget vonzanak. Emellett mint egyfajta mérföldkövek, a megvalósuló attraktív kerékpáros és gyalogos pihenőpontok egy-egy célállomást is kijelölnek a természetet megismerni vágyó turisták számára.
Projekt rövid ismertetése, a főbb projektelemek	A projekt keretében öt az energiaparhoz kötődő helyszínen valósul meg fejlesztés egy tematikus útvonal részeként az alábbiak szerint: 1. Bázakerettye Szabadtéri Olajipari Kiállítás és kerékpáros pihenő A MOL-lal és a MOGIM-mal való közös együttműködésben a MOL használaton kívüli területein, Bázakerettye központjában kerül kialakításra egy szabadtéri kiállítás, amelybe a MOGIM zalaegerszegi kiállítási területéről és a MOL egyéb létesítményeiből kerülnek át eszközök. Egy gumibitumenből épített sétány mellett megtekinthetőek az eszközök, amelyek mellett az installációk bemutatják az olaj keletkezését, a

	geológiai hátteret, a bányászatot és a feldolgozott termékeket. A helyszínen kerékpáros pihenő is kialakításra kerül.
2.	Puszttaederics Szompácsi Kápolna – Szent Borbála szobor és Magyar Rózsakert, valamint kerékpáros pihenő kialakítása A kápolna melletti részen egy zárt kert kialakítása, amelyben bemutatásra kerül egy Borbála szobor gyűjtemény, valamint a magyar nemesítésű rózsákból a régió első rózsakertje. A helyszínen kerékpáros pihenő is kialakításra kerül.
3.	Ortaháza – Első olajvonal: kerékpáros pihenő-, frissítő- és szervízpont Ortaházán az egykori első olajvonal helyszínén vagonokból kerül kialakításra egy megállópont. A vagonok zöld energiával működnek, minimális fenntartási költséggel, kerékpáros szervízponttal és pihenővel.
4.	Kiscsehi – Lovasudvar, lovaspihenő és állatsimogató kialakítása A településen egy lovasudvar létesülne, állatsimogatóval, éves nyitvatartással. A cél, hogy a térség turisztikai pontjait lovon, lovas szekéren is megközelíthessék az itt pihenők.
5.	Bázakerettye – Underground Emlékpont A bázakerettyei légópince az 50-es években a 630 km hosszú „magyar Maginot-vonalnak” nevezett erődrendszer építésének egy bástyájaként létesült a dél-zalai olajmezők megóvására, az olajkitermelés folyamatos biztosítása okán. A legépebben fennmaradt bázakerettyei közel 1 km-es földalatti bunker kiváló lehetőséget rejt, hogy egy különleges e kort idéző helyszínen, a mai kor technológiai adottságait is felhasználva egy interaktív kiállítótér és emlékpont jöhessen létre.